

**SUOMEN HALLITUKSEN TOINEN RAPORTTI
UUDISTETUN EUROOPAN SOSIAALISEN
PERUSKIRJAN TOTEUTTAMISESTA**

LOKAKUU 2006

SUOMEN HALLITUKSEN TOINEN RAPORTTI UUDISTETUN EUROOPAN SOSIAALISEN PERUSKIRJAN TOTEUTTAMISESTA

Suomi talletti uudistetun Euroopan sosiaalisen peruskirjan (SopS 78–80/2002) hyväksymiskirjan 21.6.2002. Tämä raportti annetaan uudistetun Euroopan sosiaalisen peruskirjan C artiklan sekä Euroopan sosiaalisen peruskirjan 21 artiklan mukaisesti 1.8.2002–31.12.2004 välisen ajanjakson osalta niistä toimenpiteistä, joita Suomi on toteuttanut 1 § 4, 2, 3, 4, 8, 9, 10, 11, 14, 15, 17, 18, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30 ja 31 artiklojen osalta.

Englanninkielisen virallisen raportin jäljennökset on uudistetun Euroopan sosiaalisen peruskirjan C artiklan sekä Euroopan sosiaalisen peruskirjan 23 artiklan mukaisesti toimitettu Suomen Ammattijärjestöjen Keskusjärjestö ry:lle (SAK), Toimihenkilökeskusjärjestölle (STTK), korkeasti koulutettujen palkansaajien ja ammatinharjoittajien keskusjärjestölle (AKAVA), Elinkeinoelämän keskusliitolle (EK) ja Suomen Yrittäjille.

1 ARTIKLA: OIKEUS TYÖHÖN.....	5
1 ARTIKLAN 4 KAPPALE: AMMATINVALINNAHOJJAUS, AMMATILLINEN KOULUTUS JA KUNTOUTUS	5
2 ARTIKLA: OIKEUS OIKEUDENMUKAISIIIN TYÖEHTOIHIN.....	6
2 ARTIKLAN 1 KAPPALE: KOHTUULLISET PÄIVITTÄISET JA VIIKOITTAISET TYÖAJAT	6
2 ARTIKLAN 2 KAPPALE: YLEISET PALKALLISET JUHLAPÄIVÄT	7
2 ARTIKLAN 3 KAPPALE: PALKALLINEN VUOSILOMA	7
2 ARTIKLAN 4 KAPPALE: VAARALLISISSA TAI TERVEYDELLE HAITALLISISSA AMMATEISSA TYÖSKENTELEVILLE TYÖNTEKIJÖILLE MYÖNNETTÄVÄ LYHENNENNYTYÖAIKA TAI YLIMÄÄRÄINEN PALKALLINEN LOMA	8
2 ARTIKLAN 5 KAPPALE: VIIKOITTAINEN LEPOAIKA	8
2 ARTIKLAN 6 KAPPALE: TYÖSUHTEEN KESKEISTEN KOHTIEN TIEDOTTAMINEN KIRJALLISESTI	8
2 ARTIKLAN 7 KAPPALE: YÖTYÖTÄ TEKEVIÄ TYÖNTEKIJÖITÄ HYÖDYTTÄVÄT TOIMET	9
3 ARTIKLA: OIKEUS TURVALLISIIN JA TERVEELLISIIN TYÖOLOIHIN	10
3 ARTIKLAN 1 KAPPALE: TYÖTURVALLISUUS- JA TERVEYSMÄÄRÄYKSET	10
3 ARTIKLAN 4 KAPPALE: TYÖTURVALLISUUDEN JA -TERVEYDEN PARANTAMISTOIMENPITEITÄ KOSKEVA YHTEISTOIMINTA 10	10
4 ARTIKLA: OIKEUS KOHTUULLISEEN PALKKAAN.....	12
4 ARTIKLAN 2 KAPPALE:	12
4 ARTIKLAN 3 KAPPALE:	12
4 ARTIKLAN 5 KAPPALE: PALKANPIDÄTYSTEN RAJOITTAMINEN	13
8 ARTIKLA: NAISTYÖNTEKIJÖIDEN OIKEUS SUOJELUUN RASKAUDEN JA SYNNYTYKSEN YHTEYDESSÄ	14
8 ARTIKLAN 2 KAPPALE: ÄITIYSLOMAN AIKAISEN IRTISANOMISEN LAITTOMUUS	14
8 ARTIKLAN 2 KAPPALETTA KOSKEVAT PÄÄTELMÄT XVII-2	14
8 ARTIKLAN 4 KAPPALE: RASKAANA OLEVIEN NAISTEN, ÄSKETTÄIN SYNNYTTÄNEIDEN NAISTEN JA IMETTÄVIEN ÄITIEN YÖTYÖ.....	15
9 ARTIKLA: OIKEUS AMMATINVALINNAHOJJAUKSEEN.....	16
10 ARTIKLA: OIKEUS AMMATILLISEEN KOULUTUKSEEN.....	19
10 ARTIKLAN 1 KAPPALE: TEKNISEN JA AMMATILLISEN KOULUTUKSEN EDISTÄMINEN.....	19
10 ARTIKLAN 2 KAPPALE: OPPISOPIMUSKOULUTUSJÄRJESTELMÄN EDISTÄMINEN	19
10 ARTIKLAN 3 KAPPALE: AIKUISTEN TYÖNTEKIJÖIDEN AMMATILLINEN KOULUTUS JA UUELLEENKOULUTUS.....	19
10 ARTIKLAN 4 KAPPALE: ERITYISTOIMET PITKÄAIKAISTYÖTTÖMIEN UUELLEENKOULUTUKSEN JA UUELLEEN TYÖELÄMÄÄN SIOITTAMISEN EDISTÄMISEKSI	20
10 ARTIKLAN 5 KAPPALE: ERI TOIMILLA JÄRJESTETTYJEN MAHDOLLISUUKSIIEN TÄYSIPAINOINEN HYVÄSIKÄYTTÖ	21
11 ARTIKLA: OIKEUS TERVEYDEN SUOJELUUN	22
11 ARTIKLAN 1 KAPPALE: TERVEYTTÄ HEIKENTÄVIEN SYIDEN POISTAMINEN	22
11 ARTIKLAN 1 KAPPALETTA KOSKEVAT PÄÄTELMÄT XVII-2	26
11 ARTIKLAN 2 KAPPALE: NEUVONTAPALVELU JA VALISTUS TERVEYDEN EDISTÄMISEKSI	27
11 ARTIKLAN 3 KAPPALE: SAIRAUKSIIEN EHKÄISEMINEN	27
14 ARTIKLA: OIKEUS SOSIAALIPALVELUIHIN.....	30
14 ARTIKLAN 1 KAPPALE: SOSIAALIPALVELUJEN JÄRJESTÄMINEN JA EDISTÄMINEN	30
14 ARTIKLAN 2 KAPPALE: KANSALAISTEN OSALLISTUMINEN	30
15 ARTIKLA: VAMMAISTEN HENKILÖIDEN OIKEUS ITSENÄISYYTEEN, YHTEISKUNTAAN SOPEUTUMISEEN JA YHTEISKUNNALLISEEN ELÄMÄÄN OSALLISTUMISEEN.....	33
15 ARTIKLAN 1 KAPPALE: TOIMENPITEET OHJAUKSEN, KOULUTUKSEN JA AMMATILLISEN KOULUTUKSEN JÄRJESTÄMISEKSI VAMMAISIILE	33
15 ARTIKLAN 2 KAPPALE: VAMMAISTEN TYÖHÖNPÄÄSYN EDISTÄMINEN	37
15 ARTIKLA 3 KAPPALE: TÄYSI SOSIAALINEN INTEGROITUMINEN JA OSALLISTUMINEN YHTEISÖN ELÄMÄÄN.....	42
17 ARTIKLA: LASTEN JA NUORTEN OIKEUS SOSIAALISEEN, OIKEUDELLISEEN JA TALOUDELLISEEN SUOJELUUN	46
17 ARTIKLAN 1 KAPPALE: OIKEUS SOSIAALITURVAAN JA HENKILÖKOHTAISEEN TURVALLISUUTEEN	46

17 ARTIKLAN 1 KAPPALETTA KOSKEVAT PÄÄTELMÄT XVII-2	48
17 ARTIKLAN 2 KAPPALE: OIKEUS MAKSUTTOMAAN ENSI- JA TOISEN ASTEEN KOULUTUKSEEN	49
18 ARTIKLA: OIKEUS OLLA ANSIOTYÖSSÄ TOISEN SOPIMUSPUOLEN ALUEELLA.....	50
18 ARTIKLAN 1 KAPPALE: VOIMASSA OLEVIEN SÄÄNNÖSTEN SOVELTAMINEN VAPAAMIELISESSÄ HENGESSÄ.....	50
18 ARTIKLAN 1 KAPPALETTA KOSKEVAT PÄÄTELMÄT XVII-2	51
18 ARTIKLAN 2 KAPPALE: MUODOLLISUUKSIEN YKSINKERTAISTAMINEN JA MAKSUJEN ALENTAMINEN	51
18 ARTIKLAN 3 KAPPALE: SÄÄNNÖSTEN LIEVENTÄMINEN	53
18 ARTIKLAN 4 KAPPALE: KANSALAISTEN OIKEUS LÄHTEÄ MAASTA.....	55
21 ARTIKLA: OIKEUS TIEDONSAANTIIN JA YHTEISIIN NEUVOTTELUIHIN.....	56
22 ARTIKLA: OIKEUS OSALLISTUA TYÖOLOJA JA TYÖYMPÄRISTÖÄ KOSKEVAAN PÄÄTÖKSENTEKOON SEKÄ NIIDEN PARANTAMISEEN.....	58
23 ARTIKLA: IKÄÄNTYNEIDEN HENKILÖIDEN OIKEUS SOSIAALISEEN SUOJELUUN.....	59
23 ARTIKLAA KOSKEVAT PÄÄTELMÄT XVII-2	62
24 ARTIKLA: OIKEUS SUOJELUUN TYÖSUHTEEN PÄÄTTÄMISEN YHTEYDESSÄ	66
25 ARTIKLA: TYÖNTEKIJÖIDEN OIKEUS SAATAVIENSA TURVAAMISEEN TYÖNANTAJAN MAKSUKYVYTTÖMYYSTILANTEISSA	69
26 ARTIKLA: OIKEUS IHMISARVOISEEN KOHTELUUN TYÖSSÄ.....	71
26 ARTIKLAN 1 JA 2 KAPPALE: TIETOISUUDEN EDISTÄMINEN SUKUPUOLISESTA HÄIRINNÄSTÄ TAI MUISTA YKSITTÄISIIN TYÖNTEKIJÖIHIN KOHDISTUVISTA KIELTEISISTÄ JA LOUKKAAVISTA TOIMISTA	71
27 ARTIKLA: PERHEELLISTEN TYÖNTEKIJÖIDEN OIKEUS TASA-ARVOISIIN MAHDOLLISUUKSIIN JA TASA-ARVOISEEN KOHTELUUN.....	73
27 ARTIKLAN 1 KAPPALE: TOIMENPITEET	73
27 ARTIKLAN 2 KAPPALE: VANHEMPAINLOMA.....	74
27 ARTIKLAN 3 KAPPALE: PERHEENHUOLTOVELVOLLISUUDET JA TYÖSUHTEEN PÄÄTTÄMINEN.....	74
28 ARTIKLA: TYÖNTEKIJÖIDEN EDUSTAJIEN OIKEUS SUOJELUUN YRITYKSESSÄ JA HEILLE ANNETTAVAT TOIMINTAMAHDOLLISUUDET.....	75
29 ARTIKLA: OIKEUS SAADA TIETOA JA NEUVOTELLA JOUKKOIRTISANOMISMENETTELYISSÄ	77
30 ARTIKLA: OIKEUS SUOJELUUN KÖYHYTTÄ JA SOSIAALISTA SYRJÄYTYMISTÄ VASTAAN	78
31 ARTIKLA: OIKEUS ASUNTOON	79
31 ARTIKLAN 1 KAPPALE: KOHTUUTASOISEN ASUNNON SAANNIN EDISTÄMINEN	79
31 ARTIKLAN 2 KAPPALE: ASUNNOTTOMUUDEN EHKÄISEMINEN JA VÄHENTÄMINEN	84
31 ARTIKLAN 3 KAPPALE: ASUMISEN KUSTANNUKSET.....	88
LIITTEET:.....	93

1 ARTIKLA: OIKEUS TYÖHÖN

1 artiklan 4 kappale: Ammatinvalinnanohjaus, ammatillinen koulutus ja kuntoutus

Kohdan osalta viitataan artikloiden 9, 10 ja 15 kohdalla esitettyyn.

2 ARTIKLA: OIKEUS OIKEUDENMUKAISIIIN TYÖEHTOIHIN

2 artiklan 1 kappale: Kohtuulliset päivittäiset ja viikoittaiset työajat

Kysymys A

Kysymyksen osalta viitataan sosiaalisesta peruskirjasta aikaisemmin annettuihin määräaikaisraportteihin ja todetaan, ettei lainsäädännössä raportointikauden aikana ole tapahtunut muutoksia.

Kysymys B

Kuten edellisissä raporteissa on todettu, yleissitovien työ- ja virkaehtosopimusten määräyksillä voidaan sopia työajoista tai niihin tehtävistä poikkeuksista lainsäädännöstä poiketen lainsäädännön mahdollistamissa rajoissa.

Kysymys C

Tilastokeskuksen työvoimatutkimus - työtuntien jakaantuminen ammattialoittain 2002–2004

	2002	2003	2004
KAIKKI TOIMIALAT	37,4	37,2	37,1
MAA-, RIISTA-, METSÄ- JA KALATALOUS	47,2	46,7	45,6
TEOLLISUUS	38,2	37,9	37,9
RAKENNUSTOIMINTA	39,8	40,1	39,9
KAUPPA, MAJOITUS JA RAVITSEMISTOIMINTA	36,6	36,6	36,1
LIIKENNE	39,4	39,5	40,0
RAHOITUS, VAKUUTUS JA LIIKE-ELÄMÄN PALV.	35,9	35,9	35,8
JULK. JA MUUT PALV	35,1	34,8	35,1

Kysymykset D–F

Tältä osin viitataan aikaisempiin määräaikaisraportteihin.

2 artiklan 2 kappale: Yleiset palkalliset juhlapäivät

Tältä osin viitataan aikaisempiin raportteihin.

2 artiklan 3 kappale: Palkallinen vuosiloma

Kysymys A

Uusi vuosilomalaki (162/2005) tuli voimaan raportointikauden ulkopuolella huhtikuussa 2005 (Liite 1). Uusi laki laajensi lain soveltamisalaa siten, että sitä sovelletaan tietyin rajoituksin sekä työsuhteessa että virkasuhteessa tehtävään työhön. Lomaa ansaitaan edelleen työsuhteen kestosta riippuen joko 2 tai 2,5 päivää kultakin täydeltä lomanmääräytymiskuukaudelta joko 14 päivän tai 35 tunnin säännön mukaan. Aikaisemmasta poiketen työssäolon veroista aikaa koskevia säännöksiä sovelletaan sellaisenaan myös 35 tunnin säännön piirissä oleviin.

Aikaisemmin loman ansaintasääntöjen ulkopuolelle jäävien vähän työtä tekevien (eli alle 14 päivää tai 35 tuntia kuukaudessa työtä tekevät) asemaa parannettiin säätämällä työntekijän oikeudesta lomaa vastaavaan vapaaseen. Vapaata voi saada kaksi arkipäivää työssäolokuukaudelta. Vuoden jatkuneessa työsuhteessa työntekijällä on halutessaan oikeus neljän viikon pituiseen vapaaseen, jonka ajalta hänelle maksetaan lomakorvaus. Tämä koskee myös laissa säädetyin edellytyksin kotityöntekijöitä ja työnantajan perheenjäseniä. Oikeus vapaan pitämiseen on myös työntekijällä, joka on tehnyt työtä samalle työnantajalle toistuvien, enintään lyhytaikaisin keskeytyksin jatkuvien määräaikaisten työsopimusten perusteella. Tällöin vapaan enimmäispituus määräytyy samoin kuin vuosiloman pituus.

Työntekijällä on vuosilomapalkkaa koskevan uuden yleissäännöksen mukaan oikeus saada vuosilomansa ajalta vähintään säännönmukainen tai keskimääräinen palkkansa. Viikko- ja kuukausipalkalla työskentelevät työntekijät saavat normaalin palkkansa myös vuosiloman ajalta. 14 päivän ansaintasäännön piiriin kuuluvan tunti- tai suorituspalkkaisen työntekijän lomapalkka määräytyy edelleen keskipäiväpalkan ja lomapäivien lukumäärän mukaan määräytyvien kertoimien perusteella. Sopimuksen mukaan alle 14 päivää kuukaudessa tunti- tai suorituspalkalla työtä tekevien työntekijöiden lomapalkka määräytyy prosentuaalisesti. Se on työsuhteen kestosta riippuen joko 9 tai 11,5 prosenttia lomanmääräytymisvuoden palkoista. Lomapalkkapohjaan lisätään aikaisemmasta poiketen laskennallisesti poissaoloajalta saamatta jäänyt palkka, joka johtuu erityisäitiys-, äitiys, isyys- ja vanhempainvapaasta, tilapäisestä hoitovapaasta tai pakottavasta perhesyystä johtuvasta poissaolosta. Tämän lisäksi laskennallisesti otetaan huomioon myös sairaus- ja kuntoutuspoissaoloajalta sekä lomautusajalta saamatta jäänyt palkka. Työsuhteen päättyessä työntekijälle maksetaan lomakorvaus saamatta jääneen loman osalta.

Lakiin on lisätty uusia sopimismahdollisuuksia. Työnantaja ja työntekijä saavat sopia muun muassa lomaetuuksien siirtämisestä annettavaksi seuraavan työsuhteen aikana toistuvissa, enintään lyhytaikaisin keskeytyksin jatkuvissa määräaikaississa työsuhteissa, loman säästämistä ja sijoittamisesta, yli 12 päivää ylittävän loman osan pitämistä seuraavana lomakautena sekä työntekijän aloitteesta 24 arkipäivää ylittävän loman pitämistä lyhennettynä työaikana.

Uudistunut laki laajensi mahdollisuuksia poiketa valtakunnallisilla työehtosopimuksilla lain pakottavista säännöksistä aikaisempaa laajemmin.

Kysymys B

Vaikka sairauspäivien lukumäärällä saattaa olla merkitystä sairausajan palkkaan, niiden lukumäärä ei kuitenkaan yleensä voi kertyä niin suureksi, että ne vaikuttaisivat vuosiloman pituuteen. Uuden vuosilomalain mukaan 75 päivää lomanmääräytymisvuodessa on työssäolon vertaisia päiviä, jotka eivät siis vähennä työntekijän lomaoikeutta.

Kysymys C

Varsinaisesta vuosilomasta luopuminen ei ole mahdollista. Kuitenkin uusi vuosilomalaki mahdollistaa sen, että ne työntekijät, jotka työskentelevät kuukausittain hyvin vähän, saavat halutessaan oikeuden vapaaseen, jonka pituus määräytyy työsuhteen keston perusteella (2 pv / työsuhteen jatkumiskuukausi lomanmääräytymisvuoden aikana). Jos tällainen työntekijä ei halua pitää vapaata, hänelle maksetaan lomakorvauksena 9 tai 11,5 % edellisen lomanmääräytymisvuoden ansioista.

Kysymys D

Tältä osin viitataan aikaisempiin määräaikaisraportteihin.

Kysymys E

Tältä osin viitataan aikaisempiin määräaikaisraportteihin.

2 artiklan 4 kappale: Vaarallisissa tai terveydelle haitallisissa ammateissa työskenteleville työntekijöille myönnettävä lyhennetty työaika tai ylimääräinen palkallinen loma

Tältä osin viitataan aikaisempiin määräaikaisraportteihin.

2 artiklan 5 kappale: Viikoittainen lepoaika

Tältä osin viitataan aikaisempiin määräaikaisraportteihin.

2 artiklan 6 kappale: Työsuhteen keskeisten kohtien tiedottaminen kirjallisesti

Kysymykset A–B

Työsopimuslain (55/2001) 2 luvun 4 §:n mukaan työnantajan tulee antaa työntekijälleen, jonka työsuhte on voimassa toistaiseksi tai yli kuukauden pituisen määräajan, kirjallinen selvitys työnteon keskeisistä ehdoista viimeistään ensimmäisen palkanmaksukauden päättyessä, jolleivät ehdot käy ilmi kirjallisesta työsopimuksesta. Jos työntekijä on alle kuukauden pituisissa määräaikaisissa työsuhteissa saman työn antajan kanssa toistuvasti, työnantajan tulee antaa mainittu selvitys viimeistään kuukauden kuluessa ensimmäisen työsuhteen alkamisesta. Selvitys saadaan antaa vain kerran, jos työsuhteet edelleen toistuvat.

Selvityksessä on ilmoitettava ainakin työnantajan ja työntekijän koti- tai liikepaikka, työnteon alkamisajankohta, määräaikaisen työsopimuksen kesto ja määräaikaisuuden peruste, koeaika, työhön sovellettava työehtosopimus, palkan tai muun vastikkeen määräytymisen perusteet sekä palkanmaksukausi, säännöllinen työaika, irtisanomisaika tai sen määräytymisen peruste; vähintään kuukauden kestävässä ulkomaan työssä työn kesto, valuutta, jossa rahapalkka maksetaan, ulkomailla suoritettavat rahalliset korvaukset ja luontoisedut sekä työntekijän kotiuttamisen ehdot.

Luettelo ei ole tyhjentävä ja tästä johtuen työnantajan on harkittava, mitkä ovat kunkin työsuhteen kannalta keskeisiä ehtoja. Mainittu selvitys sinänsä ei luo työsopimusosapuolille oikeuksia eikä velvollisuuksia.

Mikäli työnteon ehdot muuttuvat, tulee työnantajan antaa siitä kirjallinen selvitys työntekijälleen niin pian kuin mahdollista, viimeistään kuitenkin muutosta seuraavan palkanmaksukauden päättyessä, ellei muutos johdu lainsäädännön tai työehtosopimuksen muuttumisesta.

Valtion virkamiesten ja kunnallisten viranhaltijoiden palvelussuhteen alkaminen edellyttää nimittämispäätöstä. Virkamiehen keskeisimmät työtehtävät ilmoitetaan hakuilmoituksessa ja virkanimikkeestä ilmenee palkkauksen peruste. Palvelussuhteen alkaessa virkamiehelle ilmoitetaan muut keskeiset palvelussuhteen ehdot.

2 artiklan 7 kappale: Yötyötä tekeviä työntekijöitä hyödyttävät toimet

Kysymykset A–B

Työaikalaisissa yötyö on määritelty työksi, jota tehdään klo 23 ja klo 6 välisenä aikana. Työlainsäädännössä yötyön teettäminen on mahdollista vain sellaisilla aloilla ja tehtävissä, joissa se on yhteiskunnallisesti tai työn luonteen vuoksi tai muusta erityisestä syystä tarpeellista. Laissa on lueteltu ne työt, joissa yötyön teettäminen on mahdollista. Jaksotyössä on rajoitettu perättäisten yövuorojen määrää.

Työaikalain 26 § edellyttää työnantajan työsuojeluviranomaisen pyynnöstä ilmoittavan tälle säännöllisesti teettämästään yötyöstä. Mikäli kysymyksessä on erityisen vaarallinen tai ruumiillisesti tai henkisesti huomattavan rasittava työ, työaika saa korkeintaan olla 8 tuntia vuorokaudessa erikseen määriteltävissä töissä, jos niitä tehdään yötyönä. Tällaiset työt voidaan määritellä asetuksilla tai työehtosopimuksilla. Työaikalain yötyötä koskevia säännöksiä sovelletaan myös lähetettyihin työntekijöihin asianomaisen lain (1146/1999) mukaisesti.

Työturvallisuuslain (738/2002) säädös työnantajan yleinen huolehtimisvelvoite edellyttää työnantajan ryhtyvän tarvittaviin toimenpiteisiin, joilla varmistetaan työntekijöiden turvallisuus ja terveys. Huomioon tulee ottaa työstä, työolosuhteista ja muusta työympäristöstä johtuvat seikat sekä työntekijän henkilökohtaiset edellytykset, joilla on merkitystä työn terveyden ja turvallisuuden kannalta. Tarkemmin työnantajan yötyötä koskevista velvoitteista säädetään edellä mainitun lain 30 §:ssä, joka sisältää säännöksiä ruokailusta ja lepoajoista.

3 ARTIKLA: OIKEUS TURVALLISIIN JA TERVEELLISIIN TYÖOLOIHIN

3 artiklan 1 kappale: Työturvallisuus- ja terveismääräykset

Sosiaali- ja terveysministeriö on vahvistanut työsuojelustrategian vuonna 1998. Siinä on määritelty lähivuosien toiminnan tavoitteet, painopisteet ja kehittämisperiaatteet. Strategian toteutumista seurataan kolmen vuoden välein. Työsuojelustrategian viimeisimmän seurantaraportin 2004 mukaan keskeisimmät työsuojelun painopistealueet ovat:

- 1) työ- ja toimintakyvyn ylläpito ja edistäminen;
- 2) työtapaturmien ja ammattitautien ehkäisy;
- 3) tuki- ja liikuntaelinsairauksien ehkäisy;
- 4) henkinen hyvinvointi työssä;
- 5) työssä jaksaminen ja
- 6) työn hallinta.

Vuoden 2003 alusta tuli voimaan uusi työturvallisuuslaki (738/2002). Lakia koskevassa hallituksen esityksessä (HE 59/2002 vp.) on työnantajan velvollisuudesta työolosuhteiden parantamiseksi todettu muun muassa, että työnantajan on tunnistettava ja arvioitava työhön liittyvät ja työstä aiheutuvat vaarat. Myös työterveyshuoltolaissa (1383/2001) edellytetään vaarojen tunnistamis- ja arviointimenetelmien käyttöä.

Edellä mainitun seurantaraportin mukaan uudistuneen lainsäädännön edellyttämien vaarojen tunnistamis- ja arviointimenetelmien käyttö on työsuojeluhallinnon havaintojen ja kokemuksen perusteella yleistynyt työpaikoilla.

Työtapaturmien torjuntaan tähtäävä valtioneuvoston hyväksymä valtakunnallinen työtapaturmaohjelma, Työturvallisuus kohti maailman kärkeä, käynnistyi vuoden 2002 alusta ja päättyi vuoden 2005 lopussa. Tämän ohjelman keskeisenä tavoitteena on nolla-tapaturmaa -ajattelun saattaminen osaksi työpaikan työsuojelutoimintaa sekä hyvän työturvallisuuskulttuurin edistäminen. Tapaturmaohjelmaan liittyy erilaisia alakohtaisia hankkeita, mm. teknologiateollisuuden Haastamme -kilpailu sekä rakentamisen turvallisuuden kehittämiseen keskittyvä RaTuKe -hanke. Merkittävää näissä hankkeissa on se, että eri toimialojen sidosryhmät tekevät yhteistyötä tapaturmien vähentämiseksi.

Myös Euroopan johtavien työsuojelutarkastajien komitea (SLIC) toteutti vuonna 2003 kaikissa jäsenmaissa rakennusalan työntekijöiden putoamistapaturmien vähentämiseen keskittyvän kampanjan. Kampanja jatkui vuonna 2004, jolloin lisäteemoja olivat esineiden putoaminen sekä rakennustyömaiden raskaita siirtoja tekevien koneiden aiheuttamat vaarat.

3 artiklan 4 kappale: Työturvallisuuden ja -terveyden parantamistoimenpiteitä koskeva yhteistoiminta

Kysymys A

Työterveyshuoltolaissa on säädetty työnantajan velvollisuudeksi järjestää työterveyshuolto työstä ja työolosuhteista johtuvien terveysvaarojen ja -haittojen ehkäisemiseksi ja torjumiseksi sekä työntekijöiden turvallisuuden, työkyvyn ja terveyden suojelemiseksi ja edistämiseksi.

Työterveyshuoltolain 2 §:n mukaan lakia sovelletaan työhön, johon sovelletaan työturvallisuuslakia. Työturvallisuuslakia sovelletaan lain 2 §:n mukaan työsopimuksen perusteella tehtävään työhön sekä virkasuhteessa tai siihen verrattavassa julkisoikeudellisessa palvelussuhteessa tehtävään työhön. Soveltamisalan ulkopuolelle jäävät tämän mukaisesti sellaiset yritykset, joissa työnteko perustuu muuhun kuin työsopimukseen, esim. perhe- tai yhtiöoikeudelliseen asemaan.

Yrityksessä voi myös työskennellä sellaisia työntekijäryhmiä, joita työnantajan järjestämä työterveyshuolto ei koske. Tällaisia ryhmiä ovat esimerkiksi opiskelijat, joiden työnteko liittyy koulutukseen tai työvoiman vuokrausalalla työskentelevät, joiden osalta työterveyshuollon järjestäminen ei kuulu työn teettäjälle vaan vuokratyöntekijän työnantajalle.

Työturvallisuuslaissa rajataan lain soveltamisalan ulkopuolelle puolustusvoimien tai rajavartiolaitoksen palveluksessa olevat henkilöt, joiden työn pääasiallinen tarkoitus on sotilaallisessa toiminnassa tarvittavien erityisten valmiuksien harjoittaminen.

Kysymys B

Työterveyshuollosta on säädetty työterveyshuoltolaissa ja työterveyshuoltolakia täydentävissä valtioneuvoston asetuksissa.

Velvollisuus työterveyshuollon järjestämiseen kuuluu työnantajalle. Työterveyshuolto on järjestettävä ja toteutettava työn, työjärjestelyjen, henkilöstön, työpaikan olosuhteiden ja niiden muutosten edellyttämässä laajuudessa.

Työterveyshuoltolain 1 §:n mukaan lain tarkoituksena on työnantajan, työntekijän ja työterveyshuollon yhteistoimin edistää

- 1) työhön liittyvien sairauksien ja tapaturmien ehkäisyä,
- 2) työn ja työympäristön terveellisyyttä ja turvallisuutta,
- 3) työntekijöiden terveyttä sekä työ- ja toimintakykyä työuran eri vaiheissa sekä
- 4) työyhteisön toimintaa.

Työnantaja voi järjestää työterveyshuollon palvelut työterveyshuoltolain 7 §:n mukaan hankkimalla ne kansanterveyslaissa (66/1972) tarkoiteta lta terveyskeskukselta, järjestämällä tarvitsemansa työterveyshuoltopalvelut itse tai yhdessä toisten työnantajien kanssa tahi hankkimalla tarvitsemansa palvelut muulta työterveyshuoltopalvelujen tuottamiseen oikeutetulta toimintayksiköltä tai henkilöltä.

Työterveyshuolto Suomessa vuonna 2000 -tutkimuksen mukaan työterveyspalvelujen tuottajia oli vuoden 2000 lopussa seuraavasti: Sivutyöterveysasemat mukaan lukien yhteensä 1 038 työterveysasemaa, joista noin puolet oli yritysten omia yksiköitä, noin neljäsosa toimi terveyskeskusten ja noin viidesosa lääkärikeskusten yhteydessä. Yritysten yhteisiä työterveysasemia oli 6 %.

Työterveyshuollon toteuttamisessa työnantajan tulee käyttää riittävästi työterveyshuollon ammattihenkilöitä ja heidän tarpeelliseksi katsomiaan asiantuntijoita.

4 ARTIKLA: OIKEUS KOHTUULLISEEN PALKKAAN

4 artiklan 2 kappale: Ylityöstä maksettava korotettu palkka

Tältä osin viitataan aikaisempiin määräaikaisraportteihin.

4 artiklan 3 kappale: Miesten ja naisten samapalkkaisuus

Kysymys A

Tältä osin viitataan aikaisempiin määräaikaisraportteihin.

Kysymys B

Tasa-arvolain uudistamista valmistellut sosiaali- ja terveysministeriön asettama toimikunta antoi ehdotuksensa tasa-arvolain muuttamiseksi 31.10.2002. Mietinnöstä pyydettiin lausunnot mm. eri työmarkkinajärjestöiltä, kansalaisjärjestöiltä ja viranomaisilta. Hallitus antoi eduskunnalle esityksen tasa-arvolain muuttamiseksi lokakuussa 2004. Yksi uudistuksen keskeisistä tavoitteista oli samapalkkaisuusperiaatteen toteuttaminen käytännössä ja naisten ja miesten välisen palkkakuilun kaventaminen. Lakiesitykseen sisältyi palkkasyrjintää koskevan kiellon sanamuodon muutos (8 § 1 momentin 3 kohta). Esityksen teksti vastasi asiallisesti voimassa olevan lain palkkasyrjinnän kieltoa, mutta säännöstä ehdotettiin tarkistettavaksi siten, että syrjivän teon kuvaus kohdistuu teon vaikutuksiin syrjitylle eikä työnantajan menettelyn perusteisiin. Tarkistettu tasa-arvolain 8 § 1 momentin 3 kohta kuuluu seuraavasti:

"[t]yönantajan menettelyä on pidettävä syrjintänä, jos työnantaja soveltaa palkka- tai muita palvelussuhteen ehtoja siten, että työntekijä tai työntekijät joutuvat sukupuolen perusteella epäedullisempaan asemaan kuin yksi tai useampi muu työnantajan palveluksessa samassa tai samanarvoisessa työssä oleva työntekijä;"

Lainmuutos astui voimaan 1.6.2005.

Sosiaali- ja terveysministeriö asetti 15.11.2004 työryhmän, jonka tehtävänä oli laatia koko työmarkkinakentän kattava naisten ja miesten samapalkkaisuutta edistävä samapalkkaisuusohjelma. Työryhmän tavoitteeksi asetettiin laatia samapalkkaisuusohjelma, jolla voidaan vaikuttaa naisten ja miesten perusteettomien palkkaerojen poistamiseen ja jonka tuli sisältää keinovalikoima ja toimenpiteet, joissa osapuolet olisivat valmiita yhdessä etenemään.

Työryhmän ehdotus julkaistiin tarkastelukauden ulkopuolella, toukokuussa 2005. Sen lähtökohtina olivat yleinen pyrkimys kaventaa naisten ja miesten palkkojen välistä kuilua sekä samapalkkaisuuden periaatteen toteuttaminen siten kuin laissa naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta säädetään. Samapalkkaisuusohjelman mukaisilla toimilla osapuolet pyrkivät yhdessä edistämään näiden tavoitteiden saavuttamista. Ehdotetut toimet koskevat horisontaalista ja vertikaalista sukupuolisegregaatiota, naisten urakehitystä, määräaikaisia työsuhteita, tasa-arvosuunnitelmia, työn ja perheen yhteensovittamista, palkkausjärjestelmiä, palkka- ja työsopimuspolitiikkaa yleisesti, tilastojen kehittämistä ja tilastoyhteistyötä sekä yritysten ja kuntien yhteiskuntavastuuta. Samapalkkaisuusohjelman tavoitteena on edistää näillä kohdealueilla jatkuvuutta ja pitkän aikavälin toimintaa, jota voitaisiin kehittää edelleen tavoitteiden ja tulosten mukaisesti.

Ohjelman yleisenä tavoitteena on kaventaa säännöllisen kuukausittaisen työajan perusteella laskettavaa naisten ja miesten palkkojen välistä eroa nykyisestä noin 20 prosentista vähintään 5 prosenttiyksiköllä vuoteen 2015 mennessä. Tämä palkkaero on jatkuvasti vaikeuttanut pyrkimyksiä toteuttaa tasa-arvoa työelämässä.

Kysymys C

Kysymyksen osalta viitataan artiklan 24 kohdalla esitetykseen kielletyistä irtisanomisperusteista. Lisäksi todetaan, että työsopimuslain syrjäntäkielto ja tasapuolisen kohtelun vaatimus edellyttävät työnantajan kohtelevan työntekijöitään tasapuolisesti ellei siitä poikkeaminen ole työntekijöiden tehtävät ja asema huomioon ottaen perusteltua. Vastaavat säännökset sisältyvät valtion virkamieslakiin 750/1994) ja lakiin kunnallisesta viranhaltijasta (304/2003).

4 artiklan 5 kappale: Palkanpidätysten rajoittaminen

Kysymys A

Palkanpidätystä koskevia säännöksiä sisältyy työsopimuslakiin (55/2001), valtion virkamieslakiin (750/1994) sekä suojaosuudesta palkan ulosmittausta koskevaan asetukseen (1031/1989). Kyseiset säännökset edellyttävät, että työntekijälle tulee jäädä palkasta omaan tai hänen elätettävänä olevien elatukseen suojaosuus ulosmittauksen ja työnantajan kuittausoikeuden yhteydessä. Vastaavanlainen säännös sisältyy kunnallisista viranhaltijoista annettuun lakiin (304/2003).

Suomen ulosottolaissa ovat säännökset palkan ulosmittauksesta. Palkkaa ei voida ulosmitata kokonaan, vaan velalliselle on aina jätettävä tietty vähimmäismäärä elinkustannuksiin (suojaosuus). Suojaosuuden määrä riippuu siitä, kuinka monta henkilöä velallisella on elatuksensa varassa. Suojaosuuden määrä velallisen itsensä osalta vastaa suunnilleen kansaneläkkeen määrää. (tammikuussa 2006: 567 euroa). Suojaosuuden määrää tarkistetaan elinkustannusten nousua vastaavasti. Velalliselle jäävää osuutta voidaan tapauskohtaisesti nostaa, jos hänen maksukykynsä on esimerkiksi sairauden tai työttömyyden vuoksi olennaisesti alentunut.

Lisäksi pienituloisilla velallisilla on oikeus niin sanottuihin vapaakuukausiin, jolloin palkkaa ei ulosmitata lainkaan. Ulosottoviranomainen voi myöntää vapaakuukausia yhdestä kolmeen vuosittain. Palkan ja muun varallisuuden ulosmittaus on Suomessa nykyisin määräaikaista niin, että enimmillään se voi jatkua 15 vuotta ja eräissä tapauksissa 20 vuotta lopullisen maksutuomion antamisesta.

Palkan ulosmittaus toteutetaan velallisen työnantajalle annettavalla maksukiellolla. Palkan ulosmittausta koskevia säännöksiä sovelletaan myös ansaintaeläkkeen ulosmittaukseen.

Kysymys B

Palkan ulosmittausta koskevat säännökset koskevat samalla tavalla kaikkia palkansaajia.

8 ARTIKLA: NAISTYÖNTEKIJÖIDEN OIKEUS SUOJELUUN RASKAUDEN JA SYNNYTYKSEN YHTEYDESSÄ

8 artiklan 2 kappale: Äitiysloman aikaisen irtisanomisen laittomuus

Kysymykset A–C

Tältä osin viitataan aikaisempiin määräaikaishavaintoihin.

Kysymys D

Lainsäädäntö suojaa raskaana olevia naisia riippumatta siitä, onko työsuhde määräaikainen vai toistaiseksi voimassa oleva. Tasa-arvolaisissa on nimenomainen säännös, joka kieltää määräaikaisen työsopimuksen uusimatta jättämisen raskauden perusteella. Mikäli tällainen työsopimus jätetään uusimatta raskauden vuoksi, on kysymys tasa-arvolaisista kielletystä sukupuoleen perustuvasta syrjinnästä, jonka perusteella työnantaja voidaan tuomita maksamaan tasa-arvolaisissa säädettyä hyvitystä ja työsopimuslaissa tarkoitettua vahingonkorvausta.

Lisäksi todetaan, että työministeriön tilaama selvitys ”Määräaikaisen työn yleisyys, käytön lainmukaisuus ja lainsäädännön kehittämistarpeet” valmistui raportointikauden ulkopuolella vuonna 2005. Tutkimuksessa pyrittiin erityisesti selvittämään perusturvan toteutumista tai toteutumattomuutta määräaikaisessa työssä, työn ja perheen yhteensovittamista, syrjimättömyyden periaatteen toteutumista, määräaikaisten työsopimusten yhdenmukaisuutta tasa-arvolaisissa säädettyjen syrjinnän kieltojen kanssa ja sitä, mitä seurauksia määräaikaisten työsopimuksista on aiheutunut julkisella sektorilla. Lisäksi selvitys käsitteli määräaikaisten työsopimusten jakaantumista sukupuolen ja iän perusteella.

Vuonna 2004 määräaikaista työtä teki noin 16 % palkansaajista. Miehiä oli 12,6 % ja naisia 19,5 %. Osa-aikaisten osuus oli 13 % (miehet 7,7 % ja naiset 18,2 %).

8 artiklan 2 kappaletta koskevat päätelmät XVII-2

Niiden sosiaalisten oikeuksien komitean päätelmien osalta, jotka koskevat äitiysloman aikaisen irtisanomisen laittomuutta ja lisäpöytäkirjan 1 artiklaa, Suomen hallitus viittaa sosiaalisesta peruskirjasta annettuun 10. määräaikaishavaintoihin ja toteaa, ettei uudelleen työhön ottamista koskevia säännöksiä ole muutettu. Voimassa olevassa työsopimuslaissa ei säädetä uudelleen työhön ottamisesta. Sen sijaan työnantaja on velvollinen maksamaan korvausta, joka on luonteeltaan työnantajaan kohdistuva rangaistusseuraamus. Korvauksen määrä vastaa tapauksen mukaan 3–24 kuukauden palkkaa (luottamusmiehen osalta 30 kuukauden palkkaa). Korvauksen lisäksi laittomasti irtisanotulla on oikeus työttömyysturvaan, jollei hän työllisty uudelleen.

Sukupuoleen perustuvaa laittomaa irtisanomista koskevaa lainsäädäntöä on kuitenkin muutettu. Uudistetussa laissa naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (232/2005), joka tuli voimaan 1. heinäkuuta 2005, säädetään korvauksesta, jolle ei ole vahvistettu enimmäismäärää, lukuun ottamatta työhönottotilanteita. Kanne hyvityksen suorittamisesta on uuden lain mukaan nostettava kahden vuoden kuluessa syrjinnän kiellon rikkomisesta. Työhönottotilanteissa kanne on kuitenkin nostettava vuoden kuluessa kiellon rikkomisesta.

Uudistetulla tasa-arvolaililla saatettiin Euroopan unionin niin sanottu työelämän tasa-arvodirektiivi osaksi kansallista lainsäädäntöä. Laki sisältää yleisen velvoitteen edistää sukupuolten välistä tasa-arvoa yhteiskunnan toiminnassa ja työelämässä, erityisesti määrättäessä palkoista ja muista työsopimuksen ehtoista lain erityissännösten mukaisesti.

Uudistettu laki sisältää määritelmät välittömästä ja välillisestä syrjinnästä sukupuolen perusteella. Myös käsky tai ohje harjoittaa sukupuoleen perustuvaa syrjintää määritellään syrjinnäksi. Siksi laissa säädetään myös todistustaakan jaosta tapauksissa, joissa syrjintää käsitellään tuomioistuimessa.

Uudistetun tasa-arvolain noudattamista valvovat tasa-arvovaltuutettu ja tasa-arvolautakunta sekä työsopimuksen ehtojen osalta työsuojeluviranomaiset.

8 artiklan 4 kappale: Raskaana olevien naisten, äskettäin synnyttäneiden naisten ja imettävien äitien yötyö

Kysymykset A-B

Suomessa ei ole erityisiä säännöksiä, jotka koskisivat yksinomaan raskaana olevien naisten tekemää yötyötä. Kategorinen raskaana olevia naisia koskeva kielto tehdä yötyötä olisi myös naisten ja miesten tasa-arvoa koskevan lain (232/2005) vastainen.

Yötyöhön sovelletaan työturvallisuuslain (738/2002) työnantajan yleistä huolehtimisvelvollisuutta koskeva 8 §:ää, joka edellyttää muun muassa työnantajan huolehtivan työntekijöidensä turvallisuudesta ja terveydestä työssä. Tässä tarkoituksessa hänen on otettava huomioon työhön, työolosuhteisiin ja muuhun työympäristöön samoin kuin työntekijän henkilökohtaisiin edellytyksiin liittyvät seikat. Lain 30 § edellyttää, että yötyötä tekeväälle työntekijälle on tarvittaessa varattava mahdollisuus työtehtävien vaihtamiseen tai siirtymiseen päivätyöhön, jos nämä olosuhteet huomioon ottaen on mahdollista ja työtehtävien vaihtaminen on tarpeellista työn luonteen työntekijälle aiheuttaman vaaran torjumiseksi.

Työsopimuslain (55/2001) 2 luvun 3 § mukaan työnantajan tulee huolehtia työturvallisuudesta työntekijän suojaamiseksi tapaturmilta tai terveydellisiltä vaaroilta työturvallisuuslain mukaisesti. Mikäli raskaana olevan työntekijän työtehtävät tai työolot vaarantavat hänen tai sikiön terveyden eikä työssä tai työoloissa olevaa vaaratekijää voida poistaa, työntekijä on pyrittävä raskauden ajaksi siirtämään muihin, hänen työkykynsä ja ammattitaitonsa huomioon ottaen sopivampiin tehtäviin. Lain 4 luvussa säädetään työntekijän oikeudesta erityisäitiysvapaaseen, joka tarkoittaa äitiysvapaan varhentamista siinä tapauksessa, että se on tarpeen lapsen syntymän tai lapsen tai äidin terveydentilan vuoksi.

Kysymykset C-D

Tältä osin viitataan aikaisempiin määrääaikaisraportteihin.

9 ARTIKLA: OIKEUS AMMATINVALINNANOHIJAIKSEEN

Kysymykset A–C

Suomessa ammatINVALINNANOHIJAIKSEEN ja -neuvontaa antaa pääasiassa kaksi vakiintunutta julkista palvelujärjestelmää: julkinen koulujärjestelmä vastaa opiskelijoiden neuvonnasta ja julkinen työvoimahallinto työnhakijoiden tieto-, ohjaus- ja neuvontapalveluista. Kouluilla on päävastuu opiskelijoiden neuvonnasta, ja koulujen antamia palveluja täydennetään työvoimatoimistojen ohjaus- ja neuvontapalveluilla, jotka on suunnattu pääasiassa oppilaitosten ulkopuolisille asiakkaille.

Suomessa opinto-ohjausta annetaan osana perus- ja toisen asteen koulutusta kaikille opiskelijoille. Myös työvoimatoimistoilla on opinto- ja ammatINVALINNANOHIJAIKSEEN palveluita, jotka ovat kaikkien kansalaisten käytössä. Opinto-ohjausta antavat jossakin määrin myös esimerkiksi työmarkkinajärjestöt ja opiskelijajärjestöt. Ohjaus on maksutonta, ja sitä järjestävät organisaatiot ovat julkisen valvonnan alaisia. Päävastuu opinto-ohjauksesta on kuitenkin opetushallinnolla.

Työvoimatoimistojen antama ammatINVALINNANOHIJAIKSEEN sisältää ammatillista neuvontaa sekä koulutus- ja ammattitietopalveluja. Työvoimahallinnon ohjauspalvelut ovat kaikkien käytettävissä. Käytännössä työnhakijat ovat suurin asiakasryhmä. Työvoimatoimistojen ammatINVALINNANOHIJAIKSEEN on asiakkaille maksutonta.

Käytännössä vain julkinen sektori tarjoaa ammatINVALINNANOHIJAIKSEEN palveluja. Myös yksityinen palvelutarjonta on sallittua, mutta sen markkinat ovat pienet. Esimerkiksi työnantajat ja vakuutuslaitokset voisivat ostaa asiakkailleen yksityisten tahojen tuottamia ohjauspalveluja, kuten ammatillisen kuntoutuksen suunnittelua vammautuneille työntekijöille ja uudelleensijoittumisohjausta.

Työhallinnon ammatINVALINNANOHIJAIKSEEN säädetään työvoimapalvelulaissa. Työhallinto pitää yllä ammatti- ja koulutustietokantoja ja työvoimatoimistoilla on myös nuorten käytössä olevia tietopalveluyksiköitä. Opetushallitus pitää yllä koulutustietojärjestelmää, Koulutusnettiiä, ja julkaisee vuosittain koulutusoppaita.

Opetushallinnon ja työhallinnon välillä tehdään yhteistyötä muun muassa erilaisten opinto-ohjausta ja ammatINVALINTAA tukevien tietojärjestelmien ylläpitämisessä. Yhteistyötä hallinnonalojen välillä on myös alueellisesti ja/tai paikallisesti ja yhteistyön muodoista sovitaan oppilaitosten, työvoimatoimistojen ja muiden toimijoiden kesken.

Sähköisen asioinnin kehittämissuunnitelman eli e-strategian sekä julkisten työvoimatoimistojen yleisen palvelustrategian mukaan itsepalvelua kehitetään mahdollisimman pitkälle vakiomalliksi työnhakijoiden ja opintojaan ja/tai koulutusalaansa suunnittelevien asiakkaiden palvelemiseen. Itsepalveluna käytetään pääasiassa tietotekniikkaa ja verkkosivuja painetun tietoaineiston ohella. Urasuunnittelua varten on kehitetty seuraavat keskeiset tietokoneohjelmat:

Työministeriö on avannut AVO-verkko-ohjelman ammatINVALINNANOHIJAIKSEEN varten. Ohjelma koostuu kahdesta osasta: ammattien (noin 300) tietokannasta sekä näille työ- ja ammattialoille johtavia koulutuspolkuja käsittelevästä osasta.

Vuoden 2004 lopussa työministeriö avasi Internetiin toisen urasuunnittelun itsepalveluvälineen, A-URA-palvelun (Aikuisten URAsuunnittelu). Se tarjoaa apua aikuisten urasuunnitteluun ja työvälineitä aikuisten kanssa työskenteleville urasuunnitteluneuvojille. A-URA toimii Internet-portaalissa, joka hyödyntää olemassa olevien verkkosivustojen ammatINVALINNANOHIJAIKSEEN- ja urasuunnittelupalveluja, koulutus- ja ammattitietopalveluja, työvoimapalveluja ja työelämäennusteita.

Työvoimahallinnon verkkosivuilla voi selata avoimia työpaikkoja, lähettää työhakemuksia työvoimatoimistoihin, hakea tietoja työmarkkinakoulutuksesta, lähettää koulutushakemuksia työvoimatoimistoihin, selata työnhakuoppaita, lähettää CV:nsä esitelläkseen osaamistaan, käyttää koulutus- ja ammattitietopalveluja, lukea esitteitä työvoimatoimistojen palveluista sekä käyttää linkkejä muiden merkittävien työmarkkinatoimijoiden verkkosivuille ja tietosivuille. Lisäksi työvoimahallinto ylläpitää Jobline-kontaktiportaalia, josta asiakkaat saavat tietoa avoimista työpaikoista ja työmarkkinakoulutuksesta sekä neuvoja työnhakuun.

Palveluja pyritään parantamaan laadunkehittämissankkeilla, henkilöstökoulutuksella sekä erityisillä palvelujen kehittämishankkeilla, joilla on tarkoitus parantaa muun muassa heikosti koulutetuille, vammaisille tai pitkäaikaistyöttömille aikuisille annettavien palvelujen tuloksellisuutta.

Opetushallitus on käynnistänyt perusopetuksen, toisen asteen ja aikuiskoulutuksen oppilaan- ja opinto-ohjauksen kehittämishankkeen vuosiksi 2003–2007. Ohjauksen kehittämishankkeen tavoitteena on oppilaitosten ohjauspalveluiden kehittäminen, verkostoituminen, henkilöstön täydennyskoulutuksen tukeminen ja ohjaustoiminnan arvioinnin kehittäminen.

Työvoimatoimistojen antama ammatillinen kuntoutus sisältää henkilökohtaista ammatinvalinnanohjausta ja urasuunnittelua sekä työhön sijoittumiseen ja työelämään liittyvää neuvontaa ja ohjausta (työnhakijapalvelut). Näiden palvelujen yhteydessä toteutetaan erilaisia toimia, joilla muun muassa arvioidaan asiakkaan tilannetta ja käytävissä olevia vaihtoehtoja tai autetaan häntä löytämään työtä sopivalta alalta. Tällaisia toimia ovat esimerkiksi lääketieteelliset tutkimukset, psykologiset arvioinnit sekä työ- ja koulutuskokeilut.

Erityisen tuen tarpeessa olevat perusopetuksen päättäneet opiskelijat ohjataan oppilaitosten ja muiden viranomaisten välisenä moniammatillisena yhteistyönä jatko-opintoihin. Erilaiset ammatillisen koulutuksen toiminnalliset työpajat toimivat myös osaltaan opinto-ohjauksen työvälineinä tarjotessaan mahdollisuuden ammatilliseen koulutukseen tutustumiseen ja joustaviin opiskelumuotoihin.

Työvoimakoulutuksen hankinta perustuu arvioon työmarkkinoiden kehityksestä, jota pyritään ennakoimaan eri lähteistä kerätyn informaation avulla. Esimerkiksi työvoimatoimistot keräävät strukturoidun kyselykaavakkeen avulla työnantajakäyntien yhteydessä tietoa työnantajien työvoima- ja koulutustarpeista. Lisäksi työnhakijoille pyritään tekemään osaamiskartoituksia koulutustarpeen selvittämiseksi ja hyödynnetään tilastoja. Kerättyjä tietoja käytetään hyväksi koulutuksen suunnittelussa ja toteutuksessa.

Säännöllisen työvoimakoulutuksen jälkeistä työhön sijoittumista koskevan tilastoseurannan lisäksi työministeriö on rahoittanut useita tutkimuksia, joissa on selvitetty työvoimakoulutuksen vaikuttavuutta. Koulutuksen vaikuttavuutta on tutkittu myös muiden organisaatioiden toimesta. Pääpaino näissä tutkimuksissa on yleensä ollut koulutuksen jälkeinen työhön sijoittuminen. Tutkimusten tulokset ovat pääasiassa osoittaneet työvoimakoulutuksella olevan positiivisia vaikutuksia koulutuksen päättäneiden työllistymiseen.

Kysymys D

Tietoja ohjaus- ja neuvontapalveluihin käytetyistä julkisista menoista ei ole saatavissa.

Vuonna 2004 työvoimatoimistoissa työskenteli yhteensä noin 2 700 henkilöä ammatinvalintapsykologit mukaan lukien. Tuolloin 122 työvoimatoimistossa työskenteli 253 ammatinvalintapsykologia. Työvoimatoimistoissa oli yhteensä 130 kokopäiväistä ja 143 osa-aikaista koulutus- ja ammatinvalintaneuvojaa. Kaikki toimistoissa asiakaspalvelua antavat työvoimaneuvojat ja ammatinvalintapsykologit palvelevat myös vammaisia asiakkaita. Työhönsijoittumis- ja kuntoutusneuvontaan erikoistuneista nevojista (yhteensä 128 ammatillisen kuntoutuksen neuvojaa) 15 % työskentelee kokopäiväisesti, ja ammatillista kuntoutusta koskeviin asioihin käytetään keskimäärin 64 % työajasta. Lisäksi 208 työvoimaneuvojaa käsittelee kuntoutusasioita muiden työnhakijapalvelujen ohella.

Ammatinvalintapsykologeilta vaaditaan peruskoulutuksena psykologin koulutus (ylempi korkeakoulututkinto). Muille työvoimatoimistojen asiakastyötä tekeville ei aseteta muodollisia pätevyysvaatimuksia. Koko henkilöstö osallistuu työministeriön järjestämään työpaikkakoulutukseen.

Ammatinvalinnanohjauspalvelujen (psykologien) asiakkaat iän ja sukupuolen mukaan vuosina 2002 - 2004:

	Alle 25 v	25 v tai yli	Yhteensä	Naisia
2002	12113	21037	33150	22049
%	36,5	63,5		66,5
2003	11577	18920	30497	19966
%	38,0	62,0		65,5
2004	11404	20259	31663	20711
%	36,0	64,0		65,4

Ammatinvalinnanohjauspalveluja antavat julkiset työvoimatoimistot koko maassa.

Kysymys E

Ammatinvalinnanohjauspalveluja annetaan kaikille niistä kiinnostuneille, vaikkakin asiakkaan palvelutarve arvioidaan ja tilanteesta neuvotellaan työvoimatoimistossa. Työvoimatoimistojen organisaatiouudistus alkoi vuonna 2004. Osana uudistusta perustetaan työvoiman palvelukeskuksia palvelemaan vaikeimmin työllistettäviä työnhakijoita.

10 ARTIKLA: OIKEUS AMMATILLISEEN KOULUTUKSEEN

10 artiklan 1 kappale: Teknisen ja ammatillisen koulutuksen edistäminen

Kysymys A

Työvoimapolitiittisen aikuiskoulutuksen järjestämisestä säädetään laissa julkisesta työvoimapalvelusta (1295/2002). Osana yleistä aikuiskoulutuspolitiikkaa työministeriö järjestää työvoimapolitiittista aikuiskoulutusta, joka pääasiallisesti on ammatillisia valmiuksia edistävää koulutusta. Koulutuksella pyritään edistämään 1) työttömien pysyväisluontoista työllistymistä, 2) työvoiman työssä pysymistä, 3) työvoimapolitiittisesti tarkoituksenmukaista alueellista ja ammatillista liikkuvuutta sekä 4) työvoiman saatavuutta työvoimapula-aloilla. Viime vuosina vallinneen taloudellisen noususuhdanteen seurauksena koulutuksen avulla on myös pyritty turvaamaan työvoiman saatavuus. Työvoimakoulutuksen hankinnassa noudatetaan lakia julkisista hankinnoista (1505/1992).

Työhallinnon ostaman työvoimakoulutuksen hankintaan käytetään keskimäärin n. 200 milj. euroa vuodessa, josta ammatillisen koulutuksen osuus on n. 150 milj. euroa ja valmentavan työvoimakoulutuksen 50 milj. euroa.

Kysymys B

Tältä osin viitataan aikaisempiin määräaikaishankintoihin.

Kysymys C

Viittaamme edellä 9 artiklan osalta esitettyyn.

Kysymys D

Tältä osin viitataan aikaisempiin määräaikaishankintoihin.

Kysymys E

Kaikilla Suomessa laillisesti asuvilla ja työskentelevillä henkilöillä on oikeus hakeutua työvoimakoulutukseen riippumatta kansalaisuudesta.

10 artiklan 2 kappale: Oppisopimuskoulutusjärjestelmän edistäminen

Tältä osin viitataan aikaisempiin määräaikaishankintoihin.

10 artiklan 3 kappale: Aikuisten työntekijöiden ammatillinen koulutus ja uudelleen koulutus

Kysymys A

Ammatillista koulutusta vailla olevien aikuisten koulutusta tuetaan erityisellä Noste -ohjelmalla, joka on opetusministeriön, työministeriön ja työmarkkinajärjestöjen käynnistämä aikuisten koulutustason kohottamisohjelma. Se ajoittuu vuosille 2003–2007 ja on tarkoitettu pääasiassa 30–59-vuotiaille työssä käyville aikuisille, joilla on paljon työssä karttunutta ammattitaitoa, mutta ei perus- tai kansakoulun jälkeistä koulutusta. Ohjelman puitteissa tuetaan myös 25–59-vuotiaiden henkilöiden peruskoulun loppuun suorittamista.

Työministeriön vuonna 2003 käynnistämä AIKOO -hanke liittyy osaavan työvoiman saatavuuden varmistamiseen ja tarkoittaa aikuisten koulutukseen ohjaamisen ja motivoimisen parantamista. Perustavoitteena on edistää ilman ammatillista peruskoulutusta olevia aikuisia asiakkaita hakeutumaan koulutukseen, löytämään itselleen sopivia koulutusvaihtoehtoja, parantaa työvoimakoulutusvalintojen osuvuutta, kehittää työvoimatoimistojen aikuisille tarkoitettuja urasuunnittelupalveluja, toimintamalleja ja palveluyhteistyötä. Hankkeen keskeisiä osa-alueita ovat osaamiskartoitukset, koulutukseen ohjaaminen ja motivointi, opintojen henkilökohtaistaminen ja tukeminen, oppilasvalinnat, oppimisedellytykset, koulutuksesta tiedottaminen ja sähköiset ohjaus- ja neuvontapalvelut.

Kysymykset B–D

Tältä osin viitataan aikaisempiin määräämiskäytäntöihin.

Kysymys E

Keväällä 2004, osana yrittäjyyden politiikkaohjelmaa, hallitus asetti työryhmän käsittelemään naisyrittäjyyden edellytysten parantamista. Työryhmän raportissa luetellaan naisyrittäjyyteen liittyviä ongelmia ja esteitä sekä ehdotetaan tukitoimia tai resurssien uudelleenjärjestelyjä, joilla voitaisiin ratkaista näitä ongelmia ja siten edistää naisten pyrkimyksiä perustaa yrityksiä ja ryhtyä yrittäjiksi.

Ehdotetut toimet liittyvät osittain myös muihin hallituksen yrittäjyyden politiikkaohjelman hankkeisiin, kuten sosiaaliturvaa, kasvuyrityksiä, yrittäjäkoulutusta ja tulevaisuutta käsittelevien työryhmien työhön sekä sisäasiainministeriön tekemään analyysiin alueellisista resurssikeskuksista.

10 artiklan 4 kappale: Erityistoimet pitkäaikaistyöttömien uudelleen koulutuksen ja uudelleen työelämään sijoittamisen edistämiseksi

Tältä osin viitataan 10 artiklan kappaleiden 1 ja 2 osalta esitettyyn ja todetaan, että vuonna 2004 työvoimakoulutuksen aloitti n. 655 pitkäaikaistyötöntä. Keskimäärin n. 10 % työvoimakoulutuksen aloittaneista on ollut pitkäaikaistyöttömiä.

Ks. myös 15 artiklan 2 kappale, kohta 1.3.

10 artiklan 5 kappale: Eri toimilla järjestettyjen mahdollisuuksien täysipainoinen hyväksikäyttö

Kysymys A

Valtioneuvoston asetuksen julkisesta työvoimapalvelusta (1344/2002) mukaan työvoimakoulutus on ilmaista koulutukseen osallistujille.

Kysymys C

Koulutuksen lukeminen työajaksi edellyttää, että siihen osallistuminen on välttämätön edellytys työtehtävistä suoriutumiselle ja että koulutus järjestetään työpaikalla tai muualla työn suorittamiselle ominaisissa olosuhteissa ja että koulutus tapahtuu työvuoroluettelon ennalta merkittynä säännöllisenä työaikana. Myös työehtosopimuksissa on saatettu sopia siitä, että koulutukseen osallistuminen luetaan työaikaan kuuluvaksi

11 ARTIKLA: OIKEUS TERVEYDEN SUOJELUUN

11 artiklan 1 kappale: Terveyttä heikentävien syiden poistaminen

Väestön terveydentila – Yleiset indikaattorit

Elinajan odote ja pääasialliset kuolinsyyt

Suomessa – kuten muissakin teollistuneissa länsimaissa – on käynnissä elinajan odotteen kasvun ja syntyvyyden pienentymisen aiheuttama demografinen muutos. Elinajan odote naisilla vuonna 2004 oli 82.3 vuotta ja miehillä 75.3 vuotta. Tiedyt väestön terveyden kannalta tärkeät sairaudet ovat selvästi vähentyneet kuolinsyinä, ennen kaikkea verenkiertoelinsairaudet ja syövä. Erityisesti miesten kuolleisuus keuhkosityöpään on vähentynyt. Eräiden muiden syiden osuus on viime vuosina lisääntynyt. Nousua on tapahtunut ennen kaikkea alkoholinkäyttöön liittyvissä kuolinsyissä.

Imeväis- ja äitiyskuolleisuus

Vuoden 2003 tilaston mukaan syntyneitä oli 56 633, joista elävänä syntyi 56 448 ja kuolleena 186. Vuonna 2003 perinataalikuolleita oli 282 eli /1 000 syntynyttä kohti 5,0. Imeväiskuolleisuus oli 182 vuonna 2003 eli 1 000 kohti 3,2. Äitiyskuolemat vuosina 2001–2003 oli 8 eli 100 000 elävänä syntynyttä kohden 4,8.

Terveydenhuoltojärjestelmä

Kansallinen terveyshanke

Valtioneuvoston vuonna 2002 tekemässä periaatepäätöksessä terveydenhuollon tulevaisuuden turvaamiseksi kiinnitetään erityisesti huomiota toimivaan perusterveydenhuoltoon ja ennaltaehkäisevään työhön, hoitoon pääsyn turvaamiseen, henkilöstön saatavuuden ja osaamisen turvaamiseen, toimintojen ja rakenteiden uudistamiseen sekä terveydenhuollon rahoituksen vahvistamiseen.

Vuosina 2003–2004 hankkeen toteutuksessa keskityttiin koulutusmäärien lisäämiseen, erikoissairaanhoidon yhteistyö- ja työnjakosuunnitelmien laatimiseen ja niiden toteuttamiseen sekä hoitoon pääsyä enimmäisajoissa koskevan lainsäädännön valmisteluun. Lääkäri- ja hammaslääkärikoulutuksen sisäänottomääriä ja sairaanhoitajakoulutuksen aloituspaikkoja lisättiin.

Rakenteiden uudistamisessa päähuomio on kiinnitetty erikoissairaanhoidon yhteistyön ja työnjaon kehittämiseen. Sairaanhoitopiirit ovat erityisvastuualueittain laatineet suunnitelmat muun muassa laboratorio- ja kuvantamistoimintojen järjestämisestä vähintään yhden sairaanhoitopiirin kokoisille väestöille.

Kansallinen terveyshanke jatkuu vuoden 2007 loppuun.

Hoitoon pääsy

Hoitoon pääsyn turvaamista koskeva terveydenhuollon lainsäädäntö on täsmentynyt. Kansanterveyslakiin (66/1972) ja erikoissairaanhoidolakiin (1062/1989) on kirjattu enimmäisajat, joiden kuluessa hoitoon pääsy pitää järjestää. Kansanterveyslain ja erikoissairaanhoidolain lisäksi muutoksia

tuli myös potilaan asemasta ja oikeuksista annettuun lakiin (785/1992) sekä sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annettuun lakiin (734/1992). Lakien muutokset tulivat voimaan maaliskuun 1 päivänä 2005. Uudet säännökset ovat Suomen säädöskokoelmassa numeroilla 855 – 858/2004.

Lainmuutokset täsmentävät jo nykyisin kunnille ja kuntayhtymille lakisääteisesti kuuluvaa terveyspalvelujen järjestämisvelvollisuutta. Lainmuutosten tavoitteena on turvata terveystarpeisiin perustuva hoidon saatavuus, vähentää eroja hoitoon pääsyssä ja lisätä odotusajan läpinäkyvyyttä sekä lisätä oikeudenmukaisuutta ja yhdenvertaisuutta hoitoon pääsyssä. Tavoitteeseen pääsemiseen voidaan vaikuttaa muun muassa määrittelemällä hoidon perusteet valtakunnallisesti, uudistamalla palvelujärjestelmän toimintoja sekä arvioimalla, kehittämällä ja muuttamalla työnjakoa.

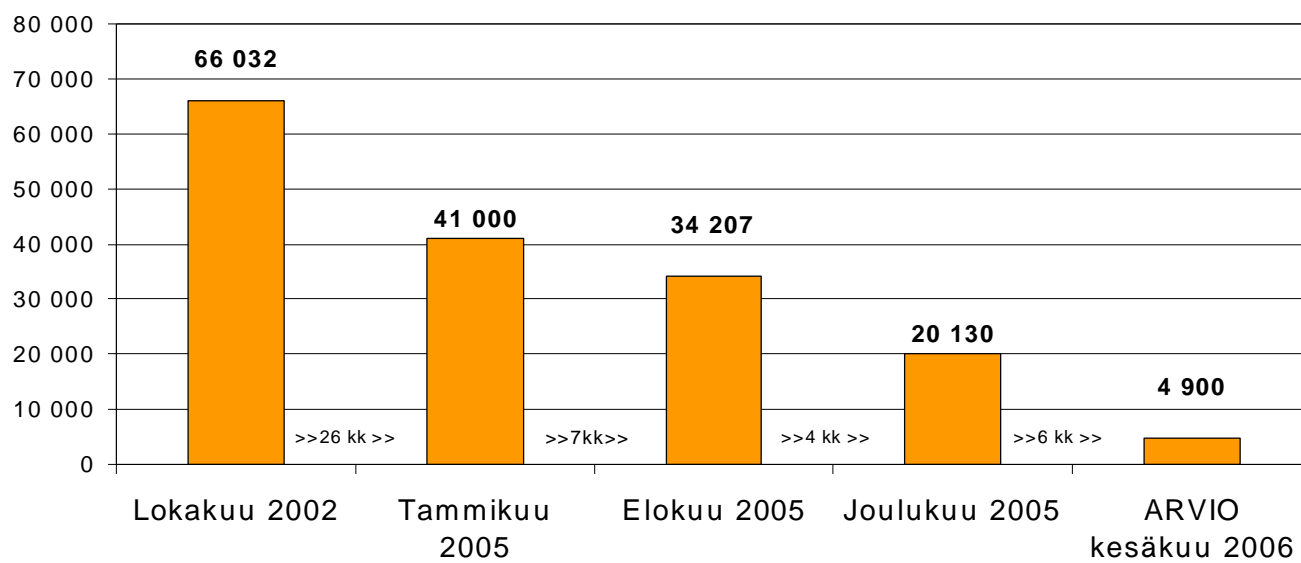
Lainmuutosten mukaan vuonna 2005 maaliskuun alusta lähtien terveyskeskukseen pitää saada arkipäivisin virka-aikana välitön yhteys. Kiireettömän hoidon tarpeen arvioon terveyskeskukseen terveydenhuollon ammattihenkilölle, ei siis välttämättä lääkärille, on päästävä kolmessa arkipäivässä yhteydenotosta ellei asiaa voida hoitaa puhelimitse. Lääketieteellisesti ja hammaslääketieteellisesti tarpeelliseksi todettuun hoitoon on päästävä kohtuullisessa ajassa. Perusterveydenhuollossa hoitoon tulee päästä viimeistään kolmessa kuukaudessa siitä, kun hoidon tarve on todettu. Tämä kolmen kuukauden enimmäisaika voidaan ylittää suun terveydenhuollossa tai perusterveydenhuollon yhteydessä toteutettavassa erikoissairaanhoidossa, enintään kolmella kuukaudella, jos hoidon antamista voidaan perustellusta syystä lykätä potilaan terveydentilan vaarantumatta.

Erikoissairaanhoidossa hoidon tarpeen arviointi on järjestettävä kolmessa viikossa siitä, kun lähete on saapunut terveydenhuollon toimintayksikköön, esimerkiksi sairaalan poliklinikalle. Hoidon tarpeen arvion perusteella lääketieteellisesti tai hammaslääketieteellisesti tarpeelliseksi todettuun hoitoon on päästävä viimeistään kuudessa kuukaudessa siitä, kun hoidon tarve on arvioitu. Jos hoitoa ei voida antaa määräajassa, kunnan tai kuntayhtymän on hankittava hoito muilta palveluntuottajilta, esimerkiksi toiselta kunnalliselta sairaalalta tai yksityissektorilta, ilman että potilaan asiakasmaksu muuttuu.

Sosiaali- ja terveysministeriö on seurannut hoitoon pääsyn toteutumista lain voimaan tulosta lähtien. Potilaat pääsevät hoitoon sujuvammin ja oikea-aikaisemmin kuin ennen eri puolilla Suomea. Lainmuutokset ovat siten lisänneet tasa-arvoa terveyspalvelujen saamisessa. Muutokset ovat vauhdittaneet myös toimintatapojen uudistamista eri sairaanhoitopiireissä.

Ministeriö on selvittänyt hoitoon pääsyä elokuussa 2005 ja tammikuussa 2006 sairaanhoitopiireille tehdyin kyselyin. Lähtötilanteena on pidetty lokakuun 2002 tilannetta, jolloin valtion jononpurkurahat tulivat sairaanhoitopiirien käyttöön. Tuolloin yli puoli vuotta sairaalahoitoa jonottaneita henkilöitä oli 66 000. Elokuussa 2005 (jolloin lain voimaantulosta oli kulunut 6 kk) näitä potilaita oli 34 000 ja joulukuussa 2005 noin 20 000. Sairaanhoitopiirit arvioivat, että kesäkuussa 2006 yli puoli vuotta sairaalahoitoa jonottaneiden määrä on noin 5 000. Hoitajonoissa on kuitenkin vielä paljon plastiikkakirurgisia, käsikirurgisia ja ortopedisiä hoitoja tarvitsevia sekä kuulonhuoltopalveluita odottavia henkilöitä.

Yli 6 kk jonottaneiden määrän kehitys

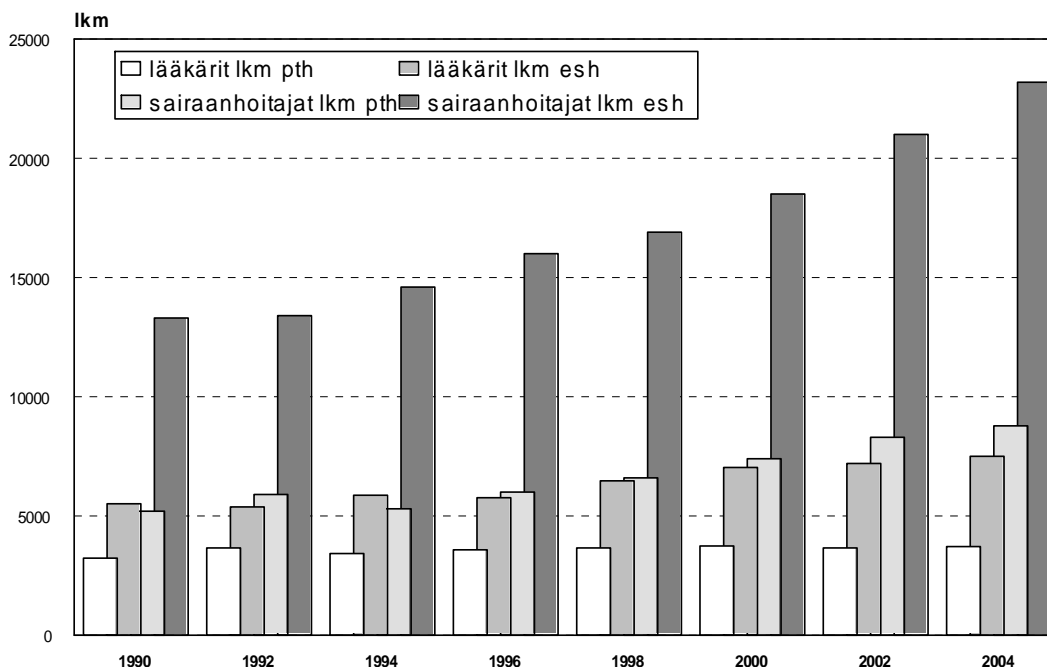
Hoitokäytännöissä on ollut suuria vaihteluita eri puolilla maata ja päätöksiä kiireettömän hoidon antamisesta on tehty erilaisin perustein. Lainsäädäntömuutosten tavoitteena on turvata väestölle kiireettömään hoitoon pääsy samanlaisin perustein asuinpaikasta riippumatta. Tämän vuoksi osana kansallista terveyshanketta ja hoitoon pääsyn turvaamista on laadittu yhtenäiset kiireettömän hoidon perusteet. Tavoitteena on ollut laatia perusteet noin 80 % kiireettömästä hoidosta. Hoidon perusteita kehitetään saatujen kokemusten perusteella. Sairaanhoidopiirit ja terveyskeskukset arvioivat ja seuraavat suositusten toimivuutta. Avoimen verkkojakelun kautta perusteet ovat myös väestön luettavissa Internet-osoitteessa: www.stm.fi. Perusteiden käyttöönoton ja hoitoon pääsyn enimmäisaikojen terveystaloudelliset vaikutukset tullaan arvioimaan seuraavan kahden vuoden aikana.

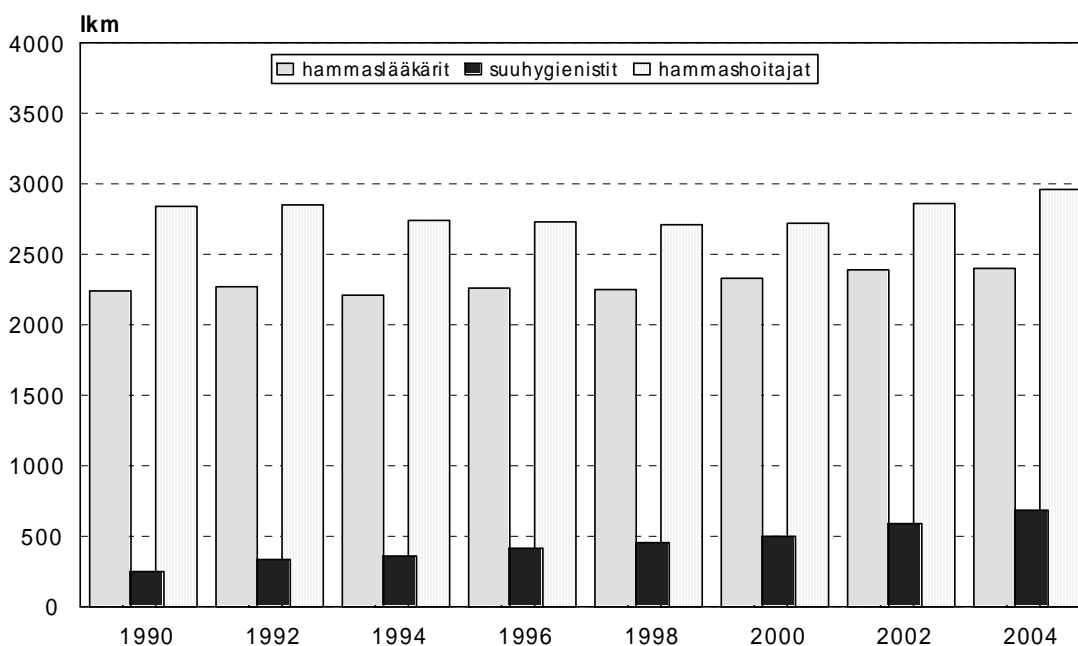
Valtion talousarviossa on vuodesta 2003 ollut kuntien sosiaali- ja terveydenhuollon kehittämistoiminnan tukemiseen kohdennettu erillinen määräraha. Kunnat voivat saada valtionavustusta palvelujen kehittämistä ja tehostamista sekä toimintatapojen uudistamista toteuttaviin hankkeisiin. Kansallisen terveydenhuollon hankkeen eräänä painoalueena on terveyskeskusten toimivuuden varmistaminen ja ennalta ehkäisevä työ.

Terveydenhuollon ammattihenkilöstö ja palvelut

Vuonna 2003 Suomessa oli 2,6 lääkäriä, 0,9 hammaslääkäriä ja 9,3 sairaanhoitajaa 1 000 henkeä kohden. Terveydenhuollossa sairaanhoitajien määrä on jo pitkään kasvanut muita ammattiryhmiä nopeammin. Myös lääkäreiden määrä on kasvanut. Molempien ammattiryhmien kasvu painottuu erikoissairaanhoidon.

Perusterveydenhuollossa ja erikoissairaanhoidossa toimivien lääkäreiden ja sairaanhoitajien määrät vuosina 1990–2004. Lähde: Tilastokeskus, Kunnallinen henkilörekisteri

Kunnallisessa hammashoidossa toimivien hammaslääkäreiden ja hammashoitajien määrä ei ole viimeisten 15 vuoden aikana maassamme olennaisesti muuttunut. Uusi suuhygienistien ammattikunta on hitaasti kasvamassa.

11 artiklan 1 kappaletta koskevat päätelmät XVII-2

Terveys 2015

Terveys 2015 -kansanterveysohjelmalla pyritään laaja-alaisen terveystoiminnan rakentamiseen niin, että se antaa yhteisen pohjan eri tahojen terveyden edistämistoiminnalle. Ohjelman päämääränä on tukea ja edistää terveyttä kaikilla yhteiskunnan sektoreilla. Ohjelman toimeenpanoa ja seuranta koordinoi valtioneuvoston asettama Kansanterveyden neuvottelukunta. Lähtökohtana toimeenpanossa on hyödyntää jo meneillään olevia hankkeita ja muuta toimintaa sekä lisätä eri tahojen yhteistyötä.

Väestöryhmien välisten terveyserojen kaventamista koskevan tietopohjan ja menetelmien kehittämiseksi on käynnistetty Kansanterveyslaitoksen koordinoima terveyserojen kaventamishanke TEROKA. Se on Kansanterveyslaitoksen, Stakesin, Työterveyslaitoksen ja useiden muiden toimijoiden yhteinen hanke, jonka tavoitteena on koota tietopohjaa sosioekonomisista terveyseroista ja niiden syistä, nostaa tietoisuutta terveyseroista ja niiden kaventamiskeinoista, tukea terveyserojen kaventamisen käytännön toimintamallien kehittämistä, kehittää terveyserovaikutusten arviointia sekä pohjustaa terveyserojen kaventamiseen tähtävää kansallista toimintasuunnitelmaa.

Kunnallisen terveyden edistämisen suositukset tukevat Terveys 2015 -kansanterveysohjelman tavoitteiden toteuttamista alueellisella ja paikallisella tasolla. Ne ohjaavat kuntia, seutukuntia ja maakuntia terveyden edistämisen kehittämisessä, järjestämisessä ja arvioinnissa. Ne konkretisoivat ehkäisevän terveystoiminnan tavoitteita ja toimivat päätöksenteon ja suunnittelun apuna.

Lisäksi järjestöjen toimintaa on tuettu muun muassa rahoittamalla terveyden edistämismäärärahoihin Terveys 2015 -ohjelman tavoitteita tukevia hankkeita.

Alkuvuodesta 2006 järjestettiin terveyden edistämisen aluekierros, jonka tarkoituksena on lisätä terveyden edistämisen ja ehkäisevän toiminnan näkyvyyttä sekä lisätä ymmärrystä keskeisistä kansanterveyteen liittyvistä haasteista ja tehtävistä. Lisäksi haluttiin virittää alueilla toimintaa, mikä johtaa terveyden edistämisen vahvistumiseen sekä poikkihallinnollisena työnä että terveydenhuollon toiminnassa ja edistää terveyden edistämisen nykyaikaisten toimintatapojen ja työvälineiden käyttöön ottoa. Vuoden 2006 alusta tuli voimaan myös kansanterveyslain muutos, jolla täsmennettiin kansanterveystyön käsitettä ja selkiytetään kunnan terveyden edistämiseen liittyviä tehtäviä. Kunnat veloitetaan seuraamaan kunnan asukkaiden terveydentilaa väestöryhmittäin ja huolehtimaan terveysnäkökohtien huomioon ottamisesta kaikilla tehtäväalueillaan.

11 artiklan 2 kappale: Neuvontapalvelu ja valistus terveyden edistämiseksi

Tältä osin viitataan aikaisempiin raportteihin.

11 artiklan 3 kappale: Sairauksien ehkäiseminen

Vältettävien riskien torjuntapolitiikka

Ympäristöriskien vähentäminen

Säteilylain (592/1991) tarkoituksena on estää ja rajoittaa säteilystä aiheutuvia terveydellisiä ja muita haittavaikutuksia. Laki koskee säteilyn käyttöä ja muita toimintoja, joista aiheutuu tai saattaa aiheutua ihmisen terveyden kannalta haitallista altistumista säteilylle. Säteilylaki täyttää direktiivin 96/29/Euratom¹ ja ICRP:n (the International Commission on Radiological Protection) vaatimukset. Säteilylain muutokset (1142/1998) tulivat voimaan 1999. Muutokset tehtiin kahden Euroopan atomienergiayhteisön antaman säteilyturvallisuuksiä koskevan perusdirektiivin täytäntöön panemiseksi. Direktiivit koskivat työntekijöiden ja väestön terveyden suojelemista ionisoivan säteilyn aiheuttamilta vaaroilta ja henkilöiden terveyden suojelemista ionisoivan säteilyn aiheuttamilta vaaroilta lääketieteellisen säteilyaltistuksen yhteydessä. Säteilylain mukauttamiseksi ensiksi mainitun direktiivin vaatimuksiin uudistettiin lain säteilytyötä koskevia säännöksiä sekä tehtiin kolmea teknistä tarkistusta lain muihin osiin. Muutoksen keskeinen sisältö oli turvallisuutta toteuttavien menettelyjen sopeuttamisessa direktiivissä edellytettyihin toimintamuotoihin. Lisäksi uudistettiin säteilyn lääketieteellistä käyttöä koskevat säännökset. Muutokset sisältävät keskeiset periaatteet sekä perusteet direktiivissä edellytetyjen menettelyjen kehittämiseksi säteilyn lääketieteellisessä käytössä.

Elintarviketurvallisuus

Maaliskuussa 2006 kansallinen elintarviketurvallisuuslainsäädäntö uudistettiin lähes kokonaan. Tämä johtui suurelta osin suoraan vastaavasta Euroopan unionin elintarvikelainsäädännön uudistuksesta, joka käynnistettiin komission julkaistua vuonna 2000 valkoisen kirjan elintarviketurvallisuudesta. Kaikki Suomen lain relevantit elintarviketurvallisuutta koskevat säännökset sisältyvät elintarvikelakiin (23/2006), jonka tarkoituksena on saattaa sekä Euroopan unionin yleisen elintarvikeasetuksen (178/2002/EU) että EU:n yleisen elintarvikehygieniasetuksen (852/2004/EU) keskeiset teemat osaksi kansallista lainsäädäntöä.

¹ Neuvoston direktiivi N:o 96/29/Euratom, annettu 13 päivänä toukokuuta 1996, perusnormien vahvistamisesta työntekijöiden ja väestön terveyden suojelemiseksi ionisoivasta säteilystä aiheutuilta vaaroilta [EYVL nro L 159, 29/06/1996 s. 0001–0114].

Suomen hallitus uskoo muun muassa seuraavien viimeaikaisten säädösmuutosten parantavan elintarviketurvallisuuden tasoa ja sen valvontaa:

- Elintarvikelakiin (23/2006) on koottu kaikki aiemmat elintarvikesäännökset hygienialaista, terveydensuojelulaista ja “vanhasta” elintarvikelaista, ja sen mukaan kolme ministeriötä (sosiaali- ja terveysministeriö, maa- ja metsätalousministeriö sekä kauppa- ja teollisuusministeriö) voi toimivaltansa mukaisesti antaa tarkempia säännöksiä asetuksella.
- Asetus alkutuotannolle elintarviketurvallisuuden varmistamiseksi asetettavista vaatimuksista (134/2006) laajentaa vaatimuksen dokumentoidusta omavalvontasuunnitelmasta koskemaan kaikkia alkutuotannon harjoittajia. Omavalvonta on nyt ulotettava Suomessa kaikkiin elintarvikkeiden käsittelyvaiheisiin "pellolta pöytään".
- Lailla (25/2006) ja asetuksella (115/2006) Elintarviketurvallisuusvirastosta on yhdistetty Suomen kaikki relevantit elintarviketurvallisuusviranomaiset saman sääntelyn alaisuuteen.
- Hygieniosaamisasetuksen (115/2001) mukaan jokaisella elintarvikkeita käsittelevällä työntekijällä on oltava tämän tehtäviä vastaava elintarvikkehygieeninen osaaminen. Asetuksessa säädetään erityisesti, että helposti pilaantuvia elintarvikkeita käsittelevän henkilön on suoritettava hygieniosaamistesti. Vuoden 2002 jälkeen noin 360 000 suomalaista (noin 15 % aikuisesta työvoimasta) on suorittanut tämän testin.

Toimet tupakoinnin, alkoholismien ja huumeriippuvuuden torjumiseksi

Vuonna 2004 päivittäin tupakoivien osuus väestöstä oli viidennes eli 23 %. Suomalaisista aikuisista miehistä 27 % ja naisista 20 % tupakoi päivittäin. Noin 7 % aikuisista tupakoi satunnaisesti. Päivittäin 15 – 24 vuotiaista miehistä poltti 21 %, satunnaisesti 8 % ja samanikäisistä naisista vastaavat osuudet olivat 24 % ja 11 %. Eläkeikäisistä miehistä tupakoi päivittäin 13 % ja naisista 6 %. Miesten tupakointi on vähentynyt 1980-luvulta ja naisten tupakointi on pysynyt lähes samalla tasolla. Tiedot ilmenevät Tupakkatilastosta, joka perustuu Kansanterveyslaitoksen ja Tullihallituksen tutkimuksiin ja tilastoihin.

Valtioneuvoston periaatepäätös alkoholipolitiikan linjauksista 9.10.2003 asetti työn tavoitteeksi alkoholijuomien kokonaiskulutuksen kääntämisen laskuun, alkoholin lasten ja perheiden hyvinvoinnille aiheuttamien haittojen vähentämisen sekä alkoholijuomien riskikäytön ja siitä aiheutuvien haittojen vähentämisen. Alkoholiohjelma 2004 – 2007 luotiin haittojen vähentämistyötä kokoavaksi ja kehittäväksi hankkeeksi. Pysyvän muutoksen aikaansaaminen edellyttää pitkäjänteistä ja oikein kohdennettua toimintaa. Alkoholiohjelman tavoitteena on koota valtionhallinnon ja muiden toimijoiden alkoholihaittoja vähentävää työtä aiempaa jäsentyneemmäksi kokonaisuudeksi, vakiinnuttaa työhön selkeä tavoitteiden asettelu ja tuloksellisuuden arviointi, vahvistaa toiminnan rakenteita.

Ennalta ehkäisevät toimet

Rokotuskattavuus Suomessa on perinteisesti ollut hyvä, ja lähes kaikki lapsiperheet käyttävät kunnallisen lastenneuvolan palveluja.

Kattavuus prosentteina, suluissa 95 %:n luottamusväli

Rokotesarja	1995 syntyneet (n = 1000)		1997 syntyneet (n = 987)		1999 syntyneet (n = 994)	
BCG	98,9	(98,2-99,4)	98,9	(98,1-99,4)	98,3	(97,3-99,0)
DTP	97,5	(96,5-98,3)	94,7	(93,2-96,0)	95,6	(94,1-96,8)
Hib	98,1	(97,2-98,8)	96,0	(94,6-97,1)	96,2	(94,8-97,3)
MPR	98,1	(97,2-98,8)	95,8	(94,4-97,0)	96,6	(95,3-97,6)
Polio	98,3	(97,4-98,9)	95,7	(94,3-96,9)	95,9	(94,5-97,0)
Kaikki	95,8	(94,5-96,9)	92,5	(90,7-94,1)	93,3	(91,5-94,7)

Uusin kattavuustutkimus on käynnistynyt vuonna 2004 ja sen tavoitteena on selvittää rokotuskattavuus vuonna 2001 syntyneillä lapsilla. Vuonna 2001 syntyneiden lasten rokotuskattavuustutkimus on vielä julkaisematon. Tämän tutkimuksen perusteella yleisen rokotusohjelman rokotukset toteutuivat (alustavien laskelmien mukaan) 24 kk:n ikään mennessä seuraavasti:

Rokotesarja 2001 syntyneet

BCG	98.5
DTP	96.8
HIB	97.7
MPR	97.3
POL	97.2
Kaikki	94.6

Suomessa yleisen rokotusohjelman mukaiset hepatiittirokotukset annetaan Kansanterveyslaitoksen ohjeen² mukaan riskiryhmiin kuuluvilla.

² Sosiaali- ja terveysministeriön asetus rokotuksista ja tartuntatautien raskaudenaikaisesta seulonnasta 421/2004.

14 ARTIKLA: OIKEUS SOSIAALIPALVELUIHIN

14 artiklan 1 kappale: Sosiaalipalvelujen järjestäminen ja edistäminen

Sosiaalihuoltolain (1134/2002) mukaan kunnan on huolehdittava muun muassa sosiaalipalvelujen järjestämisestä asukkailleen sen sisältöisinä ja siinä laajuudessa kuin kulloinkin säädetään.

Kunnan on sosiaalihuoltolain 17 §:n (938/2005) mukaan huolehdittava seuraavien sosiaalipalvelujen järjestämisestä:

- sosiaalityö
- kasvatus- ja perheneuvonta
- kotipalvelut
- (sosiaalihuollon) asumispalvelut
- laitoshuolto
- perhehoito sekä
- vammaisten työllistymistä tukeva toiminta ja vammaisten työtoiminta.

Saman lainkohdan mukaan kunnan on myös huolehdittava lasten ja nuorten huollon, lasten päivähoidon, kehitysvammaisten erityishuollon, vammaisuuden perusteella järjestettävien palvelujen ja tukitoimien sekä päihdyttävien aineiden väärinkäyttäjien huoltoon kuuluvien palveluiden, lastenvalvojalle säädettyjen tehtävien ja muiden isyyden selvittämiseen ja vahvistamiseen, elatusavun turvaamiseen, ottolapsineuvontaan, perheasioiden sovitteluun, lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan päätöksen täytäntöönpanossa toimitettavaan sovitteluun kuuluvien toimenpiteiden sekä omaishoidon tuen ja muiden sosiaalipalveluiden järjestämisestä sekä kuntouttavasta työtoiminnasta annetussa laissa säädettyistä tehtävistä sen mukaan kuin niistä lisäksi erikseen säädetään.

Edelleen sosiaalihuoltolain 17 §:n (500/2003) mukaan, jos sosiaalihuollon asiakas tarvitsee kuntoutusta, jota ei ole säädetty sosiaalihuollon tehtäväksi tai jota ei ole tarkoituksenmukaista järjestää sosiaalipalveluna, sosiaalihuollon tehtävänä on huolehtia siitä, että asianomaiselle annetaan tietoja muista kuntoutusmahdollisuuksista ja että hänet ohjataan tarpeen mukaan terveydenhuolto-, työvoima- tai opetusviranomaisen taikka Kansaneläkelaitoksen tai muun palvelujen järjestäjän palveluiden piiriin yhteistyössä niitä järjestävien tahojen kanssa. Lisäksi on noudatettava, mitä kuntoutuksen asiakasyhteistyöstä annetussa laissa säädetään.

14 artiklan 2 kappale: Kansalaisten osallistuminen

Palveluiden antamisessa lähtökohta on asiakkaan tahto. Sosiaalihuoltoasetuksen 6 §:n (607/1983) mukaan asiakkaan yksilöllisten tarpeiden ja olosuhteiden lisäksi sosiaalihuollossa on otettava huomioon hänen läheiset ihmissuhteensa ja niiden turvaaminen.

Suomessa on noin 13 000 sosiaali- ja terveysjärjestöä, joista suurin osa on alueellisia ja paikallisia. Niiden tärkeimmät tehtävät ovat vaikuttamistoiminta, vertais- ja vapaaehtoistoiminta, asiantuntijatehtävät sekä tuen ja palvelujen kehittäminen ja tarjoaminen. Järjestöjen paikallistoiminnalla on keskeinen rooli osallistumismahdollisuuksien tarjoajana sekä syrjäytymisen ehkäisyssä. Pelkästään Raha-automaattiyhdistyksen avustamien järjestöjen piirissä arvioidaan toimivan noin 250 000 vapaaehtoista. Vuonna 2002 sosiaali- ja terveysjärjestöjen jäsenenä oli 11 prosenttia väestöstä.

Raha-automaattiyhdistys on sosiaali- ja terveysjärjestöjen erittäin merkittävä rahoittaja. Se avustaa vuosittain noin 1 100 järjestöä 300 miljoonalla eurolla. Eri tilastot ja rekisterit eivät anna täydellistä tietoa järjestöjen palveluksessa olevasta henkilöstömäärästä, mutta vuoden 2002 lopulla pelkästään sosiaali- ja terveyspalveluja tarjoavilla järjestöillä oli henkilöstöä yli 36 000.

Sosiaalinen tuki, ilmaiset ja kaikille avoimet neuvonta- ja ohjauspalvelut sekä tiedon ja asiantuntemuksen välittäminen ovat järjestöjen paikallistoiminnan keskeisintä antia. Järjestöillä on siksi yhteiskunnassa keskeinen rooli sosiaalisen pääoman kasvattajina sekä ehkäisevän työn tekijöinä. Järjestöt ovat kehittäneet myös palveluja, etenkin niille alueille, joilla julkinen palvelutuotanto on vähäistä eikä yritysmuotoinen palvelutuotanto ole välttämättä kannattavaa. Vuonna 2002 sosiaali- ja terveysjärjestöt tuottivat 17 prosenttia sosiaalipalveluista ja 5 prosenttia terveyspalveluista. Järjestöjen palvelutuotanto on pääsääntöisesti osa niiden sääntöjen mukaista yleishyödyllistä perustoimintaa. Sosiaali- ja terveysjärjestöt tuottavat esimerkiksi erityisryhmien ja vanhusten asumis- ja hoivapalveluita sekä ovat merkittäviä kuntoutuspalvelujen tuottajia.

Kunnan järjestämät sosiaalipalvelut on tarkoitettu ensisijassa kunnan asukkaille. Kiireellisissä tapauksissa tai olosuhteiden muuten vaatiessa kunnan on huolehdittava laitoshuollon ja muiden sosiaalipalveluiden järjestämisestä muullekin kunnassa oleskelevälle henkilölle kuin kunnan asukkaalle.

Kuntien järjestämät sosiaalipalvelut ovat kaikkien saatavilla sosiaalisesta, taloudellisesta ja yhteiskunnallisesta asemasta riippumatta. Sosiaalihuollon lainsäädäntö määrittelee sen, miten kunkin palvelun saatavuudesta hakijoille on huolehdittava.

Laki ja asetus sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista (734/1992; jäljempänä maksulaki) säättää asiakkaalta perittävistä maksuista. Lain 1 §:n mukaan kunnallisista sosiaalipalveluista voidaan periä maksu palvelun käyttäjältä, ellei lailla toisin säädetä. Maksu voidaan periä henkilön maksukyvyyn mukaan.

Palvelujen käyttäjiltä perittävien maksujen osuus kunnallisten sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden rahoituksesta oli alle 8 prosenttia vuonna 2003. Maksujen rahoitusosuus on laskenut 1,7 prosenttiyksikköä ajanjaksolla 1996 – 2003. Maksujen rahoitusosuus eri palveluissa vaihtelee 5 prosentista yli 18 prosenttiin. Maksuosuus on suurin vanhusten laitospalveluissa (18,4 %) ja pienin erikoissairaanhoidossa (5 %).

Maksulain 4 §:n mukaan:

” Sosiaalipalveluista ovat maksuttomia:

- 1) sosiaalihuoltolain (710/1982) 17 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettu sosiaalityö ja 2 kohdassa tarkoitettu kasvatus- ja perheneuvonta;
- 2) kehitysvammaisten erityishuollosta annetussa laissa (519/1977) tarkoitettu erityishuolto ja lain 39 §:ssä tarkoitettu kuljetus; kehitysvammaisen ylläpidosta voidaan kuitenkin periä maksu lukuun ottamatta alle 16-vuotiaalle annettavaa osittaista ylläpitoa ja lain 28 §:ssä tarkoitettua opetusta saavan lapsen osittaista ylläpitoa sen lukuvuoden loppuun, jonka aikana hän täyttää 16 vuotta;
- 3) peruskoululain (476/1983) 32 §:n 3 momentissa tarkoitettulle vammaiselle lapselle annettava päiväkotihoito silloin, kun lapsen peruskouluopetus järjestetään päiväkodissa annettavan hoidon yhteydessä peruskouluopetuksiksi katsottavan hoidon ajalta;
- 4) lastensuojelulaissa (683/1983) tarkoitettu lasten ja nuorten huolto;
- 5) vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista annetun lain (380/1987) 8 §:n 1 momentissa tarkoitettut palvelut, 8 §:n 2 momentissa tarkoitettut tulkkipalvelut ja palveluasumiseen liittyvät erityispalvelut sekä 11 §:ssä tarkoitettut tutkimukset; palveluasumisen erityiskustannuksista voidaan kuitenkin periä maksu silloin, kun henkilö saa niihin korvausta

- muun lain kuin vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista annetun lain nojalla;
- 6) vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista annetun lain 22 §:n 2 momentissa tarkoitettu suojatyö, kuljetusta ja aterioita lukuun ottamatta;
 - 7) polikliininen päihdehuolto;
 - 8) avioliittolaissa (234/1929), isyyslaissa (700/1975), lapseksiottamisesta annetussa laissa (153/1985), lapsen elatuksesta annetussa laissa (704/1975), lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetussa laissa (361/1983), lapsen elatuksen turvaamisesta annetussa laissa (122/1977) ja eräiden elatusapujen sitomisesta elinkustannuksiin annetussa laissa (660/1966) kunnan tehtäväksi säädetty palvelut; sekä
 - 9) henkilölle hänen sosiaalihuoltoaan koskevissa asioissa annetut asiakirjat.”

Kunnalla on laaja päätösvalta siihen, miten se järjestää lain velvoittamat sosiaalipalvelut. Kunnan henkilöstö sekä sen omat ja sen muilta hankkimat palvelut ovat lähtökohtaisesti kunnalliseen demokratiaan kuuluvien elinten valvonnassa. Kunnassa sosiaalihuollon toimeenpanoon kuuluvista tehtävistä huolehtii yleisesti sosiaalilautakunnaksi kutsuttu kunnallinen toimielin, joka on osa edustuksellista kunnallista demokratiaa. Kunnan asukkaiden neljän vuoden välein yleisissä vaaleissa valitsema valtuusto käyttää kunnan päätösvaltaa.

Yksityisten sosiaalipalvelujen valvonnasta on annettu erillinen laki (603/1996). Valtiontalouden tarkastusvirasto on 2005 laatinut tarkastuskertomuksen yksityisten sosiaalipalvelujen valvonnasta (Yksityisten sosiaalipalvelujen valvonta, tarkastuskertomus 101/2005; www.vtv.fi)

Läänin alueella sosiaalihuollon yleinen suunnittelu, ohjaus ja valvonta kuuluvat lääninhallitukselle. Lääninhallitus on valtion alueellinen yleinen hallintoviranomainen, jolla on kiinteä yhteys alueensa kuntiin. Kunnan ohella lääninhallitus valvoo palvelujen asianmukaisuutta.

15 ARTIKLA: VAMMAISTEN HENKILÖIDEN OIKEUS ITSENÄISYYTEEN, YHTEISKUNTAAN SOPEUTUMISEEN JA YHTEISKUNNALLISEEN ELÄMÄÄN OSALLISTUMISEEN

15 artiklan 1 kappale: Toimenpiteet ohjauksen, koulutuksen ja ammatillisen koulutuksen järjestämiseksi vammaisille

Kysymykset A–D

Suomessa ei ole yhtä vammaisuuden määritelmää. Vammaisuus määritellään eri toimintoja ohjaavassa lainsäädännössä toiminnoista käsin: vammainen henkilö työnhakijana, vammainen henkilö koululaisena tai opiskelijana, vammainen henkilö asukkaana, vammainen henkilö henkilökohtaisen avun tarvitsijana jne.

Vammaisuuden määritelmiä lainsäädännössä:

- Vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista annetun lain (380/1987) 2 §:n mukaan vammaisella henkilöllä tarkoitetaan henkilöä, jolla vamman tai sairauden johdosta on pitkäaikaisesti erityisiä vaikeuksia suoriutua tavanomaisista elämän toiminnoista. Lisäksi vaikeavammaisuus määritellään erikseen kunkin palvelun osalta.
- Kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain (519/1977) 1 §:n mukaan vammainen henkilö on henkilö, jonka kehitys tai henkinen toiminta on estynyt tai häiriintynyt synnynnäisen tai kehitysiässä saadun sairauden, vian tai vamman vuoksi ja joka ei muun lain nojalla voi saada tarvitsemiaan palveluksia.
- Vammaistukilain (124/1988) 2 §:n mukaan henkilölle, jonka toimintakyvyn voidaan sairauden tai vamman johdosta arvioida olevan yhdenjaksoisesti ainakin vuoden ajan alentunut, maksetaan haitan, tarvittavan avun, palvelusten ja erityiskustannusten korvaamiseksi vammaistukea.
- Kansaneläkelain (347/1956) 30 a §:n mukaan henkilölle, jonka toimintakyvyn voidaan sairauden tai vamman johdosta arvioida olevan yhdenjaksoisesti ainakin vuoden ajan alentunut ja joka on täyttänyt 65 vuotta taikka saa tämän lain mukaista työkyvyttömyyseläkettä, täyttä työkyvyttömyyseläkettä tai yksilöllistä varhaiseläkettä, maksetaan tarvittavan hoidon ja palvelusten tai erityiskustannusten korvaamiseksi eläkkeensaajien hoitotukea.
- Lapsen hoitotuesta annetun lain (444/1969) 2 §:n mukaan lapselle, joka sairauden, vian tai vamman johdosta on vähintään kuuden kuukauden ajan siinä määrin erityisen hoidon ja kuntoutuksen tarpeessa, että siitä aiheutuu erityistä taloudellista tai muuta raskautta, suoritetaan hoitotukea.
- Sosiaalisista yrityksistä annetun lain (1351/2003) 1 §:n mukaan kyseisen lain mukaiset sosiaaliset yritykset tarjoavat työntekomahdollisuuksia erityisesti vajaakuntoisille ja pitkäaikaistyöttömille. Tässä laissa vajaakuntoisella tarkoitetaan työnhakijana ollutta työntekijää, jonka mahdollisuudet saada sopivaa työtä, säilyttää työ tai edetä työssä ovat huomattavasti vähentyneet asianmukaisesti todetun vamman, sairauden tai vajavuuden takia.

- Julkisesta työvoimapolvelusta annetun lain (1295/2002) 1 luvun 7 §:n 1 momentin 6 kohdan mukaan vajaakuntoisella tarkoitetaan henkilöasiakasta, jonka mahdollisuudet saada sopivaa työtä, säilyttää työ tai edetä työssä ovat huomattavasti vähentyneet asianmukaisesti todetun vamman, sairauden tai vajavuuden takia.

Vuonna 2004 vammaisten henkilöiden kokonaismäärä vammaisetuslainsäädännön perusteella on yhteensä noin 230 000 henkilöä. Näistä noin 72 000 henkilöä (31 %) oli 16–65-vuotiaita eli työikäisiä. Vammaisetuslainsäädäntö edellyttää tuntuva vammaisuutta. Lisäksi on lievemmin vammaisia henkilöitä, jotka tarvitsevat tukea ja palveluita eri toiminnoissa.

Koulutuksen järjestäminen vammaisille

Oppilaalle jolla on lieviä sopeutumis- tai oppimisvaikeuksia on oikeus saada erityisopetusta muun opetuksen yhteydessä. Tästä opetusmuodosta käytetään nimitystä osa-aikainen erityisopetus. Osa-aikainen erityisopetus ei tuo oppilaalle erityisopetuksessa olevan oppilaan statusta. Jos oppilaalle ei vammaisuuden, sairauden, kehityksessä viivästymisen tai tunne-elämän häiriön taikka muun niihin verrattavan syyn vuoksi voida antaa opetusta muuten, oppilas tulee ottaa tai siirtää erityisopetukseen. Näillä oppilailla on erityisopetuksessa olevan oppilaan status. Suomessa osa-aikaista erityisopetusta sai vuonna 2003 kaikkiaan 124 137 oppilasta. Erityisopetukseen oli vuonna 2003 otettu tai siirretty kaikkiaan 36 839 oppilasta, mikä oli 6,2 % oppilasikäluokasta.

Vammaisuuden, sairauden, kehityksessä viivästymisen, tunne-elämän häiriön, tai muun syyn vuoksi erityisiä opetus- tai opiskelijahuoltopalveluita tarvitsevien opiskelijoiden opetus annetaan erityisopetuksena. Ammatillisen erityisopetuksen kokonaisvolyymien arvioidaan olevan vuonna 2005 noin 14 500 opiskelijaa (joista yleisissä ammatillisissa oppilaitoksissa 10 600 ja ammatillisissa erityisoppilaitoksissa 3 900 opiskelijaa).

Ammatillisesta erityisopetuksesta 75 % toteutetaan ammatillisissa oppilaitoksissa ja 25 % erityisoppilaitoksissa. Ammatillisissa oppilaitoksissa erityisopetusta järjestetään sekä samoissa opetusryhmissä muiden opiskelijoiden kanssa että erityisryhmissä. Päätöksen erityisopetusmuodosta tekee koulutuksen järjestäjä. Ensisijaisena vaihtoehtona pidetään erityistä tukea tarvitsevan henkilön opiskelua ammatillisissa oppilaitoksissa samoissa opetusryhmissä muiden kanssa. Ammatillisilla erityisoppilaitoksilla on päävastuu vaikeimmin vammaisten koulutuksen järjestämisestä. Erityisoppilaitokset huolehtivat ammatilliseen erityisopetukseen liittyvistä kehittämis-, ohjaus- ja tukitehtävistä. Koulutuksen järjestäjäkohtaiseen opetussuunnitelmaan sisältyy suunnitelma erityisopetuksen järjestämisestä. Oppilaitoksen on varattava suunnitelmassa määriteltyihin tehtäviin riittävät voimavarat niin, että jokaisella opiskelijalla on mahdollisuus saada tarvitsemaansa tukea. Jokaiselle erityisopiskelijalle on laadittava kirjallinen henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma, jossa määritellään opiskelijan tarvitsemat yksilölliset tukitoimet. Suunnitelman avulla voidaan edistää tarkoituksenmukaisten opetuksellisten ratkaisujen ja tarvittavien tuki- ja kuntoutustoimenpiteiden yhteensovittamista sekä toimiin osallistuvien yhteistyötä. Vammaisille opiskelijoille voidaan järjestää ammatillisen peruskoulutuksen yhteydessä myös valmentavaa ja kuntouttavaa opetusta ja ohjausta. Koulutus on tarkoitettu opiskelijoille, jotka tarvitsevat erityistä valmennusta ennen ammatillista koulutusta tai työhön sijoittumista.

Ammatillista koulutusta koskevan lainsäädännön mukaan erityisopetusta saavalla opiskelijalla on oikeus opiskelun edellyttämiin avustajapalveluihin, muihin opiskelijahuollon palveluihin sekä erityisiin apuvälineisiin. Vammaisille järjestettävistä muista palveluista ja tukitoimista (mm. henkilökohtaiset avustajat, tulkit, kuljetuspalvelut) säädetään vammaispalvelulaissa.

Ammatillisessa peruskoulutuksessa opetus, päivittäinen ateriat ja asuminen koulutuksen järjestäjän osoittamassa asuntolassa on maksutonta, erityisopetuksessa opiskelijalle voidaan antaa lisäksi maksutta oppikirjat ja muut koulutarvikkeet, majoituksessa olevien tarpeelliset viikoittaiset kotimatkat, täysihoito oppilasasuntolassa tai muussa majoituksessa sekä henkilökohtaiset työvarusteet.

Vammaisille annettava ammatinvalinnanohjaus

Vajaakuntoisia asiakkaita palvellaan työvoimatoimistoissa normaalisuusperiaatteen mukaisesti. Vajaakuntoisten asiakkaiden palvelussa pyritään käyttämään hyväksi ensisijaisesti kaikille kansalaisille tarkoitettuja työvoimapalveluja (ks. myös edellä 9 artiklassa kysymyksen D osalta esitetty). Vajaakuntoisten henkilöiden (persons with disabilities) työllistymistä avoimille työmarkkinoille pyritään tukemaan ensisijassa ammatillisen koulutuksen avulla ja toissijaisesti myöntämällä työnantajille työllistämistukea vajaakuntoisten työnhakijoiden palkkaukseen.

Taulukko: Työvoimatoimistojen ammatinvalinta- ja urasuunnittelupalvelun vajaakuntoiset asiakkaat ja heidän ohjauksessa laatimansa suunnitelmat vuosina 2002–2004.

	2002	2003	2004
Vajaakuntoisia asiakkaita	6 273	5 539	5 826
-vajaakuntoisten osuus kaikista päättyneistä ohjauksista %	19 %	18 %	18 %
Ohjauksen lopputulos			
-koulutussuunnitelma%	34 %	33 %	32 %
-työsuunnitelma %	25 %	23 %	22 %
- muu suunnitelma %	24 %	24 %	34 %

Vuonna 2004 vajaakuntoisten asiakkaiden osuus kaikista ammatinvalinta- ja urasuunnittelun asiakkaista oli 18 %. Ohjauksen lopputuloksena 32 %:lla 5 826 vajaakuntoisesta asiakkaasta oli koulutussuunnitelma ja 22 %:lla työsuunnitelma. Suurin osa, yli 60 % vajaakuntoisista asiakkaista oli yli 25-vuotiaita henkilöitä, joille vamma tai sairaus aiheutti ammatinvaihdon tarvetta.

Ammatillinen kuntoutus

Työhallinnon ammatillisesta kuntoutuksesta säädetään julkisesta työvoimapalvelusta annetussa laissa (1295/2002), joka tuli voimaan 1.1.2003.

Viime vuosina ammatillisessa kuntoutuksen avulla on pyritty työelämässä olevien työurien pidentämiseen. Tästä johtuen kuntoutustoimenpiteiden aloittamista on pyritty varhentamaan. 1.1.2004 alkaen kuntoutuslainsäädäntöä uudistettiin siten, että työssä oleville työntekijöille, joita uhkaa työkyvyttömyys vamman tai sairauden vuoksi, tuli lakisääteinen oikeus ammatilliseen kuntoutukseen työeläkelakien nojalla. Uudistuksen keskeinen tavoite oli ammatillisen kuntoutuksen ensisijaisuuden korostaminen työkyvyttömyyseläkkeeseen nähden. Ammatillisen kuntoutuksen tavoitteena on kaikissa seuraavassa kuvatuissa järjestelmissä vajaakuntoisen henkilön työ- ja ansiokyvyn parantaminen tai säilyttäminen, työelämässä pysyminen, sinne paluu tai siihen pääsy.

Ammatillisen kuntoutuksen toimenpiteitä ovat mm. kuntoutustarvetta ja mahdollisuuksia selvittävät tutkimukset, ammatinvalinta- ja urasuunnittelupalvelut, ammatillinen koulutus, työkokeilu, työhönvalmennus, työhönvalmentajapalvelut (supported employment), työpaikan järjestelyt, työn ja opiskelun apuvälineet, taloudellinen tuki vajaakuntoisen työntekijän työllistävälle työnantajille ja elinkeinotuki ammatinharjoittamisen tukemiseksi.

Taloudellinen apu

Kansaneläkelaitoksen kuntoutusrahaetuudet

Kela järjestää vajaakuntoisten ammatillista kuntoutusta, johon osallistumisen ajalta se maksaa toimeentuloa turvaavana etuutena kuntoutusrahaa. Kuntoutusrahaa voidaan maksaa myös muiden laissa erikseen määriteltyjen kuntoutustoimenpiteiden, kuten ammatillisesta koulutuksesta annetun lain (630/1998) tai ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain (631/1998) mukaisen oppisopimuskoulutuksen ajalta. Kuntoutusrahaan oikeuttavan kuntoutuksen tarkoituksena tulee aina olla kuntoutujan työelämään tulo, työelämässä pysyminen tai sinne palaaminen.

Kuntoutusrahaetuuteen on oikeus 16–67-vuotiaalla kuntoutujalla ajalta, jona hän on estynyt tekemästä työtä. Kuntoutusrahaa ei myönnetä, jos kuntoutujalla on ansionmenetyksen perusteella oikeus täyteen korvaukseen pakollista tapaturmavakuutusta tai liikennevakuutusta koskevien lakien, sotilasvammalain taikka sotilastapaturmalain nojalla. Yleensä kuntoutusrahaa maksetaan kuntoutustoimenpiteeseen osallistumisen ajalta, mutta tietyissä tilanteissa kuntoutusrahaa voi myös saada odotusajalta, eli kuntoutuspäätöksen antamisen ja kuntoutuksen alkamisen väliseltä ajalta, tai kuntoutusjaksojen väliseltä ajalta, kuten oppilaitosten loma-ajoilta.

Ammatillisen kuntoutumisen varmistamiseksi ja työllistymisen edistämiseksi myönnetään 16–19-vuotiaalle nuorelle nuoren kuntoutusrahaa. Nuoren kuntoutusrahan myöntäminen edellyttää, että nuorelle on laadittu henkilökohtainen kuntoutumissuunnitelma.

Määrältään kuntoutusraha vastaa vähintään sairausvakuutuslain mukaista sairauspäivärahaa. Ammatillisen kuntoutuksen ajalta maksettavalle kuntoutusrahalle on kuitenkin asetettu laissa vähimmäismäärä. Yleensä ammatillisen kuntoutuksen ajalta maksettava kuntoutusraha on määrältään samalle henkilölle määriteltyä sairauspäivärahaa suurempi.

Kuntoutusrahaetuuksia ovat myös harkinnanvarainen kuntoutusavustus ja ylläpitokorvaus. Harkinnanvaraista kuntoutusavustusta voidaan maksaa kuntoutujalle kuntoutusrahan saamisen jälkeiseltä ajalta, jos se on kuntoutujan työllistymisen kannalta erityisen tarpeellista. Ylläpitokorvausta puolestaan voidaan maksaa kuntoutuksesta aiheutuvien ylimääräisten kustannusten korvaamiseksi.

Työeläkelainsäädännön kuntoutusetuudet

Työeläkelainsäädännön mukaisia kuntoutusetuuksia ovat kuntoutusraha, työkyvyttömyyseläkkeeseen (toistaiseksi myönnetty) ja kuntoutustukeen (määräaikainen työkyvyttömyyseläke) maksettava kuntoutuskorotus sekä harkinnanvarainen kuntoutusavustus.

Työeläkelakien mukaan työntekijällä tai yrittäjällä on oikeus saada työkyvyttömyyden estämiseksi tai työ- ja ansiokyvyn parantamiseksi tarkoituksenmukaista ammatillista kuntoutusta, jos asianmukaisesti todettu sairaus, vika tai vamma todennäköisesti aiheuttaa uhkan tulla työkyvyttömäksi. Lisäksi edellytetään, että hänellä on ennen kuntoutustapahtumaa riittävästi työeläkelainsäädännön mukaisesta

työskentelystä saatuja ansioita niin, että hänen tulevan ajan ansionsa ovat vähintään laissa säädetyn euromäärän.

Ammatillisena kuntoutuksena työntekijälle tai yrittäjälle voidaan tehdä kuntoutustutkimuksia, antaa työhön tai ammattiin johtavaa koulutusta, työhön valmennusta, elinkeinotukea ja sellaista lääkinnällistä kuntoutusta, joka tukee tätä ammatillista kuntoutusta, sekä korvata kuntoutuksen aiheuttamat välttämättömät ja tarpeelliset kustannukset.

Kuntoutusrahaan on oikeus muulla kuin työkyvyttömyyseläkkeen tai kuntoutustuen saajalla niiltä kuukausilta, joiden aikana hän on kokonaan tai osittain estynyt tekemästä ansiotyötä ammatillisen kuntoutuksen vuoksi. Kuntoutusraha on yhtä suuri kuin henkilön täysi työkyvyttömyyseläke korotettuna 33 prosentilla.

Työkyvyttömyyseläkkeen saajalle ja kuntoutustuen saajalle maksetaan ammatillisen kuntoutuksen ajalta lisäksi kuntoutuskorotus, joka on 33 prosenttia työkyvyttömyyseläkkeen tai kuntoutustuen määrästä.

Kuntoutusrahaa voidaan maksaa harkinnanvaraisena kuntoutusavustuksena kuntoutuspäätöksen antamisen ja kuntoutuksen alkamisen väliseltä ajalta sekä kuntoutusjaksojen väliseltä ajalta ja hoito- ja kuntoutussuunnitelman laatimista varten. Lisäksi kuntoutusrahaa saaneelle voidaan maksaa enintään kuudelta kuukaudelta harkinnanvaraista kuntoutusavustusta, jos se on hänen työllistymisensä kannalta erityisen tarpeellista. Kuntoutusavustus on työkyvyttömyyseläkkeen suuruinen eikä siihen makseta kuntoutuskorotusta. Lisäksi laissa on tarkat säännökset siitä, kuinka pitkältä ajalta kuntoutusavustusta voidaan enintään maksaa.

15 artiklan 2 kappale: Vammaisten työhönpääsyn edistäminen

Kysymys A

1. Työhallinto

1.1. Julkiseen työvoimapalveluun kuuluva ammatillinen kuntoutus

Vajaakuntoisia henkilöasiakkaita varten järjestetään ammatinvalinta- ja urasuunnittelupalveluja sekä niihin liittyviä terveydentilaa ja soveltuvuutta selvittäviä tutkimuksia, asiantuntijakonsultaatioita, työ- ja koulutuskokeiluja sekä tutustumiskäyntejä ammattioppilaitoksissa ja työkokeiluja työpaikalla. Vajaakuntoisille työnhakijoille järjestetään työhönsijoittumiseen ja koulutukseen liittyvää neuvontaa ja ohjaamista, valmentavaa ja ammatillista työvoimakoulutusta sekä työhönsijoituksen ja työssä pysymisen tukemiseksi työkyvön tutkimuksia, asiantuntijalausuntoja ja -konsultaatioita, työ- ja koulutuskokeiluja sekä tutustumiskäyntejä ammattioppilaitoksissa, työhönvalmennusta ja työkokeilua työpaikalla.

Laki mahdollistaa myös sen, että työvoimatoimisto voi hankkia 60 päivän ajaksi erityisen työhön valmentajan, jonka tehtävänä on edistää sitä, että vajaakuntoinen työnhakija työllistyy avoimille työmarkkinoille.

Vajaakuntoisten työllistymistä ja työssä pysymistä voidaan tukea työnantajalle myönnettävällä työolosuhteiden järjestelytuella. Lisäksi työttömien vajaakuntoisten työnhakijoiden työllistymistä voidaan tukea työnantajalle maksettavalla työllistämistuella (430–770 euroa/ kk) enintään kaksi vuotta kerrallaan.

Yhdenvertaisuuslaissa (21/2004), joka tuli voimaan 1.2.2004, säädetään vammaisen henkilön työllistymis- ja kouluttautumisedellytysten parantamisesta. Yhdenvertaisuuden edistämiseksi työn teettäjän tai koulutuksen järjestäjän on tarvittaessa ryhdyttävä kohtuullisiin toimiin vammaisen henkilön työhön tai koulutukseen pääsemiseksi, työssä selviämiseksi ja työuralla etenemiseksi. Kohtuullisuutta arvioitaessa otetaan erityisesti huomioon toimista aiheutuvat kustannukset, työn teettäjän tai koulutuksen järjestäjän taloudellinen asema sekä mahdollisuudet saada toimien toteuttamiseen tukea julkisista varoista tai muualta.

Työhallinnon julkiseen työvoimapalveluun kuuluva työolosuhteiden järjestelytuki on harkinnanvarainen etuus, joka voidaan myöntää työnantajalle hakemuksesta. Tuki koskee työnantajan palvelukseen pyrkivää vajaakuntoista työnhakijaa tai työssä olevaan vajaakuntoista työntekijää. Vajaakuntoisen henkilön työhönsijoittuminen tai työn säilyttäminen voi edellyttää työkoneisiin, -välineisiin tai -menetelmiin tai työpaikan ulkoisiin olosuhteisiin tehtäviä sellaisia muutoksia tai järjestelyjä, jotka ovat välttämättömiä vammasta tai sairaudesta aiheutuvan haitan poistamiseksi tai vähentämiseksi. Näistä aiheutuvat kustannukset voidaan korvata (enintään 3 500 euroa) työnantajalle tämän hakemuksesta ehdolla, ettei työnantaja ole velvollinen korvaamaan kohtuulliseksi katsottavia vammaisen henkilön työpaikan mukautuksia edellä mainitun yhdenvertaisuuslain nojalla.

1.2. Laki sosiaalisista yrityksistä

Laki sosiaalisista yrityksistä tuli voimaan 1.1.2004. Mainitunlaisella yrityksellä tarkoitetaan yritystä, joka on merkitty työministeriössä pidettävään sosiaalisten yritysten rekisteriin. Tämä edellyttää, että yrityksen työntekijöistä on vähintään 30 prosenttia vamman tai sairauden vuoksi vajaakuntoisia henkilöitä tai sekä vajaakuntoisia ja pitkäaikaistyöttömiä. Sosiaalinen yritys voi tavoitella voittoa ja tuottaa markkinoille tavaroita tai palveluita. Se on kaupparekisteriin merkitty yritys, joka voi toimia millä toimialalla tahansa.

Sosiaaliset yritykset ovat samassa asemassa muiden yritysten kanssa yksityisen ja julkisen rahoituksen suhteen. Sosiaalisille yrityksille voidaan kuitenkin maksaa työllisyysmäärärahoista työllistämistukea ja työllisyyspoliittista projektitukea muille yrityksille maksettavasta tuesta poikkeavin ehdoin.

Työllistämistukena sosiaaliselle yritykselle maksettava tuki on samansuuruinen kuin muillekin työnantajille (430–770 euroa/kk), mutta sitä maksetaan normaalin kuuden kuukauden sijasta pidemmältä ajalta.

1.3. Työvoiman palvelukeskukset

Hallituksen työllisyysohjelman mukaisesti vuosien 2004–2006 aikana perustetaan yhteensä 40 työvoiman palvelukeskusta, joihin eriytetään vaikeasti työllistyvien työnhakijoiden tarvitsemat työhallinnon, kuntien ja Kansaneläkelaitoksen palvelut. Työvoiman palvelukeskuksissa työhallinto, kunnat ja Kansaneläkelaitos järjestävät moniammatillisia palveluja vaikeasti työllistyville työnhakijoille yhteistyössä ulkopuolisten palvelujen tuottajien kanssa. Tällä hetkellä (1.2.2006) 37 työvoiman palvelukeskusta toimii jo eri puolilla maata. Vuonna 2004 vajaakuntoisten työnhakijoiden osuus oli noin 1/5 kaikista työvoiman palvelukeskusten asiakkaista (arviolta 20 000 henkilöä).

2. Tapaturma- ja liikennevakuutuksen kuntoutus

Vahinkotapahtuma, joka kuuluu tapaturmavakuutuksen ja liikennevakuutuksen piiriin, työtapaturma, ammattitauti tai liikennevahinko, vakuutettujen ja korvauksensaajien kuntoutusetuudet ovat

ensisijaisesti näiden vakuutusjärjestelmien korvausvastuulla. Kuntoutus perustuu asiakkaan lakisääteiseen oikeuteen saada ammatillista ja muuta kuntoutusta osana työtaturman, ammattitaudin tai liikennevahingon aiheuttaman menetyksen korvausta. Vuonna 2004 vireillä oli yli 1 000 kuntoutusasiaa ja noin 600 ammatillisen kuntoutuksen ohjelmaa valmisteltiin. Vakuutuslaitoksen kuntoutuspäätöksestä on valitusoikeus. Ks. jäljempänä taulukko 1: Ammatilliseen kuntoutukseen osallistuneet vajaakuntoiset henkilöt (persons with disabilities)

3. Työeläkejärjestelmän ammatillinen kuntoutus

Hallituksen ja työmarkkinajärjestöjen sopimuksella yksityisen ja julkisen sektorin työeläkelainsäädäntöä uudistettiin 1.1.2004 lukien siten, että työelämässä mukana olevalla työntekijällä on työeläkelain mukainen oikeus saada tarkoituksenmukaista ammatillista kuntoutusta ehdolla, että asianmukaisesti todettu sairaus, vika tai vamma todennäköisesti aiheuttaa uhkan, että hän tulee työkyvyttömäksi tai häntä on pidettävä työkyvyttömänä. Ammatillisena kuntoutuksena järjestetään muun muassa työkokeiluja työpaikalla, ammatillista koulutusta ja työhönvalmennusta. Ammatillista kuntoutusta sai vuonna 2004 yli 6 000 työeläkevakuutettua. Työeläkelaitos voi antaa ennakkopäätöksen hakijan oikeudesta ammatilliseen kuntoutukseen. Henkilöllä on oikeus valittaa työeläkelaitoksen kuntoutuspäätöksestä siltä osin, onko hänellä oikeus saada ammatillista kuntoutusta. Ks. jäljempänä taulukko 1: Ammatilliseen kuntoutukseen osallistuneet vajaakuntoiset henkilöt (persons with disabilities)

4. Kansaneläkelaitoksen ammatillinen kuntoutus

Kansaneläkelaitoksen (Kela) kuntoutus uudistettiin 1.1.2004 lukien siten, että Kelan on järjestettävä ammatillista kuntoutusta vakuutetulle, jolle asianmukaisesti todettu sairaus, vika tai vamma todennäköisesti aiheuttaa uhkan tulla työkyvyttömäksi tai jonka työkyvyn ja ansiomahdollisuuksien on katsottava sairauden, vian tai vamman vuoksi olennaisesti heikentyneen. Edellytyksenä on ettei sitä ole järjestetty julkisesta työvoimapalvelusta annetun lain (1295/2002), työeläkelakien tai erityisopetusta koskevien säännösten nojalla.

Kela maksaa vajaakuntoiselle 16–19-vuotiaalle nuorelle kuntoutusrahaa ammatillisen kuntoutumisen varmistamiseksi ja työllistymisen edistämiseksi. Kuntoutusrahan maksaminen edellyttää, että nuoren työkyky ja ansiomahdollisuudet tai mahdollisuudet valita ammatti ja työ ovat sairauden, vian tai vamman vuoksi olennaisesti heikentyneet ja jotka tämän vuoksi tarvitsevat tehostettua työkyvyn arviointia ja kuntoutusta. Lisäksi edellytetään, että nuorelle on kotikunnassa laadittu opiskelu- ja kuntoutumissuunnitelma. Vuonna 2004 yli 3 000 alle 25-vuotiasta vammaista nuorta osallistui Kelan ammatilliseen kuntoutukseen.

Ammatillisena kuntoutuksena järjestetty koulutus voi olla ammatillista koulutusta tai ammatillisen koulutuksen vuoksi välttämätöntä yleissivistävää koulutusta. Ammatillinen koulutus voi olla perus-, uudelleen-, jatko- tai täydennyskoulutusta. Työkykyä ylläpitävä ja parantava valmennus on tarkoitettu ikääntyville työssä oleville henkilöille, joiden työssä pysymiseen eivät työterveyshuollon toimenpiteet enää ole riittäviä. Kela korvaa kuntoutujalle koulutuksesta aiheutuneet kohtuulliset ja tarpeelliset kulut ja maksaa koulutuksen ajalta kuntoutusrahaa tai kuntoutustukea.

Vaikeavammaisen työssä tai opiskelussa selviytymistä tuetaan hankkimalla tekniseltä tasoltaan vaativia apuvälineitä kuntoutujien käyttöön. Työllistymistä ja työssä jatkamista voidaan tukea elinkeinotuella, jota myönnetään yrityksen perustamiseen ja toimivalle yritykselle sairauden kannalta tarpeellisten työvälineiden hankkimiseen. Vuonna 2004 yli 17 000 henkilöä osallistui Kelan ammatilliseen kuntoutukseen. Heistä yli 6 000 oli työssä olevia ikääntyviä henkilöitä, jotka osallistuivat työkykyä ylläpitävään ja parantavaan valmennukseen.

Taulukko 1. Ammatilliseen kuntoutukseen osallistuneet vajaakuntoiset henkilöt vv. 2002–2004 eri järjestelmissä

Vuosi	2002	2003	2004
Tapaturma- ja liikennevakuutusjärjestelmä	1 868	1 892	1 752
Työeläkejärjestelmä	4 969	5 548	6 249
Kansaneläkelaitos	16 648	17 198	17 462
Yhteensä	23 485	24 638	25 463

On arvioitu, että edellä mainituissa järjestelmissä ammatilliseen kuntoutukseen osallistuneista noin 60–70 % sijoittuu avoimille työmarkkinoille.

Kysymys B

Julkisessa työvoimapaalvelussa työttömiä vajaakuntoisia työnhakijoita oli yhteensä vuoden 2004 aikana 67 461 henkilöä. Vajaakuntoisten työnhakijoiden osuus kaikista työttömistä työnhakijoista oli noin 11 %.

Vajaakuntoisten työnhakijoiden työttömyysjaksoja päättyi vuoden 2004 aikana yhteensä 83 804. Niistä 56 944 päättyi työhönsijoituksen ja koulutuksen aloittamisen johdosta. Yleisille työmarkkinoille työhönsijoittumisen johdosta päättyi yli 44 % vajaakuntoisten työnhakijoiden työttömyysjaksoista, koulutuksen aloittamisen johdosta 9 % ja työhallinnon erilaisten tukitoimenpiteiden avulla työllistymisen johdosta noin 15 % työttömyysjaksoista.

Taulukko 2. Vajaakuntoiset työnhakijat työvoimatoimistoissa ja aktiivitoimenpiteet vv. 2002–2004

Vuosi	2002	2003	2004
Vajaakuntoiset työnhakijat	85 600	87 368	89 936
- joista työttömiä	67 418	66 857	67 461
- joista			
sijoittui yleisille työmarkkinoille	40 334	41 324	42 933
aloitti työvoimakoulutuksen	7 794	7 232	7 222
aloitti muun koulutuksen	1 258	1 164	1 258
sijoittui tukitoimenpiteiden avulla yksityiselle sektorille x)	4 614	4 329	4 343
sijoittui tukitoimenpiteiden avulla julkiselle sektorille xx)	5 614	5 243	4 748
sijoittui työkokeiluun ja työharjoitteluun yms.	8 311	8 950	9 584

tukitoimenpiteisiin			
sijoittui suojatyöhön	5	1	3
Yhteensä aktiivitoimia	67 930	68 243	70 091

x) ja xx) tarkoittaa työnantajalle myönnettyä työllistämistukea vajaakuntoisen työntekijän palkkakustannuksiin

Kysymys C

Huhtikuussa 2002 lainsäädäntöä muutettiin tarkoituksena parantaa vammaisten työnsaantimahdollisuuksia ja nostaa heidän työllistymisasteensa lähemmäksi muun väestön työllistymisastetta. Vanhentuneet säännökset sosiaaliviranomaisten tehtävistä vammaisten työllistämiseksi muutettiin lisäämällä sosiaalihuoltolakiin uudet säännökset toiminnasta, jolla tuetaan vammaisten työllistämistä ja työkokemuksen saantia. Tämän toiminnan järjestäminen on edelleen kuntien vastuulla. Vammaisten työllistämistä edistävässä toiminnassa järjestetään erityisiä tukitoimia heidän työhön sijoittumisensa helpottamiseksi, jos heillä on vaikeuksia saada työtä työvoimahallinnon palvelujen tai julkisten työllistämistoimien avulla. Työkokemusta tarjoavalla toiminnalla ylläpidetään työkykyä ja parannetaan sitä.

Sosiaalivakuutuslainsäädännön muutosten tarkoituksena on edistää vammaisten kuntoutumista ja työhön sijoittumista sekä korjata heidän työllistymistään estäviä sosiaaliturvan puutteita. Kansaneläkelakia on muutettu parantamalla työkyvyttömyyseläkkeen lepäämään jättämistä koskevien säännösten tehokkuutta.

Vammaisten henkilöiden työllistymistä tukevalla toiminnalla tarkoitetaan erityisten työhön sijoittumista edistävien kuntoutus- ja muiden tukitoimien järjestämistä. Toimintaa järjestetään henkilöille, joilla vamman tai sairauden tai muun vastaavan synn johdosta on pitkäaikaisesti erityisiä vaikeuksia suoriutua tavanomaisista elämän toiminnoista ja jotka tarvitsevat työhallinnon palvelujen ja toimenpiteiden lisäksi tukitoimia työllistykseen avoimille työmarkkinoille.

Työnantaja voi saada tukea vammaisen henkilön työllistämiseen. Työllistettävän henkilön palkkaus sovitaan hänen työpanoksensa sekä hänen muiden tulojensa mukaan. Osa vammaisista työntekijöistä saa eläketuloa, jolloin työtuloa voi ansaita rajoitetusti. Osa vammaisista työntekijöistä ylittää tavanomaisten työmarkkinoiden palkkatasolle. Palkkauksesta ei ole kerätty tietoja.

Vammaisten henkilöiden työtoiminnalla tarkoitetaan toimintakyvyn ylläpitämistä ja sitä edistävää toimintaa. Työtoimintaa järjestetään työkyvyttömille henkilöille, joilla vammaisuudesta johtuen ei ole edellytyksiä osallistua tukitoimin järjestettävään työsuhteeseen ja joiden toimeentulo perustuu pääosin sairauden tai työkyvyttömyyden perusteella myönnettäviin etuuksiin. Työtoiminta järjestetään kokonaan tai osittain hoito- tai kuntoutustarkoituksessa. Lisäksi työtoimintaa järjestetään myös kehitysvammalain perusteella.

Työtoiminnassa ei muodostu työsuhdetta. Henkilön tulona on eläketulo, jonka lisäksi hänelle voidaan maksaa työosuusrahaa. Työosuusraha on veroton, jos sen määrä on enintään 12 euroa päivässä. Työosuusraha on lähes aina alle verotusrajan.

Vuoden 2003 lopussa 290:llä erityistyöllistämisen yksiköllä oli yhteensä 13 100 asiakasta, mikä on 2 500 asiakasta enemmän kuin vuonna 1999.

Erityistyölistämisen yksiköt Suomessa (2003)

	Yksiköiden määrä	Asiakkaat ja henkilöstö (31.12.2003)			Heikon työmarkkina- aseman tärkeimmät syyt (31.12.2003, prosenttia asiakkaista)	Työvoimapa- velut (31.12.2003)
		Asiakkai- ta	Yksiköis- sä henkilös- töä	Yhteensä		
Tuotannolliset työpajat	53	2 490	550	3 040	Palkkatyö: ”heikko työmarkkina- asema” 28%, mielenterveysongelmat 21% Työtoiminta: oppimisvaikeudet 61%, mielenterveysongelmat 32%	Palkkatyö 58%, työtoiminta 25%, muut kuntoutustoimet 17%
Työllistymisen monipalveluke- skukset	11	2 060	350	2 410	Palkkatyö: ”heikko työmarkkina- asema” 89% Työtoiminta: ”heikko työmarkkina- asema” 43%, oppimisvaikeudet 24%, mielenterveysongelmat 20%	Palkkatyö 30%, työtoiminta 22%, muut kuntoutustoimet 48%
Oppimisvaikeu- ksista kärsivien työtoimintayks- iköt	150	5 220	740	5 960	Työtoiminta: oppimisvaikeudet 91%	Palkkatyö 2%, työtoiminta 87%, muut kuntoutustoimet 11%
Tukityöllistämi- syksiköt ja -hankkeet	39	630	50	680	Työllistetyt asiakkaat: oppimisvaikeudet 66%, mielenterveysongelmat 22%	---
Mielenterveys- kuntoutujien klubitalot	19	2 100	70	2 170	Mielenterveysongelmat 100% (oletus)	---
Mielenterveysk- untoutujien työtoimintayksi- köt	18	610	190	800	Työtoiminta: mielenterveysongelmat 96%.	Työtoiminta 58%, muut kuntoutustoimet 42%
Yhteensä	290	13 110	1 950	15 060		

15 artikla 3 kappale: Täysi sosiaalinen integroituminen ja osallistuminen yhteisön elämään

Kysymys A

Vammaispolitiikan tavoitteena on kaikkien ihmisten oikeus ja mahdollisuus osallistua ja toimia yhteiskunnassa. Jokaisella hallinnonalalla on vastuu omalta osaltaan kehittää toimintojaan kaikille kansalaisille soveltuviksi. Sisällyttämällä tasa-arvotavoite osaksi kaikkea hallintoa ja päätöksentekoa edistetään parhaiten vammais- ja vanhuspolitiikan periaatteita osallisuudesta ja itsenäisestä selviytymisestä. Myös perustuslaki edellyttää paitsi syrjivien käytäntöjen poistamista myös aktiivista toimintaa yhdenvertaisuuden edistämiseksi.

Tällä hetkellä on käynnissä selvitys, jonka avulla saamme tietoa siitä, missä määrin eri hallinnaloilla on vammaispoliittista kehittämistyötä. Selvityksen odotetaan valmistuvan kesään 2006 mennessä.

Vammaisilla lapsilla on sama oikeus päivähoitoon ja koulutukseen kuin muillakin lapsilla. Kaikilla lapsilla on subjektiivinen oikeus päivähoitoon. Erityispäivähoidossa erityisosaamista on kehitetty seudullisilla kehittämishankkeilla. Koulutuksessa erityisopetuksen voimavaroja on kehitetty ja kehitetään edelleen kysynnän kasvaessa. Ensisijaisena tavoitteena on se, että vammaiset lapset käyvät lähikoulua, mutta osin erityisopetus tapahtuu edelleen erillisopetuksena.

Palveluohjauksen avulla tuetaan vammaisten lasten tarpeista huolta pitäviä läheisiä. Palveluohjaus on menetelmä, jossa koordinoidaan vammaisen henkilön ja hänen perheensä tarvitsemat palvelut yksilöllisesti. Sosiaali- ja terveysministeriö toteutti vuosina 2001- 2003 kokeilun, jonka päätyttyä kehittäminen on laajentunut myös muille paikkakunnille ja asiakasryhmiin.

Kysymys B

Artiklan osalta viitataan myös jäljempänä, 23 artiklan osalta esitettyyn.

Vammaispalvelulain mukaisilla palveluilla ja tukitoimilla täydennetään yleisiä palveluja silloin kun vammaisen henkilö ei saa riittäviä tai hänelle sopivia palveluja muun lain nojalla tai kun yleiset palvelut ja toiminnot ovat vammaisuuden kannalta esteellisiä.

Julkista liikennettä täydennetään vaikeavammaisten kuljetuspalveluilla. Kuljetuspalveluiden käyttäjien määrä on lisääntynyt väestön ikääntymisen mukana. Kuljetuspalveluiden järjestämistapoja on kehitetty valtakunnallisesti mm. matkapalvelukeskuksia perustamalla.

Kuulo- ja puhevammaisilla henkilöillä on oikeus tulkkipalveluihin. Palvelun saajien määrä on lisääntynyt, mutta tulkeista on puutetta paikkakunnittain. Tulkkipalveluiden organisointia on kehitetty alueellisten erojen poistamiseksi. Lisäksi on kehitetty etätulkkiauspalveluita palvelun saatavuuden parantamiseksi erityisesti maaseudulla.

Esteettömyyteen liittyvän tietoisuuden lisääntymiseksi on tehty verkostotyötä. Stakes ylläpitää Design for All -verkostoa, jossa kohtaavat eri alojen ja organisaatioiden asiantuntijat. Design for All tarkoittaa sellaisia suunnitteluun liittyviä strategioita ja keinoja, joilla edistetään ympäristöjen, tuotteiden ja palveluiden käytettävyyttä, saavutettavuutta ja esteettömyyttä kaikille käyttäjille. Organisaatioissa tehdään kehittämis- ja tutkimustyötä Design for All -kysymyksissä viestinnän, rakennetun ympäristön, tuotesuunnittelun, teknologioiden ja palveluiden kehittämisen alueilla. Verkosto järjestää vuosittain 3–4 yhteistä tapaamista tai työpajaa, sekä teema-foorumia laajemmalle yleisölle. Verkostolla on käynnissä neljä yhteistä esteettömyyttä, saavutettavuutta ja käytettävyyttä edistävää projektia. Verkosto toimii ministeriöiden ja valtion virastojen käynnistämässä ja koordinoimissa hankkeissa asiantuntija- ja työryhmäjäsenenä.

Maankäyttö- ja rakennuslaissa (132/1999) alueiden käytön suunnittelulle on asetettu tavoitteeksi mm. edistää turvallisen, terveellisen, viihtyisän, sosiaalisesti toimivan ja eri väestöryhmien, kuten lasten, vanhusten ja vammaisten, tarpeet tyydyttävän elin- ja toimintaympäristön luomista. Rakennuksen tulee sen mukaan kuin rakennuksen käyttö edellyttää, soveltua myös sellaisten henkilöiden käyttöön, joiden kyky liikkua tai toimia on rajoittunut. Hallinto- ja palvelurakennuksen sekä muussa rakennuksessa olevan sellaisen liike- ja palvelutilan, johon tasa-arvon näkökulmasta kaikilla on oltava mahdollisuus päästä, sekä näiden rakennuspaikan tulee soveltua myös niiden henkilöiden käyttöön, joiden kyky liikkua tai muutoin toimia on rajoittunut.

Asuinrakennuksen ja asumiseen liittyvien tilojen tulee rakennuksen suunniteltu käyttäjämäärä ja kerros-luku sekä muut olosuhteet huomioon ottaen täyttää liikkumisesteettömälle rakentamiselle asetetut

vaatimukset. Uusimmassa asuntosuunnittelua koskevassa asetuksessa (2004) edellytetään, että kaikissa kolmikerroksisissa ja sitä korkeammissa kerrostaloissa porrasyhteys asuinhuoneistoihin on varustettava pyörätuolin ja pyörällisen kävelytelineen käyttäjälle soveltuvalla hissillä. Hissiyhteyden on lisäksi ulotettava ullakolle ja kellarikerrokseen, mikäli niissä on asumista palvelevia tiloja.

Laissa asuntojen korjaus- ja energia-avustuksista (1021/2002) säädetään niistä perusteista, joilla muun muassa vammaisille voidaan myöntää avustuksia asuntojen korjaustoimenpiteisiin, avustuksia hissien jälkiasennukseen sekä liikkumisesteitten poistamiseen. Avustuksia vanhusten ja vammaisten asuinrakennusten korjausten rahoittamiseksi myönnetään sosiaalisen ja taloudellisen tarveharkinnan perusteella. Avustusten enimmäissuuruus on tavallisesti enintään 40 prosenttia hyväksyttävistä korjauskustannuksista. Jos korjaustoimenpiteet ovat välttämättömät liikkumisesteitten poistamiseksi ja vaihtoehtona olisi välitön pysyvä pois muuttaminen asunnosta, voidaan avustusta myöntää enintään 70 prosenttia hyväksyttävistä korjauskustannuksista. Sama on tilanne, jos asunnossa ei voida antaa tarvittavia sosiaali- ja terveydenhuollon palveluita ilman korjaustoimia. Hissiavustuksia sekä avustuksia liikkumisesteitten poistamiseksi myönnetään asunto-osaakeyhtiöille tai vuokratalojen omistajille enintään 50 prosenttia hyväksyttävistä kustannuksista.

Laissa avustuksista erityisryhmien asunto-olojen parantamiseksi (1281/2004) säädetään erityisryhmiin kuuluville, muun muassa vammaisille, tarkoitettujen korkotuettavien vuokratalojen ja vuokra-asuntojen rakentamisen, hankkimisen ja perusparantamisen avustamisesta. Erityisryhmien asuntojen investointiavustuksia myönnetään vain yhdessä korkotukilainoituksen kanssa, jolloin kohteen tulee täyttää myös korkotukilainoituksen myöntämisperusteet. Avustuksen enimmäissuuruus on 5 prosenttia, kun asumiseen ei liity erityisempiä poikkeuksellisia tila- tai muita ratkaisuja. Enimmäissuuruus on 20 prosenttia silloin, kun tarvitaan sosiaalista, psyykkistä tai vastaavaa tukea itsenäisen asumisen turvaamiseksi ja tämä otetaan kohteessa huomioon. Enimmäissuuruus on 35 prosenttia, jos palvelujen tarpeen perusteella tarvitaan erityisiä tila- ja varusteratkaisuja.

Kulttuurin on oltava kaikkien saatavilla, ja vuosien mittaan käyttöön on vakiintunut erityinen vammaiskulttuurin käsite. Vuosina 2001–2005 opetusministeriö asetti työryhmän ja komitean selvittämään vammaiskulttuurin edellytysten parantamismahdollisuuksia ja kulttuurin saatavuutta julkisissa kulttuurilaitoksissa sekä tekemään ehdotuksia siitä, miten keskushallinnon olisi järjestettävä kulttuuripalveluja kaikille kansalaisille. Tärkeänä tulevaisuuden tavoitteena on kulttuurin saattaminen kaikkien saataville.

Vammaisten liikuntamahdollisuuksiin on kiinnitetty paljon huomiota. Opetusministeriö on laatinut erityisryhmien liikunnan kehittämisselityksen vuosille 2003–2005. Opetusministeriön asiantuntija-elimenä liikunnan alueella toimii valtion liikuntaneuvosto, jonka erityisliikunnan jaosto on opetusministeriön asiantuntijaelin erityisryhmien liikuntaan liittyvissä kysymyksissä. Jaoston keskeisenä tavoitteena on lisätä liikuntakulttuurissa vammaisten, pitkäaikaissairaiden ja iäkkäiden kansalaisten tasavertaisuutta ja kehittää heille sovellettuja liikuntapalveluja.

Erityisryhmien liikunnan keskeisiä toimintaorganisaatiota ovat kuntien liikuntatoimi, erityisryhmien liikuntajärjestöt, sosiaali- ja terveydenhuollon laitokset sekä koulutoimi. Integraation ja yhteistyön kannalta oleellisia ovat myös lajiliitot ja urheiluseurat. Peruskoulussa ja lukiossa on jatkuvasti noin 50 000 oppilasta, joilla on erilaisia vammoja ja pitkäaikaissairauksia. Näiden oppilaiden liikunnanopetuksessa tarvitaan soveltavaa opetusta, eriyttämistä, pienryhmätyöskentelyä ja muita pedagogisia ratkaisuja, joiden tavoitteena on koululiikunnan toteuttaminen siten, että kaikki oppilaat voivat osallistua siihen omista lähtökohdistaan.

Kysymys C

Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön yhteydessä toimii Valtakunnallinen vammaisneuvosto. Se on pysyvä yhteistyökanava viranomaisten sekä vammaisten henkilöiden, heidän omaistensa ja vammaisjärjestöjen kesken. Neuvosto toimii yhteiskuntapolitiikan suunnitteluun, kehittämiseen ja toteuttamiseen liittyvissä ja vammaisten henkilöiden elinoloihin ja hyvinvointiin vaikuttavissa asioissa. Myös kunnissa on vastaavia viranomaisten ja vammaisjärjestöjen yhteistyöelimiä. Lisäksi kunnat ostavat vammaisjärjestöjen tuottamia palveluja vammaisille henkilöille.

Vammaisten asemaa koskevan lainsäädännön valmistelussa sekä vammaisten ihmisten olosuhteiden kehittämiseksi asetetuissa työryhmissä on vammaisjärjestöjen edustajia. Järjestöjä kuullaan myös erillisissä kuulemistilaisuuksissa.

17 ARTIKLA: LASTEN JA NUORTEN OIKEUS SOSIAALISEEN, OIKEUDELLISEEN JA TALOUDELLISEEN SUOJELUUN

17 artiklan 1 kappale: Oikeus sosiaaliturvaan ja henkilökohtaiseen turvallisuuteen

Kysymykset A–F

Tältä osin viitataan aikaisempiin määräaikaissäätöihin.

Kysymys G

Sosiaali- ja terveydenhuoltojärjestelmässä annetaan palveluja vammaisille lapsille. Jos nämä palvelut ovat riittämättömiä, voidaan myöntää erityispalveluja. Palvelut ja tuki perustuvat lakiin vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista. Vaikeavammaiset lapset aloittavat koulunkäynnin kuusivuotiaana eli vuotta muita lapsia aiemmin saadakseen tasoitusta vammaisuutensa vuoksi.

Perusopetuslakia on täydennetty siten, että kaikilla 1-2 vuosiluokkien ja erityisopetuksen oppilaille voidaan järjestää valtion myöntämällä määrärahoilla aamu- ja iltapäivätoimintaa oppilaan oppituntien ulkopuolella. Tällöin toiminnan tulee tarjota lapsille monipuoliset mahdollisuudet osallistua ohjattuun ja virkistävään toimintaan sekä mahdollistaa lepo rauhallisessa ympäristössä, ammattitaitoisen ja tehtävään soveltuvan henkilöstön valvonnassa.

Tilapäisissä oppimisvaikeuksissa olevalle oppilaalle tulee antaa tukiopetusta. Tukiopetuksen antaminen tulee aloittaa mahdollisimman pian, jotta oppilas ei jäisi jälkeen opinnoissaan. Oppilaalla on oikeus saada maksutta opetukseen osallistumisen edellyttämä oppilashuolto. Oppilashuollolla tarkoitetaan oppilaan hyvän oppimisen, hyvän psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä sekä niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa. Erityisopetukseen otetulle ja siirretylle oppilaalle tulee laatia henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma, jossa määritellään muun muassa sairauden tai vamman vaikeudesta riippuen opetukseen osallistumisen edellyttämät tulkitsemis- ja avustajapalvelut muut opetus- ja oppilashuoltopalvelut, kommunikointitavat, sekä erityiset apuvälineet ja oppimateriaalit. Samoin siinä määritellään henkilöt, jotka tällöin osallistuvat oppilaan opetus- ja tukipalveluiden järjestämiseen sekä heidän vastualueensa.

Oppilaalle, joka ei ole erityisopetukseen otettu tai siirretty, mutta joka tarvitsee tukea opinnoissaan, voidaan tarvittaessa laatia oppimissuunnitelma, jossa kuvataan myös mahdolliset tukitoimet, kuten tukiopetus tai osa-aikainen erityisopetus. Oppilaille annetaan oppilaanohjausta, jonka tehtävänä on ennaltaehkäistä oppilaanoppimisvaikeuksien syntymistä ja tukea erityisesti niitä oppilaita, joilla on opiskeluun liittyviä vaikeuksia tai jotka ovat vaarassa jäädä koulutuksen tai työelämän ulkopuolelle peruskoulun jälkeen.

Lapselle, joka sairauden, vian tai vamman johdosta on vähintään kuuden kuukauden ajan siinä määrin erityisen hoidon ja kuntoutuksen tarpeessa, että siitä aiheutuu perheelle erityistä taloudellista tai muuta raskautta, suoritetaan erityistä hoitotukea. Vanhemmat, jotka osallistuvat sairaan lapsensa hoitoon tai kuntoutukseen, ovat oikeutettuja sairausvakuutusjärjestelmästä maksettavaan erityishoitorahaan.

Kysymys H

Vammaisen tai pitkäaikaissairaana lapsen kotihoidon tukemiseksi maksetaan lapsen hoitotukea alle 16-vuotiaalle lapselle. 16 vuotta täyttäneellä nuorella on oikeus saada vammaistukea sairauden tai vamman

aiheuttamasta haitasta. Vajaakuntoisella tai vammaisella 16–19-vuotiaalla nuorella on oikeus myös kuntoutusraahan ammatillisen koulutuksen tai kuntoutuksen ajalta.

Kysymys I

Tältä osin viitataan aikaisempiin määräaikaisraportteihin.

Kysymys J

Perhehoitajille maksettavasta taloudellisesta tuesta ja heidän muista oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan sovitaan kunnan ja perhehoitajan välisessä toimeksiantosopimuksessa. Kunnat ovat velvollisia huolehtimaan perhehoitajille annettavasta valmennuksesta, työnohjauksesta ja koulutuksesta. Perhehoitajien rekrytointi, valmennus ja koulutus järjestetään useissa tapauksissa useamman kunnan yhteistyönä. Perhehoitajille maksetaan hoitopalkkiota ja kulukorvausta. Hoitopalkkion vähimmäismäärä on 242 euroa ja kulukorvauksen vähimmäismäärä on 305 euroa perhehoidossa olevaa henkilöä kohti kalenterikuukaudessa 1.1.2006 lukien. Vuonna 2004 keskimääräinen hoitopalkkio oli 565 euroa kuukaudessa ja keskimääräinen kulukorvaus 400 euroa kuukaudessa.

Vuonna 2004 sijaisperhehoidossa oli 5 553 lasta ja nuorta. Vuonna 2004 muussa kuin sijaisperhehoidossa eli laitoshuollossa ja niin sanotuissa ammatillisissa perhekodeissa oli 9 151 lasta ja nuorta.

Yksityisten lastensuojelupalvelujen valvonta kuuluu asianomaiselle lääninhallitukselle sekä sille kunnalle, jossa palveluja annetaan. Lastensuojelulain perusteella sosiaalilautakunnalla on lapsen huostaanoton tarkoituksen toteuttamiseksi oikeus päättää lapsen hoidosta, kasvatuksesta, valvonnasta ja muusta huolenpidosta sekä olinpaikasta. Jokaisen sijoitetun lapsen sijaishuolto paikassaan saamaa yksilöllistä huoltoa ja lapsen edun toteutumista valvoo siten aina myös lapsen sijoittaneen kunnan sosiaalilautakunta (sijoittajakunta). Sijoittajakunnan on muun muassa varmistettava siitä, että yksityinen lastensuojelulaitos, johon se aikoo sijoittaa huostaan ottamansa lapsen, on saanut asianmukaisen toimiluvan. Sijoittajakunnalla on vastuu siitä, että sijoitettava lapsi sijoitetaan oikeaan hoitopaikkaan. Sijoittajakunnan on varmistettava yksityisessä lastensuojelulaitoksessa tarjottavien palvelujen saatavuus ja laatu. Lisäksi on varmistettava, että huostaan otettu lapsi saa lastensuojelulaissa edellytetyin tavoin kaikissa olosuhteissa sellaisen huollon kuin lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annettu laki edellyttää.

Lastensuojelulain mukaan yksityisen lastensuojelulaitoksen perustamiseen, laajentamiseen ja toiminnan olennaiseen muuttamiseen antaa luvan lääninhallitus. Laitoksessa on oltava riittävät ja asianmukaiset toimitilat ja toimintavälineet sekä tarpeellinen määrä sosiaalihuollon ammatillista ja muuta henkilöstöä.

Valvontaviranomaisten on toimittava yhteistyössä yksityisen sosiaalipalvelujen tuottajan kanssa järjestettäessä palvelujen tuottamisessa tarpeellista ohjausta, neuvontaa ja seurantaa. Valvontaviranomaisella on oikeus päästä palvelutoiminnan järjestämisessä käytettävään toimintayksikköön ja suorittaa siinä tarkastuksia. Lääninhallitus voi pyytää kunnan sosiaalihuollosta vastaavaa toimielintä tarkastamaan toimintayksikön. Kunnan toimielimen on heti ilmoitettava tietoonsa tulleista puutteellisuuksista tai epäkohdista asianomaiselle lääninhallitukselle. Lääninhallitukset valvovat myös kuntien ylläpitämiä lastensuojelulaitoksia.

Kunta voi järjestää sosiaali- ja terveydenhuollon alaan kuuluvat tehtävät hankkimalla palveluja valtiolta, toiselta kunnalta, kuntayhtymältä tai muulta julkiselta taikka yksityiseltä palvelujen tuottajalta. Hankittaessa palveluja yksityiseltä palvelujen tuottajalta kunnan tai kuntayhtymän on varmistuttava siitä, että hankittavat palvelut vastaavat sitä tasoa, jota edellytetään vastaavalta kunnalliselta toiminnalta.

Kysymys K

Yksityisten palveluiden osuus lastensuojelun sijaishuollossa on kasvanut siten, että sijaishuoltopalveluista kaksi kolmasosaa tuotetaan yksityisinä palveluina.

17 artiklan 1 kappaletta koskevat päätelmät XVII-2

Huostaan otetut lapset

Lastensuojelulain mukaan lapsen sijaishuolto voidaan järjestää perhehoitona tai laitoshuoltona tai muulla tarkoituksenmukaisella tavalla. Perhehoitoa annetaan perhekodeissa. Perhekodit voivat olla lääninhallituksen luvan saaneita perhekoteja tai kunnan hyväksymiä yksityiskoteja. Luvanvaraisista perhekodeista käytetään usein nimitystä ammatillinen perhekoti ja kunnan hyväksymistä yksityiskodeista nimitystä sijaisperhe.

Perhekodissa voidaan samanaikaisesti hoitaa enintään neljää henkilöä hoitajan kanssa samassa taloudessa asuvat alle kouluikäiset lapset ja muut erityistä hoitoa tai huolenpitoa vaativat henkilöt mukaan luettuina, jollei kyse ole hoidon antamisesta sisaruksille tai saman perheen jäsenille. Perhekodissa voidaan kuitenkin hoitaa samanaikaisesti enintään seitsemää lasta, jos perhekodissa annettavasta hoidosta, kasvatuksesta tai muusta huolenpidosta vastaa vähintään kaksi hoitopaikassa asuvaa henkilöä.

Sijaisperhehoidon tarkoituksena on antaa lapselle mahdollisimman perheen- ja kodinomainen hoito ja kasvatusta. Sijaisperhehoidon luonteesta johtuu, ettei perhehoitajilta edellytetä esimerkiksi sosiaalihuollon ammatillista kelpoisuutta. Perhehoitajaksi voidaan hyväksyä henkilö, joka koulutuksensa, kokemuksensa tai henkilökohtaisten ominaisuuksiensa perusteella on sopiva antamaan perhehoitoa. Jos perhekodissa hoidetaan yli neljää lasta vaaditaan, että ainakin toisella hoitopaikassa asuvista hoito- ja kasvatustehtäviin osallistuvista henkilöistä on tehtävään soveltuva koulutus ja riittävä kokemus hoito- tai kasvatustehtävistä.

Lastensuojelulaitoksessa voi olla yksi tai useampi asuinyksikkö. Asuinyksikössä saadaan hoitaa yhdessä enintään kahdeksaa lasta tai nuorta ja samaan rakennusryhmään sijoitettuna enintään 24:ää lasta tai nuorta. Kiireellisissä tapauksissa asuinyksikössä tai laitoksessa voidaan lyhytaikaisesti sekä äiti- ja lapsikodissa myös muutoin hoitaa useampaakin lasta tai nuorta. Lastensuojelulaitoksessa on oltava asuinyksikköä kohden lasten ja nuorten tarvitsemaan huoltoon sekä hoitoon nähden riittävä henkilökunta, kuitenkin vähintään viisi hoito- ja kasvatustehtävissä toimivaa työntekijää.

Lastensuojelutilastoissa muulla huollolla tarkoitetaan edellä mainittua lääninhallituksen luvalla toimivaa perhekotihoitoa eli niin sanottua ammatillista perhekotihoitoa.

Lastensuojelulain mukaan huostaan otetun lapsen sijoituspaikka määräytyy tapauskohtaisesti siten, että sijoitus parhaiten edistää juuri kysymyksessä olevan lapsen tarpeita. Sijaisperhehoito on yleensä

tarkoitettu lapsille ja nuorille, joiden hoito ja kasvatus ei vaadi lasta hoitavalta henkilöltä erityisiä ammatillisia valmiuksia. Luvanvaraisilla perhekodeilla on yleensä edellytyksiä hoitaa vaativampaa hoitoa ja kasvatusta vaativia lapsia ja nuoria. Lastensuojelulaitokset tarjoavat hoitoa ja kasvatusta kaikkein vaikeahoitoisimmille lapsille ja nuorille.

Laitoshuollossa ja perhehoidossa olevat lapset voivat itsenäisesti tehdä valituksen laitoksessa saamastaan hoidosta ja kasvatuksesta

Nuoret rikoksentekijät

Ks. liite 2.

17 artiklan 2 kappale: Oikeus maksuttomaan ensi- ja toisen asteen koulutukseen

Tältä osin viitataan aikaisempiin määräaikaissäraportteihin.

18 ARTIKLA: OIKEUS OLLA ANSIOTYÖSSÄ TOISEN SOPIMUSPUOLEN ALUEELLA

18 artiklan 1 kappale: Voimassa olevien säännösten soveltaminen vapaamielisessä hengessä

Kysymys A

Työministeriön antamien ohjeiden mukaan työvoimatoimistojen on kiinnitettävä huomiota siihen, että työntekijöiden oleskelulupahakemukset on käsiteltävä työntekijän oleskelulupajärjestelmän tarkoituksen mukaisesti. Uuden ulkomaalaislain (301/2004) 70 §:ssä työntekijän oleskelulupajärjestelmän tarkoitus ilmaistaan seuraavasti:

"[t]yöntekijän oleskelulupajärjestelmän tarkoituksena on tukea työvoiman saatavuutta suunnitelmallisesti, nopeasti ja joustavasti ottaen huomioon työnantajien ja ulkomaalaisten työntekijöiden oikeusturva sekä työmarkkinoilla jo olevan työvoiman mahdollisuus työllistyä."

Kysymys B

Vuonna 2002 työvoimatoimistot antoivat 20 307 lausuntoa työluvista. Näistä noin 2 000 oli kielteisiä. Vuonna 2003 vastaavat luvut olivat 24 181 ja 2048 ja vuonna 2004 (tammi–huhtikuussa) 9 528 ja 648. Vuonna 2004 (touko–joulukuussa) uuden ulkomaalaislain (301/2004) nojalla tehtiin 2 265 päätöstä, joista 161 oli kielteisiä.

Kysymys C

Sovellettavia rajoituksia ei ole.

Työministeriön työryhmä antoi vuonna 2005 ehdotuksen hallituksen maahanmuuttopoliittiseksi ohjelmaksi. Mainittua ohjelmaa koskevassa lausunnossaan vähemmistövaltuutettu kommentoi edellä mainitun ulkomaalaislain lupajärjestelmän vaikeaselkoisuutta vaatiensa sen yksinkertaistamista.

Uuden ulkomaalaislain 5 luvun 72 § on seuraavansisältöinen:

"[T]yöntekijän ja elinkeinonharjoittajan oleskeluluvan harkinnan sisältö

Työntekijän oleskeluluvan myöntäminen perustuu harkintaan, jossa tulee:

- 1) selvittää tarkoitettuun työhön sopivan, työmarkkinoilla käytettävissä olevan työvoiman saatavuus kohtuullisessa ajassa;*
- 2) huolehtia siitä, että työntekijän oleskeluluvan myöntäminen ei estä 1 kohdassa tarkoitettun henkilön työllistymistä; ja*
- 3) varmistaa se, että työntekijän oleskelulupa myönnetään vain edellytykset täyttävälle henkilölle, jos työssä vaaditaan erityistä pätevyyttä tai hyväksytyä terveydentilaa.*

Harkittaessa työntekijän oleskeluluvan myöntämistä tulee ottaa huomioon 71 §:ssä tarkoitettut linjaukset.

Elinkeinonharjoittajan oleskeluluvan myöntäminen perustuu harkintaan, jossa tulee varmistaa, että elinkeinotoiminnalla on kannattavan toiminnan edellytykset.

Harkittaessa työntekijän ja elinkeinonharjoittajan oleskeluluvan myöntämistä on varmistuttava, että ulkomaalaisen toimeentulo on turvattu ansiotyöllä, elinkeinotoiminnalla tai muulla tavalla."

18 artiklan 1 kappaletta koskevat päätelmät XVII-2

Turkin kansalaiset

Vuosina 2002–2004 työlupaviranomaiset eivät päättäneet oleskeluluvista vaan työluvista. Turkkiilaisten osalta kielteiset työlupapäätökset perustuivat useimmiten siihen, että ammatteihin, joihin työlupaa haettiin, oli saatavissa työvoimaa. Osassa tapauksia työsuhteen ehdot eivät vastanneet sovellettavan suomalaisen työehtosopimuksen määräyksiä vaan olivat alhaisempia, jolloin ei voitu varmistua siitä, että työnantaja pystyisi suoriutumaan työnantajavelvoitteistaan. Kielteiset työlupalausunnot voivat perustua eri syihin, joista yksi on edellä mainittu työvoimansaataavuus. Kyseisenä aikana oleskelulupapäätökset teki ulkomaalaisvirasto, joka huomioi muun muassa maahantulosäännösten kiertämisen so. maahantulon syy ei aina ollut työnteko vaan jokin muu, esimerkiksi sukulaisuus.

18 artiklan 2 kappale: Muodollisuuksien yksinkertaistaminen ja maksujen alentaminen

Kysymys A

ETA:n ja EU:n jäsenvaltioiden kansalaiset

Euroopan talousalueen (ETA) jäsenvaltioiden kansalaiset saavat muuttaa toiseen jäsenvaltioon töihin tai etsimään töitä. Työvoiman vapaa liikkuminen on perusoikeus, johon kuuluu oikeus työskennellä toisessa ETA-maassa samoin edellytyksin kuin isäntämaan omat kansalaiset.

Työskentely toisessa EU-maassa antaa unionin kansalaisille oikeuden oleskella kyseisessä maassa. Kolme kuukautta ylittävän oleskelun osalta tämä oikeus vahvistetaan myöntämällä jäsenvaltion oleskelulupa.

EU:n laajentumisen yhteydessä 1. toukokuuta 2004 Suomi otti käyttöön Tšekin tasavallan, Viron, Latvian, Liettuan, Unkarin, Puolan, Slovenian ja Slovakian kansalaisia koskevan siirtymäkauden työvoiman vapaalle liikkuvuudelle. Siirtymäkaudesta koskeva laki hyväksyttiin kahdeksi vuodeksi, minkä jälkeen Suomi lakkaa soveltamasta työvoiman vapaan liikkuvuuden rajoituksia unionin uusiin jäsenvaltioihin.

Siirtymäkaudesta koskeva laki Tšekin, Viron, Latvian, Liettuan, Unkarin, Puolan, Slovenian ja Slovakian kansalaisten ansiotyön edellytyksistä sisältää useita poikkeuksia:

Lailla ei rajoiteta niiden uusien jäsenvaltioiden kansalaisten pääsyä työmarkkinoille, jotka oleskelevat Suomessa muulla perusteella kuin ansiotyön perusteella. Näitä ovat muun muassa elinkeinonharjoittajat, työntekijöiden perheenjäsenet ja opiskelijat. Lakia ei myöskään sovelleta niihin uusien jäsenvaltioiden kansalaisiin, jotka ovat oleskelleet ja työskennelleet Suomessa yli 12 kuukautta, eikä niihin, joilla olisi oikeus ansiotyöhön, jos he olisivat kolmansien maiden kansalaisia. Liittymissopimuksen perusteella

siirtymäkautta koskevaa lakia ei sovelleta myöskään työvoimaan, joka saapuu Suomeen palvelujen tarjonnan vapauden puitteissa, eli ulkomaisten työnantajien palveluksessa oleviin työntekijöihin, jotka lähetetään tilapäisesti Suomeen työskentelemään. Useimpia ulkomaalaislain säännöksiä työsuhteen ehtojen valvonnasta ja työnantajan velvoitteista sovelletaan kuitenkin myös poikkeustilanteisiin siirtymäkautta koskevan lain mukaisesti.

Euroopan talousalueen ulkopuolisten maiden kansalaiset tarvitsevat työntekijän oleskeluluvan voidakseen työskennellä Suomessa. Lupa myönnetään joko tilapäisenä tai pysyvänä. Lupa edellyttää työvoimatoimiston tekemää osapäätöstä ja Ulkomaalaisviraston tai kihlakunnan poliisilaitoksen oleskelulupapäätöstä. Työntekijän oleskelulupaa voi hakea joko työntekijä itse tai työnantaja. Hakemus voidaan toimittaa joko Suomen edustustoon, työvoimatoimistoon tai kihlakunnan poliisilaitokselle. Kun työvoimatoimisto on todennut, ettei kyseiseen avoimeen työpaikkaan ole saatavilla työntekijää työmarkkinoilta, Ulkomaalaisvirasto myöntää työntekijälle oleskeluluvan ja kihlakunnan poliisilaitos pysyvän oleskeluluvan, ellei siihen ole lain, yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseen liittyviä esteitä. Työntekijän oleskeluluvan myöntäminen edellyttää myös, että työsuhteen ehdot ovat Suomen lainsäädännön ja työehtosopimusten mukaiset.

Elinkeinonharjoittajan oleskelulupa vastaa rakenteeltaan työntekijän oleskelulupaa. Se poikkeaa kuitenkin työntekijän oleskeluluvasta monessa suhteessa. Tämä johtuu siitä, että elinkeinonharjoittajan oleskeluluvan myöntämistä harkittaessa alueellinen työvoima- ja elinkeinokeskus pääasiassa selvittää kyseisen elinkeinon harjoittamisen taloudellisia edellytyksiä, eikä lupahakemuksen käsittelyyn sisälly samassa määrin tarkoituksenmukaisuusharkintaa kuin työntekijän oleskeluluvan käsittelyyn.

Jos hakijalle on myönnetty jokin muu lupa kuin työntekijän oleskelulupa esimerkiksi perhesiteiden perusteella tai humanitaarisista syistä, siihen sisältyy usein rajoittamaton tai rajoitettu oikeus työntekoon.

Poikkeukset

Uudella ulkomaalaislailla lupakäytäntöjä muutettiin useilta osin.

Aiempi kahden luvan (työluvan ja oleskeluluvan) järjestelmä muutettiin järjestelmäksi, jossa yksi lupa myönnetään kahdessa vaiheessa edellä kuvatulla tavalla. Muutoksen tarkoituksena on selkiyttää lupajärjestelmää ja luoda edellytykset lupahakemusten sujuvalle, nopealle ja joustavalle käsittelylle.

Uudella ulkomaalaislailla laajennettiin ulkomaalaisten oikeutta työskennellä ilman työvoimatoimistojen harkintaa. Laajennus koskee erityisesti niitä ulkomaalaisia, jotka joka tapauksessa oleskelevat Suomessa, kuten työntekijöiden perheenjäseniä sekä esimerkiksi tieteen, taiteen ja kulttuurin asiantuntijoita. Lisäksi oikeus työntekoon laajennettiin koskemaan työaloja, joiden osalta tapauskohtaista työvoiman saatavuuden selvittämistä ei voida pitää tarkoituksenmukaisena. Esimerkkeinä tällaisista töistä ovat enintään 3 kuukautta kestävä marjojen ja hedelmien poiminta, vihannesten ja erityiskasvien korjuu, sadonkorjuu ja työskentely turkistarhassa. Elinkeinonharjoittajat tarvitsevat kuitenkin oleskeluluvan elinkeinostaan riippumatta.

Nykyisin työntekijöille myönnetään aiempaa useammin ensimmäisiä oleskelulupia Suomessa tehtyjen hakemusten perusteella. Järjestelmää on kevennetty siten, että työntekijän tai elinkeinonharjoittajan oleskelulupa voidaan myöntää, vaikka sen epääminen olisikin perusteltua työnantajan tai työntekijän kannalta, esimerkiksi kun työntekijän rekrytoimiseksi tarvitaan muun muassa aikaavievää soveltuvuuden arviointia.

Kysymys B

Ensimmäinen oleskelulupa maksaa yleensä 175 € ja oleskeluluvan uusiminen 100 €. Maksut perustuvat niihin kuluihin, joita viranomaisille aiheutuu lupahakemuksen käsittelystä. Useimmiten, muun muassa ensimmäisten oleskelulupien osalta, maksut ovat alhaisemmat kuin viranomaisille tosiasiallisesti aiheutuneet käsittelykulut.

Kysymys C

Ulkomaalaislain (301/2004) kokonaisuudistuksen päätavoitteena oli säätää uusi selkeä, johdonmukainen ja yksitulkintainen laki. Lailla pyritään edistämään hallittua maahanmuuttoa kokonaisuutena, ottaen huomioon pakolaisten ja muiden maahanmuuttajien maahanmuutto sekä paluumuutto. Uudistuksessa pidettiin tärkeänä, että laissa todettaisiin selvästi ja yksiselitteisesti eri viranomaisten toimivalta ja harkintavallan rajat sekä perusteet niiden tahojen oikeuksille ja velvoitteille, joita laki koskee. Suomen perustuslailla, joka tuli voimaan vuonna 2000, säädettiin myös uusia periaatteellisia ja käytännön vaatimuksia lainsäädäntötyölle ja lainvalmistelulle. Erityistä huomiota kiinnitettiin perustuslain ja perusoikeuksia koskevien säännösten soveltamiseen.

Yksi suurimmista oleskelulupiin liittyvistä muutoksista oli se, että lupien myöntäminen ulkomailla asuville henkilöille siirrettiin kokonaan Suomen diplomaattisilta ja konsuliedustustoilta Ulkomaalaisvirastolle.

Työlupajärjestelmän perusrakenteita muutettiin siten, että erillisestä työluvasta luovuttiin ja se korvattiin työntekijän oleskeluluvalla. Ulkomaalaisen työskentely Suomessa edellyttää nyt työntekijän oleskelulupaa, kun taas ulkomaalaisen elinkeinonharjoitus Suomessa edellyttää elinkeinonharjoittajan oleskelulupaa.

Työntekijän oleskelulupa myönnetään kaksivaiheisesti. Työvoimatoimisto harkitsee ensin luvan myöntämisen työvoimapuoleen liittyvät edellytykset, minkä jälkeen Ulkomaalaisvirasto myöntää luvan, jollei sen myöntämiselle ole yleiseen järjestykseen tai turvallisuuteen liittyviä esteitä. Työnteko on rajoitetusti mahdollista myös muulla oleskeluluvalla tai ilman oleskelulupaa.

Uuden järjestelmän odotetaan toimivan vanhaa tehokkaammin työvoimapolitiikan välineenä, ja siinä yhdistyvät työvoimapolitiikka ja maahanmuuttopolitiikka. Lisäksi uusi järjestelmä tukee työmarkkinoiden mukauttamista muuttuvaan toimintaympäristöön erityisesti edistämällä työvoiman saatavuutta joustavasti, nopeasti ja suunnitelmallisesti.

18 artiklan 3 kappale: Säännösten lieventäminen

Kysymys A

Uuden ulkomaalaislain 5 luvun 77 §:n mukaan työntekijän oleskelulupa oikeuttaa työskentelemään yhdellä tai useammalla ammattialalla. Erityisestä syystä työntekijän oleskelulupa voidaan rajata koskemaan työtä tietyn työnantajan palveluksessa. Pääsääntöisesti työntekijän oleskelulupa on voimassa yhdellä tai useammalla ammattialalla. Näissä rajoissa ulkomaalainen voi vaihtaa työpaikkaa tai työtä.

Ulkomaalaislain 4 luvun 54 § jatkoluvan myöntämisestä kuuluu seuraavasti:

"Uusi määräaikainen oleskelulupa myönnetään, jos edellytykset, joiden perusteella ulkomaalaiselle myönnettiin edellinen määräaikainen oleskelulupa, ovat edelleen olemassa.

Jos ulkomaalainen on saanut oleskeluluvan kansainvälisen suojelun perusteella, uusi määräaikainen oleskelulupa myönnetään, jollei esille tulleiden seikkojen perusteella vaikuta ilmeiseltä, etteivät edellytykset, joiden perusteella ulkomaalaiselle myönnettiin edellinen määräaikainen oleskelulupa, ole edelleen voimassa.

Ulkomaalaiselle, jolle on myönnetty tilapäinen oleskelulupa 45 §:n 1 momentin perusteella työntekoa tai elinkeinon harjoittamista varten, myönnetään kahden vuoden yhtäjaksoisen maassa oleskelun jälkeen jatkuva oleskelulupa, jos luvan myöntämisen edellytykset ovat edelleen olemassa.

Ulkomaalaiselle, jolle on myönnetty tilapäinen oleskelulupa 45 §:n 1 momentin 3 kohdan nojalla opiskelua varten, myönnetään tutkinnon suorittamisen jälkeen uusi tilapäinen oleskelulupa työnhakua varten.

Ulkomaalaiselle, jolle on myönnetty tilapäinen oleskelulupa 51 §:n nojalla maasta poistamisen estymisen vuoksi, ja ihmiskaupan uhrille, jolle on myönnetty tilapäinen oleskelulupa, myönnetään kahden vuoden yhtäjaksoisen maassa oleskelun jälkeen jatkuva oleskelulupa, jos olosuhteet, joiden perusteella ulkomaalaiselle myönnettiin edellinen määräaikainen lupa, ovat edelleen voimassa.

Uusi määräaikainen oleskelulupa myönnetään uudella perusteella, jos ulkomaalaiselle voitaisiin myöntää ensimmäinen oleskelulupa tällä uudella perusteella. Ulkomaalaiselle, jolle on myönnetty tilapäinen tai jatkuva oleskelulupa perhesiteen perusteella, voidaan myöntää oleskelulupa perhesiteen päätyttyä sillä perusteella, että henkilöllä on kiinteät siteet Suomeen."

Kysymys B

Työntekijän ammattialakohtaisen oleskeluluvan haltija voi työskennellä myös toisen työnantajan palveluksessa luvassa määritellyllä ammattialalla. Työntekijä, jolle on myönnetty työntekijän oleskelulupa tiettyä työnantajaa varten, voi hakea uutta oleskelulupaa. Luvanhaltija voi hakea uutta työtä ja aloittaa uuden työsuhteen vanhan luvan ollessa vielä voimassa. Jos ulkomaalainen on työttömänä uutta lupaa hakiessaan, uutta lupaa ei yleensä myönnetä, jollei oleskeluluvalla ole muita perusteita kuin työnteko.

Ulkomaalaislain 10 luvun 158 §: Unionin kansalaisen lyhytaikainen oleskelu:

"Unionin kansalainen saa oleskella Suomessa oleskeluoikeuttaan rekisteröimättä enintään kolme kuukautta. Työnhakijana oleva unionin kansalainen saa oleskella Suomessa tämän jälkeenkin kohtuullisen ajan rekisteröimättä oleskeluoikeuttaan, jos hän edelleen hakee työtä ja jos hänellä on tosiasialliset mahdollisuudet saada työtä."

Kysymys C

Eduskunta on hyväksynyt lain ulkomaalaislain muuttamisesta, jonka mukaan ulkomaalaiselle, jolle on myönnetty ulkomaalaislain 45 §:n 1 momentin 3 kohdan nojalla tilapäinen oleskelulupa opiskelua varten, myönnetään tutkinnon suorittamisen jälkeen uusi tilapäinen oleskelulupa työnhakua varten. Muutos tuli voimaan 1. helmikuuta 2006.

18 artiklan 4 kappale: Kansalaisten oikeus lähteä maasta

Tältä osin viitataan aikaisempiin määräaikaissäätöihin.

21 ARTIKLA: OIKEUS TIEDONSAANTIIN JA YHTEISIIN NEUVOTTELUIHIN

Kysymys A

Laki yhteistoiminnasta yrityksissä (725/1978, jäljempänä yhteistoimintalaki, liite 3), koskee yrityksiä, joiden työsuhteessa olevan henkilöstön määrä on säännöllisesti 30. Sitä sovelletaan myös yrityksissä, joissa on vähintään 20 työntekijää niissä tapauksissa, että yritys aikoo irtisanoa vähintään 10 työntekijää taloudellisista tai tuotannollisista syistä. Lain tarkoituksena on yrityksen toiminnan ja työolosuhteiden kehittäminen. Yhteistoiminnalla tarkoitetaan henkilöstön kuulemista ja sille tiedottamista. Julkisella sektorilla yhteistoimintaa säätelee laki yhteistoiminnasta valtion virastoissa ja laitoksissa (651/1988). Kunnissa sovelletaan vastaavanlaista yleissopimusta yhteistoimintamenettelystä.

Yhteistoiminnan osapuolia ovat työnantaja ja yrityksen henkilöstö, jota voivat edustaa sen valitsevat edustajat. Yhteistoimintalain tarkoittamissa kansainvälisissä konserneissa tapahtuvassa yhteistoiminnassa henkilöstöä voi edustaa sitä varten perustettu yritysneuvosto. Henkilöstön edustajilla tarkoitetaan työehtosopimuksen perusteella valittua pääluottamusmiestä, yhdysmiestä yhdyshenkilöä, ammattiryhmän tai työosaston luottamusmiestä, työsopimuslain 13 luvun 3 §:ssä tarkoitettua luottamusvaltuutettua tai asianomaisen henkilöstöryhmän tämän lain mukaisessa järjestyksessä valittua edustajaa ja työsuojeluvaltuutettua.

Raportointikauden aikana kyseisiin lakeihin tehtiin muutokset, joiden mukaan työnantajan ja henkilöstön edustajan/työntekijän väliseen yhteistoimintamenettelyn piiriin kuuluviin asioihin lisättiin henkilöstöön kohdistuvan kameravalvonnan, kulunvalvonnan ja muun teknisin menetelmin toteutetun valvonnan tarkoitus, käyttöönotto ja siinä käytettävät menetelmät sekä sähköpostin ja tietoverkon käyttö. Lisäksi yhteistoimintamenettelyssä käsiteltävien asioiden luetteloon lisättiin työtehtävät, joista työnhakija tai työntekijä on velvollinen antamaan tai suostumuksensa perusteella voi antaa huumausainetestiä koskevan todistuksen työnantajalle. Huumausainetestin perusteista ja huumausainetestiä koskevasta todistuksesta säädetään erikseen yksityisyyden suojasta työelämässä annetussa laissa (759/2004). Lain muutokset tulivat voimaan 1.10.2004.

Kysymys B

Yhteistoimintalain 7 §:n mukaan työnantajan velvollisuutena on ennen yhteistoimintamenettelyn piiriin kuuluvan asian ratkaisemista neuvotella henkilöstön kanssa tietyistä henkilöstön asemaan ja työolosuhteisiin vaikuttavista asioista, niiden perusteista, vaikutuksista ja vaihtoehdoista. Työnantajan on annettava henkilöstölle neuvotteluissa käsiteltävistä asioista sellaiset tiedot, että neuvottelut voidaan käydä asianmukaisesti. Lisäksi työnantajan on tiedotettava henkilöstölle eräistä keskeisistä yrityksen toimintaan liittyvistä asioista.

Kysymys C

Yhteistoimintalain 10 § koskee poikkeuksia yhteistoimintamenettelystä. Jos yrityksen taloudelliselle tai tuotannolliselle toiminnalle vahinkoa aiheuttavat erityisen painavat syyt, joita ei ole voitu ennakolta tietää, niin edellyttävät, työnantaja voi tehdä lain piiriin kuuluvassa asiassa päätöksen ilman yhteistoimintamenettelyä. Työnantajan tulee kuitenkin selvittää syyt menettelystä poikkeamiselle.

Kysymys D

Julkisella sektorilla yhteistoimintamenettelyn piiriin kuuluvat kaikki työntekijät. Yksityisellä sektorilla sen ulkopuolelle jää noin 30 %.

Kysymys E–F

Kysymyksen osalta viitataan kysymyksen A osalta esitettyyn ja todetaan, että lain soveltamisalan ulkopuolelle jäävät poliittiset, uskonnolliset ja muut aatteelliset järjestöt sekä valtio ja kunta, joilla on omat järjestelmänsä.

Kysymys G

Lain noudattamatta jättämisestä voi olla seurauksena sakkorangaistus. Lisäksi laissa säädetään työntekijälle maksettavasta hyvityksestä eräissä tilanteissa, joissa asia on ratkaistu yhteistoimintalakia noudattamatta ja työntekijä on ratkaisuun liittyvistä syistä irtisanottu, lomautettu tai osa-aikaistettu. Lain soveltamista valvovat työministeriö sekä ne työmarkkinajärjestöt, joiden tekemän valtakunnallisen työehtosopimuksen määräyksiä yrityksen työsuhteissa on noudatettava.

22 ARTIKLA: OIKEUS OSALLISTUA TYÖOLOJA JA TYÖYMPÄRISTÖÄ KOSKEVAAN PÄÄTÖKSENTEKOON SEKÄ NIIDEN PARANTAMISEEN

Kysymykset A–F

Kysymysten osalta viitataan artiklan 21 yhteydessä esitettyyn ja todetaan, että yhteistoimintalain 6 § sisältää luettelon niistä asioista, jotka kuuluvat yhteistoimintalain piiriin. Tämän mukaisesti niihin kuuluu myös työpaikkaruokailun ja lastenhoidon järjestäminen, työpaikan sosiaalitoimien käyttö, suunniteltu kerho-, ja lomatoiminta, henkilöstölle myönnettävät avustukset ja lahjoitukset sekä työsuhteasuntojen jakoperusteiden vahvistaminen ja niiden mukainen asuntojen jakaminen niiden varojen puitteissa, joita yrityksen sosiaalitoiminnan eri tarkoituksiin on varattu.

Yhteistoimintalain piiriin kuuluvista työsuojeluasioista säädetään työturvallisuuslaissa (738/2002) sekä työsuojelun valvonnasta ja työpaikan työsuojeluyhteistoiminnasta annetussa laissa (131/1973). Viimeksi mainittu laki on kumottu lailla työsuojelun valvonnasta ja työpaikan työsuojeluyhteistoiminnasta (44/2006), joka tullut voimaan 1.9.2006.

Työnantajalla on työturvallisuuslain (738/2002) 9 §:n mukaan oltava turvallisuuden ja terveellisuuden edistämiseksi ja työntekijöiden työkyvyn ylläpitämiseksi tarpeellista toimintaa varten työsuojelun toimintaohjelma, joka kattaa työpaikan työolojen kehittämistarpeet ja työympäristöön liittyvien tekijöiden vaikutukset.

Työnantajan ja yrityksen henkilöstön yhteistoiminnasta on säädetty laissa yhteistoiminnasta yrityksissä (725/1978). Yhteistoiminta toteutetaan asianomaisten työntekijöiden ja toimihenkilöiden ja heidän esimiestensä välillä sekä työnantajan ja heidän edustajiensa kesken yhteistoimintamenettelyssä.

Muun muassa työsuojelun toimintaohjelma kuuluu yhteistoimintalain mukaisen yhteistoimintamenettelyn piiriin. Yhteistoimintamenettelyssä osapuolet neuvottelevat toimenpiteen perusteista, vaikutuksista ja vaihtoehtoista. Mikäli työnantaja tahallaan tai ilmeisestä huolimattomuudesta ratkaisee esim. työsuojelun toimintaohjelmaan liittyvän asian ja jos työntekijä tai toimihenkilö tästä syystä on osa-aikaistettu, lomautettu tai irtisanottu, on työntekijällä tai toimihenkilöllä oikeus saada työnantajalta hyvityksenä enintään 20 kuukauden palkka.

Työntekijät voivat vaikuttaa työoloihin ja työympäristöä koskevaan päätöksentekoon ja niiden parantamiseen myös heitä edustavan työsuojeluvaltuutetun välityksellä. Työsuojeluvaltuutettu edustaa työntekijöitä työsuojelun valvonnasta ja työpaikan työsuojeluyhteistoiminnasta annetun lain (44/2006) 31 §:n mukaan käsiteltäessä työsuojeluasioita yhteistoiminnassa työnantajan kanssa ja suhteessa työsuojeluviranomaisiin. Työsuojeluvaltuutetulla on oikeus saada työnantajalta nähtäväkseen asiakirjat ja luettelot, joita työnantajan on pidettävä työsuojelua koskevien säännösten mukaan. Työsuojeluvaltuutettu voi tarpeen vaatiessa jopa keskeyttää sellaisen työn tekemisen, josta aiheutuu välitöntä ja vakavaa vaaraa työntekijän hengelle tai terveydelle.

23 ARTIKLA: IKÄÄNTYNEIDEN HENKILÖIDEN OIKEUS SOSIAALISEEN SUOJELUUN

Kysymys A

Vanhusten toimeentuloturvajärjestelmässä ei tapahtunut muutoksia 2002–2004. Vanhusten toimeentulon perustana on lakisääteinen eläketurva, joka koostuu kansan- ja työeläkkeestä. Kotona asuvat vanhuuseläkeläiset voivat saada erityiskustannusten ja avun tarpeen perusteella myös Kelan maksamaa eläkkeensaajien hoitotukea. Hoitotuessa on kolme tasoa erityiskustannusten ja avun tarpeen mukaan. Muut tulot eivät vaikuta hoitotuen saamiseen. Lakisääteinen sairausvakuutus kattaa koko kotona asuvan väestön ja korvaa sairaanhoitoon liittyviä lääke- ja matkakuluja sekä yksityisen sektorin lääkärinpalkkiota ja tutkimus- ja hoitokuluja.

Kunnat vastaavat vanhusten sosiaali- ja terveystalvelujen järjestämisestä osana yleisiä koko väestölle tarkoitettuja sosiaali- ja terveystalveluja. Vanhusten käyttämien sosiaalitalvelujen sisällössä ei tapahtunut lainsäädännön muutoksia vuosina 2002–2004. Sen sijaan sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelu- ja valtiosuuslainsäädäntöä täydennettiin 1.1.2004 alkaen siten, että kunnilla on mahdollisuus järjestää sosiaali- ja terveystalveluja kunnallisen tuotannon ja yksityiseltä sektorilta (yrittäjiltä tai järjestöiltä) hankittavien ostopalvelujen lisäksi myös antamalla asiakkaalle palvelusetelin yksityiselle palveluntuottajalle. Lainsäädäntö sisältää säännökset palvelusetelin arvon määräytymisestä eri palveluissa. Kunnan on hyväksyttävä palvelusetelillä järjestettävien palvelujen tuottajat, joiden joukosta asiakas voi valita haluamansa tuottajan. Lainsäädännöllä pyritään parantamaan erityisesti vanhusten kotitalvelujen saatavuutta. Jos asiakas ei halua ottaa palveluseteliä, kunnan on järjestettävä palvelut muulla tavalla.

Keskeisimmät vanhusten kotona asumista tukevat kuntien järjestämät palvelu- ja tukimuodot ovat kotitalvelu ja kotisairaanhoito, palvelu- ja päiväkeskustoiminta, kuljetustalvelut, omaishoidon tuki, asunnon muutos- ja korjaustyöt sekä apuvälineet. Laitoshoidon vähentämistä jatkettiin vuosina 2002–2004 lisäämällä vanhusten palveluasuntoja.

Kysymys B

Vanhusten itsenäisen selviytymisen perustana on kokoväestön kattava lakisääteinen eläketurva, joka koostuu kansan- ja työeläkkeestä. Kotona asuvat vanhuokset voivat olla oikeutettuja työ- ja kansaneläkkeen lisäksi myös eläkkeensaajien hoitotukeen ja sairausvakuutuksen etuuksiin. Laitoshoidossa olevat ovat oikeutettuja täyteen työeläkkeeseen. Kansaneläkettä maksetaan laitoshoidossa tietyin eläkkeen ylärajaa koskevien rajoituksin. Toimeentulotukijärjestelmä, josta vastaavat kunnat, on viimeisijainen toimeentuloturva.

Kunnat tukevat vanhusten omatoimisuutta ja selviytymistä huolehtimalla mm. sosiaali-, terveys-, kulttuuri- ja liikuntalvelujen järjestämisestä.

Pitkäaikaisen avo- ja laitoshoidon asiakasmaksut ovat pääosin tulosidonnaisia. Laitoshoitomaksu sisältää hoidon, asumisen ja ylläpidon. Laitoshoidossa olevan asukkaan omaan ja mahdollisen puolison käyttöön jäävien käyttövarojen määrästä säädetään lailla.

Kysymys C

Sosiaalimenotilaston mukaiset vanhuusmenot olivat vuosina 2002–2004 seuraavat (vuoden 2004 luvut ovat ennusteita):

Vanhuus-pääryhmän sosiaalimenot, milj. euroa:

Vuosi	Menot yhteensä	Toimeentuloturva	Vanhusten käyttämät sosiaalipalvelut
2002	11 793	10 564	1 229
2003	12 448	11 122	1 326
2004*	12 940	11 595	1 345

* Ennuste

Vanhuus-pääryhmän menot olivat vuosina 2002 ja 2003 32 % sosiaalimenoista.

Julkisiin terveyspalveluihin käytetyt sosiaalimenot olivat vuonna 2003 kaikkiaan 7 605 miljoonaa euroa. Terveyspalvelujen menoista arviolta runsaat 40 % kohdistuu yli 65-vuotiaille.

Kysymys D

Päävastuu palveluja koskevasta informoinnista on kunnilla, joilla on sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestämisvastuu. Vanhuspalveluista saa tietoa kunnan sosiaalitoimistosta tai muusta vastaavasta yksiköstä, joka vastaa vanhuspalvelujen järjestämisestä. Useimmat kunnat ovat laatineet myös esitteitä tai oppaita asukkaiden käyttöön. Myös sähköistä tiedonvälitystä kuntien nettisivuilla käytetään yleisesti. Joillakin kunnilla on erityisiä seniori-info -pisteitä tai vastaavia, joista saa tietoa kunnan ja yksityisen sektorin tarjoamista palveluista. Myös sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstö on keskeisessä asemassa informoinnissa. Järjestöillä ja seurakunnilla on omia tiedotuskanaviaan.

Kysymys E

Ikääntyvien ihmisten asumistarpeita koskevat useat samat määräykset ja avustukset kuin vammaisia henkilöitä (ks. 15 artiklan 3 kappaletta koskeva vastaus). Esteettömyyttä on parannettu sekä julkisessa rakentamisessa että asuntorakentamisessa.

Vuosina 2002–2004 on valtion asuntorahaston myöntämällä korjausavustuksilla korjattu noin 12 000 vanhusten asuntoa. Korjausavustuksiin on yhteensä käytetty noin 30 miljoonaa euroa vuosittain, joista noin kolmasosa vanhusten ja vammaisten tarpeisiin.

Vuosina 2002–2004 on valtion asuntorahaston myöntämiä hissiavustuksia ohjattu seuraavasti:

Vuosi	Uudet hissit, kpl	Hissiavustukset uusien hissien rakentamiseen, milj. euroa	Vanhoiden hissien korjaukset, kpl	Hissiavustukset vanhojen hissien korjaamiseen, milj. euroa
2002	168	9.4	414	7.7
2003	172	9.6	563	11.2
2004	144	9.3	387	6.5
Yhteensä	484	28.3	1364	25.4

Olemassa olevassa asuntokannassa esteettömyyttä edistetään sekä valtion tukeman peruskorjauksen ohjauksessa että tukemalla hissien rakentamista tai vanhojen hissien parantamista kerrostaloissa. Hissiavustusta korotettiin vuonna 2004 asunto-osakeyhtiöissä 10 prosenttiyksiköllä, minkä jälkeen valtion avustusta saa 50 % hyväksytyistä hissien rakentamiskustannuksista sekä vuokra- että omistuserrostaloissa. Eräät kaupungit myöntävät valtion avustuksen lisäksi 10–15 %:n avustuksen hissien rakentamiseen.

Valtion asuntorahaston arava- ja korkotukilainoilla ja Raha-automaattiyhdistyksen investointiavustuksilla on rakennettu vuosina 2002–2004 yhteensä noin 1700 uutta vanhusten asuntoa ja palveluasuntoa sekä noin 1900 muiden erityisryhmien, kuten vammaisten ja päihde- ja mielenterveysongelmaisten tuki- ja palveluasuntoa. Tarkastelukaudella valmisteltiin myös uusi erityisryhmien asumisen investointiavustus, joka tuli käyttöön vuoden 2005 alussa (ks. 15.3 artikla ja 31 artikla).

Kysymys F

Yksityisten vanhuspalvelujen tarjonta on lisääntynyt. Yksityiset palveluntuottajat myyvät valtaosan palveluistaan kunnille. Yksityisten tuottajien osuus on arviolta 20 % sosiaalipalvelujen kustannuksista. Se on tätä selvästi suurempi vanhusten palveluasumisessa, jossa noin puolet palveluista on yksityisten tuottamia palveluita. Kunnat hankkivat yksityiseltä sektorilta entistä enemmän kotipalvelun tukipalveluja kuten siivous- ja ateriapalveluita.

Jonkin verran vanhuksat hankkivat palveluista myös yksityisesti. Tällöin he voivat saada hoito- ja huolenpitopalveluihin ja asunnon korjaus- ja muutostöihin verovähennystä (kotitalousvähennys).

Yksityisten sosiaalipalvelujen valvonnasta vastaavat kunnat ja lääninhallitukset. Ympäri vuorokautisia palveluja tarjoavien tuottajien on saatava toiminnalleen lääninhallituksen lupa. Kunta vastaa siitä, että sen yksityiseltä sektorilta hankkimat palvelut vastaavat laadultaan kunnan järjestämiä palveluja. Yksityisten palvelujen valvontaa koskevassa lainsäädännössä ei tapahtunut muutoksia 2002–2004.

Kysymys G

Vuoden 2004 lopussa kuntien järjestämissä vanhainkodeissa oli 19 163 yli 65-vuotiasta asukasta, joista 16 933 oli yli 75-vuotiaita. Tämä merkitsee, että vanhainkodeissa hoidettiin 2,3 % yli 65-vuotiaista ja 4,5 % yli 75-vuotiaista.

Vanhusten pitkäaikaista laitoshoidtoa järjestetään myös terveyskeskusten vuodeosastoilla. Niissä oli vuoden 2004 lopussa hoidossa 11 069:ta yli 65-vuotiaasta henkilöä, joista 9 741 oli 75 vuotta täyttäneitä. Tämä merkitsee, että terveyskeskusten vuodeosastoilla hoidettiin 1,3 % yli 65-vuotiaista ja 2,5 % yli 75-vuotiaista. Laitoshoidossa oli siten yhteensä 3,6 % yli 65-vuotiaista ja 7,0 % yli 75-vuotiaista. Laitoshoidossa olevien määrä ja osuus 65- ja 75-vuotiaiden ikäryhmästä pienenevät hieman vuodesta 2003.

Vanhainkotien henkilöstön määrä oli vuoden 2004 lopussa 20 560 henkilöä ja terveyskeskusten vuodeosastojen henkilöstön määrä 21 920 henkilöä. Henkilöstön määrä kasvoi hieman vuosista 2002–2003. Vanhainkoteja on kaikkiaan noin 400 ja terveyskeskusten vuodeosastoja runsaat 200. Yksityisiä vanhainkoteja oli vuonna 2004 yhteensä 46, joista valtaosa on järjestöjen vanhainkoteja.

Hakemuksista ja jonoista ei ole valtakunnallista tilastoa tai rekisteriä. Jonoja on jonkin verran joissakin kunnissa.

23 artiklaa koskevat päätelmät XVII-2

Riittävät voimavarat

Komitean päätelmien kohdassa “*Additional Protocol Article 4 – Right of elderly persons to social protection, Adequate Resources*” pyydettiin Suomen raporttiin viitaten selvitystä siitä, kun henkilön kansaneläkkeeseen oikeuttavaksi vakuutuskaudeksi ei voida laskea aikaa, jolloin hän saa eläkettä ulkomailta.

Suomessa on kaksi lakisäätteistä toisiaan täydentävää eläkejärjestelmää: työeläke ja kansaneläke. Jos työeläkkeestä saatava määrä jää pieneksi, eläketurvaa täydentää kansaneläke. Kansaneläkkeen määrää pienentää hakijan saama työeläke. Myös osa hakijan ulkomailta saamista eläkkeistä ja korvauksista pienentää kansaneläkettä. Hakijan muusta EU-valtiosta tai EY-lainsäädäntöä soveltavasta valtiosta saamat lakisäätteiset eläkkeet, jotka perustuvat hakijan omaan asumis- tai vakuutusaikaan, eivät kuitenkaan pienennä kansaneläkettä.

Kansaneläkkeen määrään vaikuttaa hakijan Suomessa asuman ajan pituus. Laskettaessa hakijan Suomessa asumaa aikaa, ei huomioida sitä aikaa, jolloin hakija on saanut eläkettä ulkomailta. Kansaneläkkeeseen ei siten oikeuta sellainen Suomessa asuttu aika, jolta hakija on saanut eläkettä ulkomailta. Tästä johtuen muun muassa iäkkäät paluumuuttajat olivat vaarassa jäädä joko kokonaan ilman kansaneläkettä tai heidän eläkkeensä muodostuisi erittäin pieneksi. Toimeentulon turvaamiseksi tuli vuonna 2003 voimaan uusi taloudellinen tukimuoto, maahanmuuttajan erityistuki (Laki maahanmuuttajan erityistuesta 1192/2002). Erityistuella turvataan pitkäaikainen toimeentulo vanhuuden ja työkyvyttömyyden ajalta sellaiselle Suomessa asuvalle maahanmuuttajalle, joka ei saa täysimääräistä kansaneläkettä ja muutoin olisi pitkäaikaisesti kunnallisen toimeentulotuen tarpeessa. Tuen saamisen edellytyksenä on vähintään 65 vuoden ikä tai työkyvyttömyys. Tuen saajan on täytynyt asua Suomessa vähintään viiden vuoden yhdenjaksoisen ajan ennen erityistuen alkamista. Lisäksi edellytetään, että hän on hakenut ennen erityistuen myöntämistä Suomesta ja ulkomailta kaikki eläkkeet ja muut etuudet, joihin hänellä voi olla oikeus. Maahanmuuttajan erityistuki on enintään kansaneläkkeen suuruinen.

Lisäksi Komitea pyysi päätelmän sivulla 22 täsmentämään ne EU:n ja ETAn ulkopuoliset valtiot, jotka ovat allekirjoittaneet Sosiaalisen peruskirjan ja Uudistetun sosiaalisen peruskirjan, joiden kanssa Suomella on sosiaaliturvasopimus, jossa kansaneläkkeen myöntämisen edellytyksenä vaaditaan kolmen vuoden asumisaikaa Suomessa.

Suomella ei ole tällaista sosiaaliturvasopimusta minkään kyseisten valtioiden kanssa.

Kansaneläkkeen myöntämisen yleisenä edellytyksenä on ollut, että henkilö asuu Suomessa ja täyttää kolmen vuoden asumisaikavaatimuksen. Ulkomaan kansalaisiin on sovellettu viiden vuoden Suomessa asumisen vähimmäisaikaa. Käytännössä viiden vuoden asumisaikavaatimus on koskenut vain pientä osaa ulkomaalaisia, koska Suomen kansalaisiin sovellettavaa kolmen vuoden asumisaikavaatimusta sovelletaan myös EU-valtioiden tai EY-lainsäädäntöä soveltavien valtioiden kansalaisiin, pakolaisiin ja valtiottomiin henkilöihin.

Hallituksen esityksessä Eduskunnalle kansaneläkeläiksi ja laiksi vammaisuuksista sekä eräksi niihin liittyviksi laeiksi (HE 209/2005 vp.) ehdotetaan ulkomaan kansalaisiin sovellettavaa Suomessa asumisen viiden vuoden vähimmäisaikaa lyhennettäväksi. Hallituksen esityksessä ehdotetaan, että kaikkiin Suomessa asuviin sovellettaisiin kansalaisuudesta riippumatta samaa kolmen vuoden asumisaikavaatimusta. Muutosten on tarkoitus tulla voimaan vuoden 2007 alusta lukien.

Palvelut

Vuonna 2003 asiakasmaksujen osuus kaikkien kunnan järjestämien sosiaali- ja terveystalvelujen kustannuksista oli 7,7 prosenttia. Asiakasmaksujen osuus palvelujen rahoituksesta vaihtelee huomattavasti palvelumuodoittain. Asiakasmaksuja ei tilastoida erikseen kaikissa palveluissa.

Vuonna 2003 kotitalvelussa asiakasmaksujen osuus kunnan järjestämien palvelujen käyttökustannuksista oli 14,7 % vanhainkotihoitossa 18,4 % ja muissa vanhusten ja vammaisten sosiaalipalveluissa 9,5 %.

Dementoituvien päivätoiminnan laajuus ja saatavuus vaihtelevat kunnittain. Siitä ei ole saatavissa tilastotietoja. Kuntien lisäksi myös järjestöt ja yhdistykset, kuten paikalliset dementiayhdistykset, järjestävät päivätoimintaa.

Omaishoidon tuki on kuntien järjestämä lakisääteinen tukimuoto, jonka piirissä oli vuoden 2004 lopussa 3,4 % 75 vuotta täyttäneestä väestöstä. Omaishoidon tuki on harkinnanvarainen tukimuoto, jota kunnat myöntävät voimavarojensa mukaan. Tuki koostuu hoitajalle maksettavasta hoitopalkkiosta ja hoidettavalle annettavista palveluista. Omaishoidon tuella hoidettavien hoitajilla on lakisääteinen oikeus kahteen vapaapäivään kuukautta kohti, jos hoitotyö on luonteeltaan sitovaa. Kunnan on huolehdittava hoidettavan hoidon järjestämisestä vapaan aikana. Hoito voidaan järjestää esim. vanhainkodissa, sairaalassa tai kotona kotitalvelun avulla. Kunta voi antaa vapaapäivän järjestämistä varten myös palvelusetelin. Omaishoitajien järjestötoiminta on laajaa. Järjestöjen omaishoitajille järjestämää vertaistuki-, virkistys-, koulutustoimintaa ja sijaishoitopalvelua on tuettu merkittävästi Raha-automaattiyhdistyksen varoin. Järjestötoiminta on tärkeää erityisesti niille omaishoitajille, jotka eivät ole kunnallisen omaishoidon tuen piirissä.

Asuminen

Vanhuspalvelujen määrää kuvataan alla. Ylivoimainen enemmistö 75 vuotta täyttäneistä suoriutuu kotona ilman säännöllisiä palveluja. Kodinhoitoavun kattavuus on viime vuosina laskenut toiminnan kohdistuessa paljon apua tarvitseville (13 % v. 1988–2002 välillä). Omaishoidon tuensaajien määrä (kasvua 26 %) ja etenkin palveluasumisen määrä on lisääntynyt voimakkaasti (56 %). Samana ajanjaksona 75 vuotta täyttäneiden vanhainkotihoitosen väestöosuus on laskenut 23 %, terveyskeskusten vuodeosastohoito 24 % ja erikoissairaanhoidosen vuodeosastohoito on vähentynyt 63 %.

Yli 75-vuotiaiden asuminen ja palvelut v. 2004, % ikäryhmästä

Asuu kotona ilman säännöllisiä palveluita	76,0
Omaishoidon tuen piirissä	3,4 (v. 2002)
Asuu kotona, saa säännöllisesti kotipalveluita tai kotisairaanhoidoa	11,3
Asuu palveluasunnossa	5,6
Vanhainkotihoitossa	4,6
Vuodeosaston pitkäaikaishoidossa, terveyskeskus	2,6
Vuodeosaston pitkäaikaishoito, erikoissairaanhoido	0,1 (v. 2002)

Ikääntyneiden palveluasumisen muutokset 1988- 2002 verrattuna vanhainkotihoitoon

1. Asiakkaat % 65+	-88	-95	-00	-02	Erotus % -88 – 02
Palveluasuminen	0,9	1,9	2,7	2,8	+ 47
Vanhainkotihoito	4,4	3,1	2,7	2,5	- 19
2. Asiakkaat % 75+					
Palveluasuminen	2,1	3,4	5,1	5,3	+ 56
Vanhainkotihoito	7,8	6,5	5,3	5,0	- 23

Laitoshoito

Vuoden 2004 lopussa laitoshoidossa oli 7,0 % ja palveluasunnoissa 5,5 % 75 vuotta täyttäneestä väestöstä. Laitoshoidossa olevista ulkomaalaistaustaisista vanhuksista ei kerätä tilastoja. Suomessa on noin 10 000 yli 55-vuotiasta maahanmuuttajaa. Laitoshoidossa olevien vanhusten määrä on hyvin pieni. Suomen- tai ruotsinkielisten vanhusten kommunikaatiomahdollisuudet turvataan kunta- ja laitospolisesti Suomen kielilainsäädännön mukaisesti. Suomen vanhuspolitiikan peruslinjauksena on kotona asumisen tukeminen. Laitoshoidon tarve arvioidaan kunnissa yksilöllisesti moniammatillisena yhteistyönä. Laitoshoitoon on joissakin kunnissa jonoa, mutta jonoista ei ole olemassa valtakunnallista rekisteritietoa.

Vanhusten pakkohoidosta ei ole erityislainsäädäntöä. Myöskään fyysisten pakotteiden käytöstä ja rauhoittavien lääkkeiden käytöstä ei ole säännöksiä tai valtakunnallisia suosituksia. Pakkohoitoa koskevia säännöksiä sisältyy mielenterveys-, päihde- ja kehitysvammalakiin. Pakkotoimien käytön asianmukaisuuden kannalta keskeisiä tekijöitä ovat palvelujen valvonta, asiakkaan ja potilaan asemaa koskeva lainsäädäntö sekä henkilöstön hyvä koulutus ja ammattitaito.

Julkisten ja yksityisten laitosten toiminnan valvonta on säädetty laissa lääninhallitusten vastuulle. Sosiaalihuollon asiakaslaki korostaa asiakkaan oikeutta hyvään kohteluun, itsemääräämisoikeuteen ja oikeuteen saada selvitys toimenpidevaihtoehdoista. Asiakkaalle on asiakaslain mukaan tehtävä hoito- ja palvelusuunnitelma, joka laaditaan, ellei siihen ole ilmeistä estettä, yhdessä asiakkaan tai hänen

laillisen edustajansa kanssa Joissakin tapauksissa, lähinnä vaikeasti dementoituvien vanhusten kohdalla, henkilön oman tahdon selvittäminen ei ole mahdollista. Tällaisessa tilanteissa henkilön edunvalvoja voi joutua yhdessä kunnan edustajan kanssa tekemään päätöksen laitokseen hakeutumisesta.

24 ARTIKLA: OIKEUS SUOJELUUN TYÖSUHTEEN PÄÄTTÄMISEN YHTEYDESSÄ

Kysymys A

Suomen perustuslain (731/1999) mukaan ketään ei saa sanoa irti ilman lakiin perustuvaa syytä. Työsopimuksen irtisanomisesta säädetään työsopimuslaissa (55/2001). Lisäksi alakohtaisissa työehtosopimuksissa voi olla asiaan liittyviä määräyksiä.

Työsopimuslain mukaan työnantaja voi irtisanoa toistaiseksi voimassa olevan työsopimuksen ainoastaan asiallisen ja painavan syyn perusteella, joka voi johtua joko työntekijästä (individuaaliperuste) taikka yrityksen taloudellisesta tilanteesta (kollektiiviperuste).

Määräaikainen työsopimus ei pääsääntöisesti voida irtisanoa. Se voidaan päättää ainoastaan purkamalla, joka vaatii irtisanomisperustetta painavampaa perustetta eli erittäin painavaa syytä.

Individuaaliperuste

Työsopimuslain 7 luvun 2 §:n mukaan työntekijästä johtuvana tai hänen henkilöönsä liittyvänä asiallisena ja painavana irtisanomisperusteena voidaan pitää työsopimuksesta tai laista johtuvien, työsuhteeseen olennaisesti vaikuttavien velvoitteiden vakavaa rikkomista tai laiminlyöntiä sekä sellaisten työntekijän henkilöön liittyvien työntekoedellytysten olennaista muuttumista, joiden vuoksi työntekijä ei enää kykene selviytymään tehtävistään. Tällaisiksi syiksi ei kuitenkaan voida katsoa ainakaan

- 1) työntekijän sairautta, vammaa tai tapaturmaa, ellei työntekijän työkyky ole vähentynyt olennaisesti ja niin pitkäaikaisesti, että työnantajalta ei voida kohtuudella edellyttää työsopimuksen jatkamista
- 2) työntekijän osallistumista työehtosopimuslain tai työntekijäyhdistyksen toimeenpanemaan työtaistelutoimenpiteeseen,
- 3) työntekijän poliittisia, uskonnollisia tai muita mielipiteitä tai hänen osallistumistaan yhteiskunnalliseen tai yhdistystoimintaan.
- 4) turvautumista työntekijän käytettävissä oleviin oikeusturvakeinoihin.

Kollektiiviperuste

Työntekijästä johtuvien perusteiden ohella työnantaja voi irtisanoa työsopimuksen toimintaansa liittyvillä tuotannollisilla tai taloudellisilla perusteilla. Täyttääkseen irtisanomisperusteelta edellytetyn asiallisuuden ja painavuuden vaatimuksen työnantajan tarjoaman työn tulee olla vähentynyt taloudellisista, tuotannollisista tai työnantajan toiminnan uudelleenjärjestelyistä johtuneista syistä olennaisesti ja pysyvästi.

Työnantajalla ei ole asiallista ja painavaa taloudellista tai tuotannollista irtisanomisperustetta, jos työnantaja joko ennen työsopimuksen irtisanomista tai pian työsopimuksen päättymisen jälkeen on ottanut uuden työntekijän samanlaisiin tehtäviin, joita irtisanottu henkilö on tehnyt, jos työnantajan toimintaedellytykset eivät vastaavana aikana ole muuttuneet. Mikäli töiden uudelleenjärjestely ei tosiasiallisesti ole aiheuttanut työn vähenemistä, työnantajalla ei ole perustetta irtisanomiseen.

Perusteen laillisuutta tulee työn vähentymisen keston ja määrän ohella arvioida myös sen mukaan, onko työnantajalla mahdollisuutta tarjota työntekijälle irtisanomisen vaihtoehtona muuta työtä. Työnantajalla on velvollisuus etsiä irtisanomisuhan alaiselle työntekijälle muuta työtä koko työnantajayrityksen tai -yhteisön piiristä. Jos työnantajalla, joka tosiasiallisesti käyttää henkilöstöasioissa määräysvaltaa toisessa yrityksessä tai yhteisössä omistuksen, sopimuksen tai muun järjestelyn perusteella, ei ole

tarjottavana työntekijälle muuta työtä, on hänen selvitettävä, voiko hän täyttää työn tarjoamis- ja koulutusvelvollisuutensa tarjoamalla työntekijälle työtä muusta määräysvallassaan olevasta yrityksestä tai yhteisöstä.

Muun työn tarjoamisvelvollisuuteen liittyy myös koulutusvelvollisuus. Työnantajan on järjestettävä työntekijälle muun työn vastaanottamisen kannalta tarpeellinen koulutus. Koulutusvelvollisuuden edellytyksenä on kuitenkin se, että tämä on myös työnantajan tarpeisiin nähden sopivaa ja kohtuullista.

Liikkeen luovutustilanteissa sovelletaan samoja perusteita kuin taloudellisin ja tuotannollisin perustein tapahtuvassa irtisanomisessa.

Raskauteen ja perhevapaiden käyttämiseen liittyy tehostettu irtisanomissuoja. Työnantaja ei saa irtisanoa työsopimusta raskauden johdosta eikä sillä perusteella, että työntekijä käyttää oikeuttaan perhevapaaseen. Jos työnantaja irtisanoo raskaana olevan tai perhevapaata käyttävän työntekijän työsopimuksen, irtisanomisen katsotaan johtuneen raskaudesta tai perhevapaan käyttämisestä, jollei työnantaja voi osoittaa irtisanomisen tapahtuneen muusta syystä.

Työnantaja voi päättää raskaana olevan tai perhevapaalla olevan työntekijän työsopimuksen työntekijästä johtuvasta syystä ainoastaan silloin, kun peruste ei liity raskauteen tai perhevapaan käyttämiseen. Perhevapaalla olevan työntekijän työsopimuksen saa päättää taloudellisilla tai tuotannollisilla perusteilla ainoastaan silloin, kun työnantajan toiminta loppuu kokonaan.

Työntekijöiden edustajan työsopimuksen voi irtisanoa työntekijästä johtuvalla perusteella ainoastaan silloin, kun peruste on asiallinen ja painava ja niiden työntekijöiden enemmistö, joita luottamusmiehen tai luottamusvaltuutetun edustaa, antaa siihen suostumuksensa. Luottamusmiehen tai luottamusvaltuutetun irtisanominen taloudellisilla tai tuotannollisilla perusteilla on mahdollista vain silloin, jos edustajan työ päättyy kokonaan, eikä työnantaja voi järjestää hänelle hänen ammattitaitoaan vastaavaa tai hänelle muuten sopivaa työtä tai kouluttaa häntä muuhun työhön.

Poikkeustapauksissa työsopimus voidaan päättää myös purkamalla. Tämä edellyttää toisen sopijapuolen vakavaa sopimusrikkomusta ja erityisen painavaa syytä. Purun yhteydessä työsopimus päätetään ilman irtisanomisaikaa.

Työsopimuksen päättämismenettelystä säädetään työsopimuslain 9 luvun 4 §:ssä. Sen mukaan työsuhteen päättämisen ilmoitus on toimitettava työsuhteen toiselle osapuolelle henkilökohtaisesti. Vaihtoehtoisesti voidaan käyttää myös kirje- tai sähköpostiviestiä, mikäli henkilökohtainen yhteydenotto ei onnistu. Työntekijällä on pyynnöstä oikeus saada kirjallisesti tietoonsa irtisanomisperusteet ja työsopimuksen päättymisaika.

Työsopimus sitoo kumpaakin osapuolta. Jos työnantaja haluaa muuttaa sen ehtoja, muuttaminen edellyttää uuden työsopimuksen tekemistä tai irtisanomisperustetta, jolloin tulee ottaa huomioon irtisanomisaikaa koskevat määräykset. Työntekijä voi hyväksyä työnantajan esityksen joko nimenomaisesti ilmoittamalla suostuvansa muutokseen tai hiljaisesti siten, että hän ryhtyy tekemään työtä muutetuin ehdoin.

Yrityksen koosta riippuen olennaiset muutokset työtehtävissä, työmenetelmissä ja töiden järjestelyissä sekä siirrot tehtävästä toiseen kuuluvat lisäksi yhteistoimintalain piiriin.

Kysymys B

Kysymyksen osalta viitataan 8 artiklan 2 kappaleen kysymyksiin A-C osalta esitettyyn.

Kysymys C

Kysymyksen osalta viitataan 8 artiklan 2 kappaleen yhteydessä esitettyyn sekä Suomen hallituksen uudistetusta sosiaalisesta peruskirjasta antamaan ensimmäisen määräaikaisraportin yhteydessä annettuun selvitykseen, joka koski työsopimuksen perusteettomaan päättämiseen koskevaa korvausta.

Kysymys D

Työsopimuslain soveltamisala on määritelty sen 1 §:ssä. Sen mukaan lakia ja sen työsuhteen päättymistä koskevia säännöksiä sovelletaan kaikkiin sopimuksiin, jolla työntekijä tai työntekijät yhdessä työkuntana sitoutuvat henkilökohtaisesti tekemään työtä työnantajan lukuun tämän johdon ja valvonnan alaisena palkkaa tai muuta vastiketta vastaan.

25 ARTIKLA: TYÖNTEKIJÖIDEN OIKEUS SAATAVIENSA TURVAAMISEEN TYÖNANTAJAN MAKSUKYVYTTÖMYYSTILANTEISSA

Kysymys A

Palkkaturvalain (866/1998) tarkoituksena on turvata työntekijän työsuhteesta johtuvien saatavien maksaminen työnantajan maksukyvyttömyyden varalta. Palkkaturvalain 2 §:n mukaan:

"[t]yöntekijällä on oikeus palkkaturvaan, jos

1) työ on tehty Suomessa; tai

2) työ on tehty suomalaisen työnantajan palveluksessa ulkomailla ja työntekijällä on kotipaikka Suomessa.

Suomessa tehty työ ei kuitenkaan oikeuta palkkaturvaan, jos työn on tehnyt ulkomaalaisen työnantajan palveluksessa ollut, ulkomailta Suomeen tilapäiseen työhön tullut työntekijä.

Edellä 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettu ulkomailla tehty työ ei oikeuta palkkaturvaan siltä osin kuin työntekijä on oikeutettu vastaavaan etuuteen toisesta valtiosta."

Palkkaturvalain 5 §:n mukaan saatavaa on haettava palkkaturvana kolmen kuukauden kuluessa sen erääntymisestä. Lakiin tai sopimukseen perustuvaa vahingonkorvausta tai hyvitystä, jolla ei ole erityistä eräpäivää, on haettava palkkaturvana kolmen kuukauden kuluessa tuomion lainvoimaiseksi tulosta tai vakiintunutta työmarkkinakäytäntöä noudattaen solmitun sopimuksen tekemisestä.

Työttömyysturvaetuuksien rahoituksesta annetussa laissa (555/1998) tarkoitettun Työttömyysturvavakuutusrahaston tulee maksaa valtiolle työntekijöille palkkaturvana maksettujen määrien ja työnantajalta perittyjen pääomamäärien erotus vuosittain jälkikäteen asianmukaisen ministeriön lähettämän laskun mukaisesti. Tästä erotuksesta on kuitenkin vähennettävä työnantajilta ja muilta maksuvelvollisilta palkkaturvalain (866/1998) 19 § ja merimiesten palkkaturvalain (1108/2000) 17 §:n nojalla perimättä jätetyt määrät. Maksun viivästyessä sille on maksettava viivästyskorkoa.

Kysymys B

Palkkaturvalain 6 §:n mukaan palkkaturvan saamisen edellytyksenä on työnantajan maksukyvyttömyys. Työnantajaa pidetään maksukyvyttömänä, jos:

- 1) työnantaja on asetettu konkurssiin;
- 2) työnantaja on todettu kyvyttömäksi maksamaan ulosotossa olevia velkojaan;
- 3) työnantaja on laiminlyönyt ajallaan tilittää säädetyt ennakonpidätykset tai maksaa työnantajasuoritukset;
- 4) työnantaja ei ole tavoitettavissa tai on lopettanut toimintansa eikä työnantajan varoista pystytä saatavaa maksamaan; tai
- 5) työnantajan maksukyvyttömyys on muissa edellä mainittuihin verrattavissa tapauksissa palkkaturvaviranomaisen selvästi todettavissa.

Kysymys C

Palkkaturvalaki turvaa työntekijän työsuhteesta johtuvien saatavien maksamisen työnantajan maksukyvyttömyyden varalta. Palkkaturvana maksetaan työsopimuslaissa (55/2001) tarkoitetun työntekijän työsuhteesta johtuvia saatavia, joiden peruste ja määrä on saatu selvitettyä. Palkkaturvana voidaan maksaa kaikki sellaiset työntekijän työsuhteeseen perustuvat saatavat, jotka työnantajakin olisi ollut velvollinen työntekijöilleen maksamaan.

Merimiesten palkkaturvalaki turvaa merimieslaissa (423/1978) tarkoitetun työntekijän työsuhteesta johtuvien saatavien maksamisen työnantajan maksukyvyttömyyden varalta. Palkkaturvana maksetaan merimieslaissa tarkoitetun työntekijän työsuhteesta johtuvia saatavia, joiden peruste ja määrä on saatu selvitettyä.

Mainitut lainkohdat kattavat myös saatavat, joita tarkoitetaan uudistetun sosiaalisen peruskirjan liitteen II osan 25 artiklan 3 kohdassa.

Kysymys D

Palkkaturva koskee kaikkia työntekijäryhmiä.

Kysymys E

Palkkaturvalain 9 §:n mukaan palkkaturvan enimmäismäärä yhtä työntekijää kohden samalle työnantajalle tehdyn työn perusteella on 15 200 euroa. Työsopimuslain 2 luvun 14 §:ssä tarkoitetusta odotusajan palkasta maksetaan enintään se määrä, joka palkkaturvana maksetaan muiden työsuhteesta johtuvien saatavien suorituksiksi.

Merimiesten palkkaturvalain 4 §:n 2 momentissa tarkoitetun vahingonkorvauksen tai hyvityksen enimmäismäärä yhtä työntekijää kohden samalle työnantajalle tehdyn työn perusteella on 15 200 euroa. Merimieslain 18 §:n 5 momentissa tarkoitetusta odotusajan palkasta maksetaan enintään se määrä, joka palkkaturvana maksetaan muiden työsuhteesta johtuvien saatavien suorituksena.

26 ARTIKLA: OIKEUS IHMISARVOISEEN KOHTELUUN TYÖSSÄ

26 artiklan 1 ja 2 kappale: Tietoisuuden edistäminen sukupuolisesta häirinnästä tai muista yksittäisiin työntekijöihin kohdistuvista kielteisistä ja loukkaavista toimista

Työturvallisuuslain (723/2002) 28 §:n mukaan työnantajan on, jos työpaikalla esiintyy työntekijän terveyttä tai turvallisuutta haittaavaa tai vaarantavaa häirintää tai muuta epäasiallista kohtelua, asiasta tiedon saatuaan ryhdyttävä käytettävissään olevin keinoin toimiin epäkohdan poistamiseksi. Työturvallisuuslain tarkoittamana häirintänä tai epäasiallisena kohteluna pidetään myös sukupuolista häirintää, josta on säännelty myös naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annetussa laissa. Jos työnantaja joko tahallaan tai huolimattomuudesta laiminlyö puuttua työturvallisuuslain vastaiseen menettelyyn, on hänet tuomittava työturvallisuusrikoksesta rikoslain 47 luvun 1 §:n mukaan sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi.

Tasa-arvolaissa (609/1986) on lisäksi säädetty hyvitysjärjestelmästä, jos työnantaja rikkoo tasa-arvolaissa tarkoitettua syrjinnän kieltoa. Tasa-arvolain mukaisena syrjintänä pidetään muun muassa sitä, jos työnantaja sallii sukupuolisen häirinnän jatkuvan siitä tiedon saatuaan.

Tasa-arvolain esitöissä (HE 57/1985vp.) ja oikeuskäytännössä sukupuolinen häirintä on kuvattu seuraavasti:

Häirintä voi ilmetä ainakin seuraavin tavoin:

- sukupuolisesti vihjailevat eleet tai ilmeet
- härskit puheet, kaksimieliset vitsit sekä vartaloa, pukeutumista, tai yksityiselämää koskevat huomautukset tai kysymykset,
- pornoaineistot, seksuaalisesti värityneet kirjeet tai puhelinsoitot, fyysinen koskettelu,
- sukupuoliyhteyttä tai muuta sukupuolista kanssakäymistä koskevat ehdotukset tai vaatimukset,
- raiskaus tai sen yritys.

Uuden tasa-arvolain mukaan työnantaja on velvoitettu puuttumaan myös "sukupuoleen perustuvaan häirintään", joka puolestaan viittaa muuhun, henkilön sukupuoleen liittyvään ei-toivottuun käytökseen, joka ei ole luonteeltaan seksuaalista. Tällainen häirintä voi ilmetä esimerkiksi seuraavin tavoin:

- halventava puhe toisesta sukupuolesta;
- toisen sukupuolen alentaminen;
- työpaikkakiusaaminen silloin, kun se perustuu kiusatun sukupuoleen

Sukupuolista häirintää ja ahdistelua epäiltäessä työnantajan on ryhdyttävä tarpeellisiin toimenpiteisiin häirinnän poistamiseksi. Vain työnantajalla on riittävän tehokkaat valtuudet ja keinot ryhtyä toimiin häirintään syyllistyneen osalta: häiritsijälle annettava huomautus, varoitus, lomautus, ja viime vaiheessa työsuhteen irtisanominen tai purku.

Sosiaali- ja terveysministeriön sekä tasa-arvovaltuutetun ohjeet tasa-arvolain soveltamisesta sisältävät sukupuolista häirintää koskevan määrittelyn, johon edellä siteerattu kuvaus liittyy. Sekä tasa-arvovaltuutettu että työmarkkinajärjestöt ovat tiedottaneet runsaasti siitä, mitä sukupuolisella häirinnällä tarkoitetaan sekä sitä koskevasta kiellosta. Työnantaja- ja työntekijäjärjestöt ovat mm. julkaisseet yhteisen, laajalevikkisen esitteen sukupuolisesta häirinnästä. Muutamat häirintätapaukset ovat saaneet erittäin suurta julkisuutta ja mm. johtaneet siihen, että korkeassa asemassa oleva henkilö on joutunut jättämään tehtävänsä. Sekä se mitä ilmiöllä ymmärretään että sen tuomittavuus ja haitallisuus kohteelle ja työympäristön ilmapiirille että vakavien seuraamusten mahdollisuus ovat nykyisin jo yleisesti tiedossa.

Tasa-arvolain noudattamisen valvontaa varten on tasa-arvovaltuutettu. Jokainen, joka katsoo joutuneensa sukupuolisen häirinnän kohteeksi voi pyytää valtuutetulta lausunnon siitä, onko tasa-arvolakia rikottu.

Häirinnästä on ensisijassa vastuussa häiritsijä itse. Vastuu häirinnän poistamisesta siirtyy työnantajalle siinä vaiheessa, kun tieto häirinnästä on saatettu työnantajan tietoon.

Työturvallisuuslain 28 § mukaan, jos työssä esiintyy työntekijään kohdistuvaa hänen terveydelleen haittaa tai vaaraa aiheuttavaa häirintää tai muuta epäasiallista kohtelua, työnantajan on asiasta tiedon saatuaan käytettävissään olevin keinoin ryhdyttävä toimiin epäkohdan poistamiseksi. Työnantaja voi antaa häiritsijälle huomautuksen, järjestellä tämän työtehtäviä tms. Viimesijainen keino on häiritsijän työsuhteen päättäminen tätä koskevan lainsäädännön mukaisesti.

Tasa-arvolain mukaan häirinnästä kärsineellä on oikeus vaatia hyvitystä. Hyvitystä koskevaa kannetta on ajettava tuomioistuimessa. Tasa-arvolain mukaan noudatetaan jaettua todistustaakkaa. Lisäksi häiritsijä voi joutua sekä vahingonkorvauslain mukaiseen että rikosoikeudelliseen vastuuseen toiminnastaan.

Aiemmin kuvatut tasa-arvolain vastatoimien kiellot kattavat myös häirintätapaukset. Työntekijällä on oikeus tasa-arvolain mukaiseen hyvitykseen samoin perustein kuin muissakin syrjintätapauksissa.

Raportointiajankohtana voimassa olleen tasa-arvolain mukaan työelämäsyryntään sovelletaan jaettua todistustaakkaa. Tämä koskee myös häirintätapauksia. Tasa-arvolain muutos tuli voimaan vuonna 2005. Tasa-arvolain uuden 9 a §:n (232/2005) mukaan:

"[j]os joku, joka katsoo joutuneensa tässä laissa tarkoitetun syrjinnän kohteeksi, esittää tässä laissa tarkoitettua asiaa tuomioistuimessa tai toimivaltaisessa viranomaisessa käsiteltäessä tosiseikkoja, joiden perusteella voidaan olettaa, että kyseessä on «syrjintä» sukupuolen perusteella, vastaajan on osoitettava, ettei sukupuolten välistä tasa-arvoa ole loukattu, vaan että menettely on johtunut muusta, hyväksyttävästä seikasta kuin sukupuolesta. Säännöstä ei sovelleta rikosasian käsittelyssä."

27 ARTIKLA: PERHEELLISTEN TYÖNTEKIJÖIDEN OIKEUS TASA-ARVOISIIN MAHDOLLISUUKSIIN JA TASA-ARVOISEEN KOHTELUUN

27 artiklan 1 kappale: Toimenpiteet

Kysymykset A–B

Työsopimuslain (55/2001) 4 luvun perhevapaata koskevat säännökset mahdollistavat pienten lasten vanhempien jäämisen määräajaksi pois työstä hoitamaan lasta. Vanhempien käytössä olevia perhevapaita ovat äitiys-, isyys- ja vanhempainvapaa, hoitovapaa sekä osittainen ja tilapäinen hoitovapaa. Äitiys-, isyys- ja vanhempainvapaan ajalta työntekijällä on oikeus sairausvakuutuslaissa (1224/2004) säädettyyn päivärahaan. Hoitovapaa on palkatonta. Työntekijällä on kuitenkin mahdollisuus saada kodinhoidontukea. Äitiys-, isyys- ja vanhempainvapaa mahdollistavat työstä poissaolon vauvaikäisen lapsen hoitamiseksi. Hoitovapaalla on mahdollisuus hoitaa alle 3-vuotiaista lasta. Osittaista hoitovapaata voi saada sen lukuvuoden loppuun, jolloin lapsen toinen lukuvuosi koulussa päättyy. Jos lapsi kuuluu pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin, oikeus osittaiseen hoitovapaaseen ulottuu lapsen 3. vuosiluokan päättymiseen asti. Vanhemmilla on myös oikeus tilapäiseen, enintään 4 päivää jatkuvaan hoitovapaaseen jos alle 10-vuotias lapsi äkillisesti sairastuu.

Perhevapaiden ohella erilaisilla työaikajärjestelyillä (osa-aikatyö, etätyö jne.) voidaan edistää työ- ja perhe-elämän yhteensovittamista.

Työsopimuslain 4 luvun 9 § koskee työhönpaluuta. Sen mukaan perhevapaiden päättyessä työntekijällä on oikeus palata ensisijaisesti aikaisempaan työhönsä. Jos tämä ei ole mahdollista, on työntekijälle tarjottava aikaisempaa työtä vastaavaa työtä ja jos tämäkään ei ole mahdollista, muuta työsopimuksen mukaista työtä. Mikäli työntekijä tarvitsee lisävalmiuksia työssään tulee sovellettavaksi työsopimuslain 2 luvun 1 §, joka sisältää työnantajan koskevan yleisvelvoitteen. Sen mukaan työnantajan tulee huolehtia siitä, että työntekijät voivat muuttuvissakin oloissa suoriutua työstään. Tämä tarkoittaa opastamista, perehdyttämistä ja kouluttamista työn muutoksien vaatimalla tavalla. Lisäksi työnantajan tulisi mahdollisuuksien mukaan muutoinkin edistää työntekijän kehittymismahdollisuuksia, niin että tämä voisi edistyä työurallaan.

Naiset käyttävät suurimman osan perhevapaista ja he saavat miehiä useammin vanhempainpäivärahan vähimmäismääräisenä. Vähimmäismääräistä päivärahaa korotettiin vuoden 2005 alusta. Lisäksi ansiopäivärahan piiriin pääsyä helpotettiin (HE 164/2004 vp.). Etuus lasketaan edellisen etuuden työtulojen perusteella niissä tapauksissa, joissa lasten ikäero on korkeintaan kolme vuotta eikä ansiotuloja tältä ajalta ole. Lisäksi ansiopäivärahaan oikeuttaa jo kuukauden mittainen työskentely jos työssäkäynti ilman työkyvyttömyyden tai vanhempainrahaoikeuden alkamista olisi jatkunut.

Perhevapaalla olevien irtisanomissuojan suhteen viitataan 8 artiklan 2 kappaleen ja 20 artiklan vastauksiin.

Kysymys C

Lapsen vanhemmat voivat valita lapsen hoidon tukimuodon vanhempainvapaajakson päätyttyä, jolloin lapsi on keskimäärin noin yhdeksän kuukauden ikäinen. Jokaisella lapsella on oikeus kunnan järjestämään päivähoitopaikkaan siihen saakka kunnes lapsi aloittaa koulun, tavallisimmin seitsemänvuotiaana. Perheet maksavat kunnallisesta päivähoidosta perheen tulojen sekä perheen jäsenten lukumäärän perusteella määräytyvän maksun. Maksu ei voi kuitenkaan ylittää korkeinta määriteltyä maksua (200 euroa kuukaudessa lasta kohden). Perheen tulojen jäädessä riittävän pieniksi,

perheiltä ei peritä maksua lainkaan. Näin palvelut ovat kaikkien saavutettavissa riippumatta perheen tulotasosta.

Vaihtoehtona yhteiskunnan tuottamalle päivähoidolle vanhemmat voivat valita yksityisen päivähoidon, jonka käytöstä aiheutuviin kustannuksiin perheet saavat tukea. Tuki on lapsikohtainen kiinteä euromäärä kuukaudessa mutta sen lisäksi on mahdollista saada perheen pienituloisuuden perusteella maksettavaa lapsikohtaista lisäosaa. Tukea on korotettu viimeksi vuoden 2005 alusta lukien.

Alle kolmivuotiaan lapsen vanhemmilla on lasten hoidon järjestämiseksi mahdollisuus saada lasten kotihoidon tukea. Tukea maksetaan muulla tavoin kuin kunnallisessa päivähoidossa tai yksityisen hoidon tuella järjestetyssä hoidossa olevista lapsista. Tavallisimmin jompikumpi vanhemmista jää itse hoitamaan lasta kotiin hoitovapaalla. Kotihoidon tukea maksetaan perheen alle kolmivuotiaista lapsista sekä myös perheen muista alle kouluikäisistä sisaruksista. Tuki on lasta kohti maksettu kiinteä euromäärä kuukaudessa, hieman suurempi nuorimmasta lapsesta ja alle kolmivuotiaista kuin vanhemmista sisaruksista. Lisäksi on mahdollista saada perheen pienituloisuuden perusteella maksettavaa perhekohtaista lisäosaa. Tukea on korotettu viimeksi vuoden 2005 alusta lukien.

Päivähoitoon pääsystä ja hoidon sisällöstä säädetään lainsäädännöllä. Henkilöstölle on asetettu koulutusvaatimukset ja suhdeluku lasten ja henkilöstön määrään välillä on normitettu. Sääntely koskee alueellisesti koko maata ja kaikkia toimintayksiköitä yhtäläisesti. Myös yksityisen palvelun tulee noudattaa asetettuja normeja ja yksityistä toimintaa valvotaan.

27 artiklan 2 kappale: Vanhempainloma

Hallituksen tavoitteena on tasata perhevapaista aiheutuvia työnantajakustannuksia. Perhevapaista aiheutuvien työnantajakustannusten tasaamisen vaihtoehtoja selvitettiin kolmikantaisessa työryhmässä kevään 2004 aikana. Vuosilomakustannuksista korvattavaa osuutta on päätetty korottaa merkittävästi vuoden 2005 alusta. Tasaamismahdollisuuksien selvittämistä jatketaan edelleen sosiaali- ja terveysministeriössä. (Selvityshenkilön raportti perhevapaakustannusten tasaamisesta ja isien kannustamisesta perhevapaiden käyttöön luovutettiin sosiaali- ja terveysministeriölle 20.9.2005. Jatkotyötä varten sosiaali- ja terveysministeriö on asettanut kolmikantaisen työryhmän, jonka työ jatkuu keväällä 2006.)

27 artiklan 3 kappale: Perhehuoltovelvollisuudet ja työsuhteen päättäminen

Tasa-arvolaki kieltää välittömän ja välillisen syrjinnän sukupuolen perusteella (7§). Välitöntä syrjintää on eri asemaan asettaminen sukupuoleen, raskauteen tai synnytykseen liittyvän syyn perusteella. Välillisellä syrjinnällä tarkoitetaan eri asemaan asettamista vanhemmuuteen tai perhehuoltovelvollisuuteen liittyvän syyn perusteella. Syrjinnän kiellon rikkomisesta työnantaja voidaan määrätä maksamaan hyvitystä, jonka vähimmäismäärä on 3 000 euroa.

28 ARTIKLA: TYÖNTEKIJÖIDEN EDUSTAJIEN OIKEUS SUOJELUUN YRITYKSESSÄ JA HEILLE ANNETTAVAT TOIMINTAMAHDOLLISUUDET

Kysymykset A–D

Työsopimuslain mukaan työntekijät, joilla ei ole työehtosopimuslain nojalla työnantajaa sitovassa työehtosopimuksessa tarkoitettua luottamusmiestä, voivat valita keskuudestaan luottamusvaltuutetun, jonka tehtävät ja toimivalta määräytyvät työsopimuslain ja muun työlainsäädännön edellyttämällä tavalla. Lisäksi työntekijät voivat erikseen enemmistöpäätöksin valtuuttaa luottamusvaltuutetun edustamaan heitä valtuutuksessa määräytyissä työsuhteissa ja työoloja koskevista asioissa. Luottamusvaltuutettuun nähden työehtosopimuksen perusteella valitun luottamusmiehen asema on ensisijainen.

Myös yhteistoimintalaki edellyttää, että tapauksissa, joissa jollakin henkilöstöryhmällä ei ole luottamusmiestä, yhdysmiestä tai yhteishenkilöä taikka milloin tämä on valittu vaaleilla, johon osallistuminen on edellyttänyt kuulumista ammatilliseen yhdistykseen, ja yhdistykseen kuulumattomat työntekijät tai toimihenkilöt muodostavat henkilöstöryhmän enemmistön, on näillä työntekijöillä tai toimihenkilöillä oikeus valita keskuudestaan edustaja yhteistoimintalain mukaista yhteistoimintaa varten.

Työsuojeluvaltuutetun oikeuksista ja velvollisuuksista säädetään työsuojelun valvonnasta ja muutoksenhausta työsuojeluasioissa annetussa laissa (44/2006).

Työntekijöiden edustajien toimintamahdollisuuksia suojaa erityisesti työsopimuslain syrjintäkielto, jonka kieltää työnantajaa asettamasta työntekijöitä eri asemaan poliittisen tai ammattiyhdistystoiminta perusteella. Sama kieltä sisältyy valtion virkamieslakiin ja lakiin kunnallisesta viranhaltijasta.

Sanottujen henkilöiden toimintamahdollisuuksia turvaa myös työntekijöiden irtisanomissuojaa koskevat työsopimuslain säännökset, joita luottamusmiehen ja luottamusvaltuutetun osalta on selvitetty edellä artiklan 22 yhteydessä. Samanlaisia irtisanomissuojaa nauttii yhteistoimintalain perusteella valittu edustaja ja valtiosektorin luottamushenkilöt. Työntekijöiden edustajan oikeuksien loukkaaminen on sanktioitu rikoslaisissa (47 luku 4 §).

Työsopimuslaissa säädetään luottamusvaltuutetun oikeudesta saada vapautusta työstään työntekijöiden edustajan tehtävien hoitamista varten. Lisäksi laissa säädetään työnantajan velvollisuudesta korvata ansionmenetykset. Työehtosopimukseen perustuvan luottamusmiehen osalta vastaavat määräykset sisältyvät työehtosopimusten luottamusmiessopimuksiin.

Yhteistoimintalain mukaan työnantajan tulee antaa laissa tarkoitettulle henkilöstön edustajalle vapautusta säännönmukaisista työtehtävistä yhteistoimintamenettelyä tai konserniyhteistyötä varten ja niihin liittyviä valmistautumista varten sekä korvattava tästä johtuva ansionmenetykset. Vastaavat säännökset sisältyvät yhteistoiminnasta valtion virastoissa ja laitoksissa annettuun lakiin ja kuntien suhteen yleissopimukseen yhteistoimintamenettelystä.

Raportointikaudella tuli voimaan EU:n direktiivi³ henkilöstöedustuksesta eurooppayhtiössä (2001/86/EY). Direktiivin täytäntöön panemiseksi säädettiin laki henkilöstöedustuksesta eurooppayhtiössä (758/2004), joka tuli voimaan 8.10.2004. Lain mukaan henkilöstön edustajien

³ Neuvoston direktiivi 2001/86/EY, annettu 8 päivänä lokakuuta 2001, eurooppayhtiön sääntöjen täydentämisestä henkilöstöedustuksen osalta.

suojasta on säädetty samalla tavalla kuin mitä on säädetty työsopimuslaissa luottamusmiehen ja luottamusvaltuutetun irtisanomissuojasta.

29 ARTIKLA: OIKEUS SAADA TIETOA JA NEUVOTELLA JOUKKOIRTISANOMISMENETTELYISSÄ

Kysymykset A–C

Suomessa kollektiivinen irtisanominen tulee lähinnä kysymykseen tapauksissa, joissa yrityksen toimintaympäristön muutos johtaa siihen että se tuotannollisten tai taloudellisten syiden perusteella joutuu irtisanomaan joko yhden tai useamman työntekijän. Asiasta säädetään työsopimuslain 7 luvun 3 §:ssä, jonka mukaan työnantaja saa irtisanoa työsopimuksen, kun tarjolla oleva työ on taloudellisista, tuotannollisista tai työnantajan toiminnan uudelleenjärjestelyistä johtuvista syistä vähentynyt olennaisesti ja pysyvästi. Työsopimuksen irtisanominen ei kuitenkaan ole sallittua, jos työntekijä voidaan sijoittaa tai kouluttaa toisiin tehtäviin.

Yhteistoimintalain 7 § koskee yhteistoimintamenettelyä tapauksissa joissa yrityksen toimintaedellytykset sanotulla tavalla muuttuvat. Mikäli yritys on kooltaan sellainen, että siihen sovelletaan yhteistoimintalakia, työnantajan tulee ennen asian ratkaisemista neuvotella toimenpiteen perusteista, vaikutuksista ja vaihtoehtoista niiden työntekijöiden ja toimihenkilöiden tai henkilöstön edustajien kanssa, joita asia koskee.

Työnantajan katsotaan täyttäneen yhteistoimintavelvoitteen silloin kun asia on käsitelty joko yhteistoimintamenettelyn edellyttämällä tavalla esimiehen tai alaisen välillä, työnantajan ja henkilöstön edustajan välillä yhteisessä kokouksessa tai lain 4 §:n mukaisessa neuvottelukunnassa. Jos asia koskee enintään yhdeksään työntekijään tai toimihenkilöön kohdistuvaa osa aikaistamista, lomauttamista tai irtisanomista, neuvotteluelvoitteen täytyminen edellyttää vähintään 7 päivän kulumista neuvottelujen alkamisesta. Mikäli se johtaa vähintään 10 työntekijän tai toimihenkilön osa-aikaistamiseen tai irtisanomiseen tai lomauttamiseen yli 90 päiväksi, neuvotteluelvoitteen katsotaan täytyneen vasta kun 6 viikkoa on kulunut neuvottelujen alkamisesta. Saneerausmenettelyn yhteydessä vastaava aika on 7 päivää. Työnantajan on pyynnöstä huolehdittava neuvottelujen kirjaamisesta pöytäkirjaan, jonka osapuolet allekirjoittavat.

Muutoin kysymysten osalta viitataan artiklan 21 yhteydessä esitettyyn ja todetaan, että raportointikauden ulkopuolella vuoden 2005 heinäkuussa tuli voimaan uusi työllistymisen ja muutosturvan toimintamallia koskeva lainsäädäntö, joka paransi tuotannollisin ja taloudellisin perustein irtisanotun työntekijän asemaa (Liite 4).

30 ARTIKLA: OIKEUS SUOJELUUN KÖYHYTTÄ JA SOSIAALISTA SYRJÄYTYMISTÄ VASTAAN

Kysymys A

Kansainvälisiä vertailuja varten Suomi soveltaa EU-maiden yhdessä sopimia tuloköyhyyskäsitteitä ja mittareita. Suhteellisesti (tulo)köyhäksi määritellään henkilö, joka kuluu kotitalouteen, jonka kulutusyksikköä kohti lasketut käytettävissä olevat vuositulot jäävät alle 50 tai 60 prosenttiin kaikkien kotitalouksien mediaanitulosta (siis mediaani kulutusyksikköä kohti lasketuista käytettävissä olevista vuosituloista). Mittarit on laadittu köyhyyden ja syrjäytymisen vastaisten kansallisten toimintasuunnitelmien (NAPs/ Inclusion) laadintaa varten.

Suomessa ei ole "virallista köyhyysmääritelmää", mutta tilastoissa (Tilastokeskus, Eurostat) sekä eri tutkimuksissa ja julkaisuissa käytetään nykyisin melko vakiintuneita menetelmiä. Esimerkiksi EU:n rakenneindikaattoreissa köyhyyttä kuvaavilla indikaattoreilla on melko tärkeä asema sosiaali-indikaattoreissa. Hallinnollisissa ratkaisuisa määrittely perustuu usein toimeentulotukilain turvaamaan toimeentulotuen perusosaan.

Kysymys B

Köyhyyden ja sosiaalisen syrjäytymisen ehkäisemiseksi pienituloisille ja erilaisiin riskitilanteisiin joutuville kuten työttömyydestä tai sairaudesta kärsiville myönnetään ensisijaisesti kyseistä tilannetta varten olevaa syyperusteista etuutta, asumismenoja tuetaan asumistukijärjestelmillä. Viimesijaisesti mahdollisuus ihmisarvoiseen elämään turvataan toimeentulotukijärjestelmällä.

Pienituloisten asumista tuetaan tarveharkintaisilla asumistukijärjestelmillä Tuen saamiseen ovat oikeutettuja kaikki väestöryhmät ja asunnon hallintamuodot. Yleisestä asumistuesta yli puolet maksetaan käytännössä lapsiperheille ja tästä kaksi kolmasosaa yksinhuoltajille. Eläkkeensaajilla ja opiskelijoilla on omat asumistukijärjestelmänsä. Lisäksi asumista tuetaan veroista tehtävän korkovähennyksen kautta. Tämä tuki on tarveharkinnasta riippumaton ja menee sekin käytännössä suurelta osin lapsiperheille.

Kysymys C

Suomi on valmistanut EU-yhteistyön puitteissa Köyhyyden ja syrjäytymisen vastaisen kansallisen toimintasuunnitelman vuosina 2001 (vuosille 2001–2003, National Action Plan against Poverty and Social Exclusion, Ministry of Social Affairs and Health 2001:12, englanniksi Internet-osoitteessa: http://europa.eu.int/comm/employment_social/social_inclusion/docs/napincl2001fi_en.pdf) ja uudistanut sen vuonna 2003 vuosille 2003- 2005, National Action Plan against Poverty and Social Exclusion, Ministry of Social Affairs and Health, 31.7.2003 final (englanniksi Internet-osoitteessa: http://europa.eu.int/comm/employment_social/social_inclusion/docs/napincl_03_fi.pdf).

Kysymys D

EU-yhteistyön kansallisten toimintasuunnitelmien valmistamiseen perustettuihin työryhmiin on osallistunut työmarkkinajärjestöjen ja sosiaali- ja terveystalouden vapaiden kansalaisjärjestöjen edustajia. Samoin ne ovat osallistuneet suunnitelmien laadinnan ja niiden toteutusraporttien yhteydessä pidettyihin seminaareihin sekä lisäksi lausunnonantajina ja aloitteentekijöinä.

31 ARTIKLA: OIKEUS ASUNTOON

31 artiklan 1 kappale: Kohtuutasoisen asunnon saannin edistäminen

Kysymys A

Suomen perustuslain (731/1999) 19 §:n mukaan julkisen vallan tehtävänä on edistää jokaisen oikeutta asuntoon ja tukea asumisen omatoimista järjestämistä. Asunto-olojen kehittämistä koskevassa laissa (919/1985) tavoitteena on turvata jokaiselle Suomessa vakinaisesti asuvalle mahdollisuus kohtuulliseen asumiseen. Tavoitteena on että kullakin ruokakunnalla on ruokakunnan kokoa ja sen jäsenten henkilökohtaisia tarpeita vastaava asunto ja että asunnot ovat tarkoituksenmukaisia, terveellisiä ja toimivia sekä asuinrakennukset ympäristöönsä sopeutuvia. Tavoitteena on, että asumismenot ovat kohtuulliset suhteessa ruokakunnan kokoon ja käytettävissä oleviin tuloihin sekä muihin välttämättömiin kulutusmenoihin. Kunnan on huolehdittava siitä, että toimenpiteet asunto-olojen kehittämiseksi suunnataan erityisesti asunnottomien ja puutteellisesti asuvien asumisolojen parantamiseen (ks. tarkemmin 31.2).

Eräät muutkin perustuslain perusoikeuspykälät liittyvät asumiseen. Ihmisarvoisen elämän edellyttämä välttämätön toimeentulo ja huolenpito tarvitsevat toteutuakseen kohtuulliset asumisolot. Asumismenot käytettävissä olevista tuloista vaikuttavat keskeisesti perustoimeentuloturvaan työttömyyden, sairauden, työkyvyttömyyden ja vanhuuden aikana.

Kansalaisella ei ole siis subjektiivista oikeutta saada asuntoa kääntymällä julkisen vallan puoleen. Poikkeuksena tähän ovat kuitenkin vaikeavammaisuus ja lastensuojelulliset syyt. Vaikeavammaisen oikeudesta palveluasumiseen on säädetty laissa vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista (380/1987) Lain 8 §:n 2 momentin mukaan:

"[k]unnan on järjestettävä vaikeavammaiselle henkilölle kohtuulliset kuljetuspalvelut niihin liittyvine saattajapalveluineen, tulkkipalvelut sekä palveluasuminen, jos henkilö vammansa tai sairautensa johdosta välttämättä tarvitsee palvelua suoriutuakseen tavanomaisista elämän toiminnoista. Erityistä velvollisuutta palveluasumisen järjestämiseen ei kunnalla ole, jos henkilö on jatkuvan laitoshoidon tarpeessa."

Lastensuojelulain (683/1983) 13 §:n mukaan:

"[k]un lastensuojelun tarve oleelliselta osin johtuu riittämättömästä toimeentulosta, puutteellisista asumisolosta tai asunnon puuttumisesta tai kun mainitut seikat ovat oleellisena esteenä lapsen ja perheen tai sellaisen itsenäistymässä olevan nuoren kuntoutumiselle, joka ennen 18-vuottaan on ollut lastensuojelun asiakkaana, on kunnan viivytyksettä järjestettävä riittävä taloudellinen tuki sekä korjattava asumisoloihin liittyvät puutteet tai järjestettävä tarpeen mukainen asunto."

Asumisesta syrjäytyminen merkitsee Suomessa usein sosiaalihuollon asiakkaaksi joutumista, ja toisaalta sen asiakkailla on paljon vaikeuksia asunnon saamisessa ja sen pitämisessä. Erilaiset puutteet asumisolossa ja heikko asumisturva ovat yleisempiä sosiaalihuollon asiakkaiden kuin muun väestön keskuudessa. Vaikeudet asumisessa koskevat ennen kaikkea ikääntyviä, vammaisia ja eri tavoin sairaita kuntalaisia, sekä myös laitoksesta palaavia, päihdeongelmaisia ja lastensuojelun asiakkaita. Osa asunnottomista on toistuvasti tai pitkäaikaisesti sosiaalihuollon asiakkaana. Myös esimerkiksi vaikeisiin velkaongelmiin joutuneita, maahanmuuttajia ja henkilöitä, jotka eivät eri syistä ole saaneet sosiaalista vuokra-asuntoa kunnassa, hakee asuntoa sosiaalihuolloilta.

Sosiaalitoimen lainsäädännössä on ensisijaistettu itsenäiselle asumiselle ja omatoimisuudelle annettava tuki (sosiaalihuoltolaki 710/1982, 39 §). Sosiaalilainsäädäntöön sisältyy myös velvoitteita sosiaalitoimelle vaikuttaa kunnassa sen asuin- ja elinolojen parantamiseksi sekä olla yhteistyössä muiden viranomaisten kanssa. Asumispalveluja hakevan asiakkaan palvelujen tarve arvioidaan yksilöllisesti, ja hänelle laaditaan hoito- ja huoltosuunnitelma yhteisymmärryksessä asiakkaan tai asiakkaan ja hänen läheisensä tai edustajansa kanssa. Palvelu koskee henkilöä, joka erityisestä syystä tarvitsee apua tai tukea. Asukkaan itsenäistä asumista tai siirtymistä itsenäiseen asumiseen tuetaan palvelumuodossa sosiaalityöllä ja muilla sosiaalipalveluilla (sosiaalihuoltolaki 17 §, 22 §, 23 §, 27 §, sosiaalihuoltoasetus 10 §, sosiaalihuollon asiakaslaki 7 §). Valtaosa sosiaalihuoltona järjestetystä asumisesta tapahtuu normaaleissa asuinkiinteistöissä ja -huoneistoissa. Pääosa niistä on rakennettu valtion rahoituksella ja laatuohjauksessa.

Korkein hallinto-oikeus on antanut päätöksen koskien dementoituneille asukkaille yksityisiä sosiaalipalveluja antavan toimintayksikön hoitopaikkamäärää. KHO otti päätöksessään huomioon yleiset asumisen vaatimukset ja asukkaiden perusoikeudet kuten yksityisyyden suojan. Kodinomainen asuminen edellyttää, että asukkaalla on käytettävissään oma huone ja jokaisen perusoikeutena asumismuodosta riippumatta on lisäksi turvattu oikeus yksityisyyteen. Kahden vieraan ihmisen sijoittamista samaan huoneeseen ei pääsääntöisesti voitu pitää perusteltuna. Suurempaa hoitopaikkamäärää ei voitu perustella myöskään taloudellisilla seikoilla (KHO:n päätös 6.11.2002, vuosikirjanumero KHO 2002:75).

Toimeentulotuki on viimesijainen tuki, jolla turvataan perustuslain tarkoittama ihmisarvoisen elämän kannalta vähintään välttämätön toimeentulo (toimeentulotukilaki, 1412/1997, 1 §). Tuen tarpeessa olevalle myönnetään toimeentulotukea tarpeellisen suuruisiin asumismenoihin vuokraan tai omistusasunnon vastikkeeseen, muihin asumismenoihin sekä vuokra-asunnon hankintamenoihin (7 §). Asumismenoja harkittaessa on tarkoituksena turvata hakijan asuminen.

Kehitysvammalakia sovelletaan tilanteissa, joissa kehitysvammainen ei saa tarvitsemiaan palveluja muun lain nojalla. Erityishuollossa on pyrittävä siihen, että sellaisen henkilön asuminen, joka ei voi asua omassa kodissaan mutta joka ei ole laitoshuollontarpeessa, järjestetään muulla tavoin. Erityispalveluihin sisältyy myös asumisen järjestäminen (Laki kehitysvammaisten erityishuollosta 519/1977, 1 §, 2 §, 35 §).

Mielenterveyslain mukaan mielenterveyspalveluista on muodostettava toiminnallinen kokonaisuus. Mielisairautta tai mielenterveyshäiriötä potevalle henkilölle on riittävän hoidon ja palvelujen ohella yhteistyössä asianomaisen kunnan sosiaalitoimen kanssa järjestettävä mahdollisuus hänen tarvitsemaansa lääkinälliseen tai sosiaaliseen kuntoutukseen liittyvään tuki- ja palveluasumiseen siten kuin siitä on erikseen säädetty. (Mielenterveyslaki 1116/1990, 5 §).

Kysymys B

(a) Tukijärjestelmän osatekijöitä selostetaan vastauksessa kysymykseen D. Asuntopoliittiset tuet kohdennetaan ruokakunnan taloudellisen aseman (tulot ja omaisuus) sekä asumisen tarpeen ja sen kiireellisyyden perusteella. Ruokakunnan koostumuksella ei tällöin ole niinkään merkitystä.

(b) Maankäyttö- ja rakennusasetuksessa 53 §:ssä säädetään asuinrakennuksen ja asumiseen liittyvien tilojen liikkumisesteettömästä rakentamisesta.

Maankäyttö- ja rakennusasetuksen 53 §:n 1 ja 2 momentin mukaan

"[h]allinto- ja palvelurakennuksen sekä muussa rakennuksessa olevan sellaisen liike- ja palvelutilan, johon tasa-arvon näkökulmasta kaikilla on oltava mahdollisuus päästä, sekä näiden rakennuspaikan tulee soveltua myös niiden henkilöiden käyttöön, joiden kyky liikkua tai muutoin toimia on rajoittunut.

Asuinrakennuksen ja asumiseen liittyvien tilojen tulee rakennuksen suunniteltu käyttäjämäärä ja kerrosluku sekä muut olosuhteet huomioon ottaen täyttää liikkumisesteettömälle rakentamiselle asetetut vaatimukset."

Asuntosuunnittelua koskevassa ympäristöministeriön asetuksessa⁴ on säädetty, että kolmekerroksisissa ja sitä korkeammissa kerrostalossa tulee olla hissi. Hissiyhteyden on ulotuttava ullakolle ja kellarikerrokseen, jos niissä on asumista palvelevia tiloja.

Mainitun asetuksen mukaan kerrostalossa, jossa käynti asuinhuoneistoihin on sisääntulon kerrostaso mukaan lukien kolmannessa tai sitä ylempässä kerroksessa, porrasyhteys asuinhuoneistoihin on varustettava pyörätuolin ja pyörällisen kävelytelineen käyttäjälle soveltuvalla hissillä. Mikäli käynti rakennukseen on kerrostasojen välissä, sisääntulon kerrostasona on pidettävä näistä alemmaa. Hissiyhteyden on lisäksi ulotuttava ullakolle ja kellarikerrokseen, mikäli niissä on asumista palvelevia tiloja.

Jos kerrostalon asuinhuoneistoon tulee päästä hissillä, on käymälä- ja pesutilan oltava varustettavissa myös pyörätuolin ja pyörällisen kävelytelineen käyttäjälle. Kulkuyhteyksien kadulta ja autopaikalta rakennukseen sekä leikkipaikoille ja oleskeluun tarkoitetuille alueille on sovelluttava liikkumisesteiselle. Pientalojen osalta määräys on ehdollinen, koska maaston muoto ja korkeuserot saattavat estää sen noudattamisen.

(c) Tältä osin viitataan jäljempänä 31 artiklan 2 kappaleessa esitettyyn.

(d) Maahanmuuttajat ovat yleisten asuntopoliittisten tukien piirissä, eikä heihin kohdistu erityisjärjestelyjä. Poikkeuksena turvapaikanhakijoiden asuminen on järjestetty erikseen.

Kysymys C

Asuntopoliittiset tuet kohdistuvat Suomessa olevaan asuntoon ja siinä asuvaan ruokakuntaan. Asukkaan kansalaisuudella ei ole niihin vaikutusta.

Kysymys D

Valtion rahoituksen taso:

Asumisen tukien määrä milj. euroa vuosina 2001-2004				
Vuosi	Asumistuet	Tuotantotuet ja avustukset	Korkojen verovähennys	Yhteensä *)
2001	862	326	440	1639
2002	892	217	420	1532
2003	924	180	390	1495
2004	947	183	380	1511

*) Sisältää myös kulutustuet (asuntosäästöpalkkio ja ylivelkaisten tuet)

⁴ G1 SUOMEN RAKENTAMISMÄÄRÄYSKOKOELMA Asuntosuunnittelu Määräykset ja ohjeet 2005 Ympäristöministeriön asetus asuntosuunnittelusta Annettu Helsingissä 1 päivänä lokakuuta 2004.

Tältä osin viitataan lisäksi jäljempänä 31 artiklan 3 kappaleessa esitettyyn.

Julkisesti haettaviksi ilmoitetut valtion tukemat vuokra-asunnot ja hakijat 2000–2004			
Vuosi	Asuntojen määrä	Hakijoiden määrä	Hakijoita asuntoa kohti
2000	75 100	214 900	2.8
2001	78 100	212 200	2.7
2002	84 100	216 900	2.7
2003	86 000	198 300	2.3
2004	83 900		

Hakijoiden määrä valtion tukemiin asuntoihin on asteittain tällä vuosikymmenellä alentunut johtuen ensisijaisesti siitä, että omistusasunnon rahoitusehdot ovat korkojen alentumisen ja laina-aikojen pidentymisen seurauksena muuttuneet aiempaa edullisimmiksi. Tämä kehityssuunta on edelleen voimistunut vuosien 2004- 2006 aikana. Sen vuoksi myös valtion tukemien, suurempien vuokra-asuntojen tarjonta on lisääntynyt koko maassa ja tyhjillään olevien vuokra-asuntojen määrä on kasvanut, erityisesti väestöään menettävillä alueilla.

Kysymys E

Maankäyttö- ja rakennusasetuksessa (895/1999) on säädetty seuraavat yleiset vaatimukset asuinrakennukselle ja muille asumiseen tarkoitetuille tiloille:

- asuinrakennuksen sijoittelussa ja rakennuksen tilojen järjestelyssä sekä muussa asuntosuunnittelussa on erityisesti otettava huomioon ympäristötekijät ja luonnonolosuhteet.
- asuinhuoneen tulee saada riittävästi luonnonvaloa.
- asumiseen tarkoitettujen tilojen tulee olla tarkoituksenmukaisia ja viihtyisiä.
- asuntosuunnittelulla tulee edistää asumiseen tarkoitettujen tilojen toimivuutta sekä soveltuvuutta erilaisiin ja muuttuviin asumistarpeisiin.

Maankäyttö- ja rakennusasetuksen 51§:n 1 ja 2 momentin mukaan:

"[a]suinrakennuksen sijoittelussa ja rakennuksen tilojen järjestelyssä sekä muussa asuntosuunnittelussa on erityisesti otettava huomioon ympäristötekijät ja luonnonolosuhteet. Asuinhuoneen tulee saada riittävästi luonnonvaloa.

Asumiseen tarkoitettujen tilojen tulee olla tarkoituksenmukaisia ja viihtyisiä. Asuntosuunnittelulla tulee edistää asumiseen tarkoitettujen tilojen toimivuutta sekä soveltuvuutta erilaisiin ja muuttuviin asumistarpeisiin."

Maankäyttö- ja rakennuslain (132/1999) 155 §:n mukaan asuinrakennuksen yhteyteen tulee järjestää riittävästi ulkotilaa leikkipaikkoja ja oleskelualueita varten. Ne on turvallisesti erotettava liikenteelle varatusta alueesta. Tilojen riittävyttä arvioitaessa voidaan ottaa huomioon myös lähiympäristön tarjoamat vastaavat tilat ja alueet sekä kiinteistöjen yhteiset järjestelyt.

Asuntosuunnittelua koskevassa ympäristöministeriön asetuksessa on yksityiskohtaisempia määräyksiä:

- asuinhuoneiston tilojen ja pohjaratkaisun tulee olla aiottu käyttäjämäärä, asuntojen yhteiset tilat ja käyttötarpeiden muutokset huomioon ottaen asumisen kannalta tarkoituksenmukaisia
- asuinhuoneistossa tulee olla riittävästi tilaa lepoa, oleskelua ja vapaa-ajan viettoa, ruokailua ja ruoanvalmistusta, hygienian hoitoa sekä asumiseen liittyvää välttämätöntä huoltoa ja säilytystä

varten. Tilat tulee varustaa niiden käytön edellyttämillä kalusteilla, varusteilla sekä teknisillä asennuksilla.

- asuinhuoneiston huoneistoalan tulee olla vähintään 20 m². Huoneiksi luetaan vain vähintään 7 m²:n suuruiset tilat
- asuinhuoneistossa tulee aina olla käymälä (toilet) sekä riittävä perusvarustus henkilökohtaisen hygienian hoitoa ja ruoanvalmistusta varten
- vaatehuoltoa ja irtaimiston säilytystä sekä polkupyörien, lastenvaunujen ja ulkoiluvälineiden säilytystä varten tulee olla asianmukaiset tilat asuinhuoneistossa tai sen lähellä
- asuinhuoneen korkeuden tulee olla vähintään 2500 mm. Pientalossa vähimmäiskorkeus on 2400 mm.
- asuinhuoneen ikkunan tulee olla välittömässä yhteydessä ulkoilmaan. Huoneen ikkunan tai osan siitä tulee olla avattavissa

Muissa rakentamismääräyskokoelman osissa ovat rakennuksen olennaisia teknisiä vaatimuksia koskevat määräykset.

Maankäyttö- ja rakennuslain 117 §:ssä on lisäksi säädetty, että rakentamisessa tulee noudattaa "hyvää rakennustapaa". Tätä kautta tulevat noudatettaviksi asuntosuunnittelulle ja rakennustyön laadulle rakennusalan eri osapuolten keskenään sopimat standardit. Jos tuomioistuin tarvitsee puolueetonta asiantuntijalausuntoa siitä, kuinka jokin asunnon yksityiskohta olisi tullut ratkaista tai työnsuoritus tehdä, on tarjolla sekä kauppakamarin että rakennusmestariraadin asiantuntijoita.

Ahtaasti asuvilla tarkoitetaan kotitalouksia, joissa asuu enemmän kuin yksi henkilö huonetta kohden, kun keittiö luetaan huoneeksi. Ahtaasti asuvien määrä on kaikissa asunnon hallintamuodoissa alentunut siten, että vuonna 2000 ahtaasti asuvien osuus oli 5.1 % kaikista asunnoista ja vuonna 2003 4.3 %, Vastaavat muutokset olivat omistusasunnoissa 4.5 % (v.2000) ja 4.0 % (v. 2003) sekä vuokra-asunnoissa 6.1 % (v. 2000) ja 4.9 % (v.2003).

Asunto katsotaan hyvin varustetuksi, jos siinä on vesijohto, viemäri, lämminvesi, WC, peseytymistilat ja keskus- tai sähkölämmitys. Tällaisissa asunnoissa asuvien henkilöiden osuus koko väestöstä on koko ajan kasvanut niin, että osuus oli vuonna 2004 90 %. Yli 70-vuotiaiden ikäryhmässä osuus on 85 %, mikä kertoo sen, että maaseudun vanhoissa pientaloissa asuvilla ikääntyvillä ihmisillä ei ole verrattuna muuhun väestöön kaikkia edellä mainittuja asunnon varusteita.

Uudisrakentamiseen ja peruskorjaamiseen tarvitaan rakennuslupa, jonka yhteydessä hakija osoittaa, että suunnittelijat ovat päteviä, rakentamismääräykset on otettu huomioon ja että rakennushankkeella on pätevä vastaava työnjohtaja. Rakennushankkeeseen ryhtyvä vastaa siitä, että rakennus suunnitellaan ja rakennetaan rakentamista koskevien säännösten ja määräysten sekä myönnetyn rakennusluvan mukaisesti. Rakennusvalvontaviranomainen suorittaa työn aikana tarkastuksia, jotka kohdistuvat julkisen intressin kannalta keskeisiin seikkoihin.

Jos rakennus on päästetty rapistumaan tai jos siihen on tehty luvattomia muutoksia, voi kunnan rakennusvalvontaviranomainen edellyttää, että rakennus palautetaan rakennusluvan mukaiseksi. Vaatimuksen tueksi voi määrätä uhkasakon, ja viranomainen voi myös teettää korjaukset rakennuksen omistajan kustannuksella. Jos rakennuksessa on asukkaiden tai käyttäjien terveyttä häiritsevä epäkohta, voi kunnallinen terveystarkastaja määrätä sen poistamisesta.

31 artiklan 2 kappale: Asunnottomuuden ehkäiseminen ja vähentäminen

Kysymys A

Helpottuneen vuokra-asuntotilanteen ja asunnottomuuden vähentämisen valtakunnallisen ja pääkaupunkiseudun toimenpideohjelman toteuttamisen seurauksena asunnottomien määrä on ohjelmakaudella kääntynyt laskevaan suuntaan koko maassa ja erityisesti pääkaupunkiseudulla.

Pääkaupunkiseudun kunnat sopivat yhdessä valtion kanssa vuonna 2002 asunnottomuuden vähentämishjelmasta vuosille 2002 - 2005. Tavoitteiksi sovittiin 4000 uuden asunnon järjestäminen yksinasuville ja perheellisille asunnottomille tarkoituksena turvata myös asumisen edellyttämät tukipalvelut.

	1999	2000	2001	2002	2003	2004
YKSINÄISET ASUNNOTTOMAT						
Koko maa	9 988	9 999	9 966	9 561	8 186	7 650
PKS	5 463	5 716	5 787	5 560	4 440	4 185
Helsinki	4 440	4 700	4 700	4 600	3 515	3 270
Espoo	550	550	580	529	446	438
Vantaa	473	466	507	431	479	477
PERHEELLISET ASUNNOTTOMAT						
Koko maa	777	783	782	774	415	360
PKS	686	684	688	657	315	229

Lähde: Asuntorahasto 1999–2004

Kun yksinäisten asunnottomien määrä oli koko maassa vuonna 2002 noin 9 500, määrä on alentunut vuonna 2004 noin 7 700. Pääosa vähennyksestä on tapahtunut pääkaupunkiseudulla, missä yksinäisten asunnottomien määrä on alentunut noin 5 500 vuonna 2002 noin 4 200 vuonna 2004. Myös perheellisten asunnottomien määrä on laskusuunnassa (ks. taulukko). Nuorten alle 25-vuotiaiden asunnottomien määrä on alentunut noin 1600:sta (v. 2002) noin 1 400 (v.2004). Osa asunnottomista (arviolta noin 30 % koko ryhmästä) on vaikeammin normaaliin vuokra-asuntoon asutettavia moniongelmaisia asunnottomia eikä heidän määränsä ole ollut laskusuunnassa. Tämän asukasryhmän sisällä on runsaasti ikääntyneitä miehiä ja myös vammaisia.

Kysymys B

Keskeiset asunnottomuutta ehkäisevät toimenpiteet ovat kohtuuhintaisten asuntojen tarjonta, toimiva palvelujärjestelmä ja riittävä toimeentulo.

Yleinen kohtuuhintaisten vuokra-asuntojen tarjonta kotoaan irtautuville nuorille, opiskelijoille, pienituloisille ja muille vastaavassa asemassa oleville asunnontarvitsijoille vähentää asunnottomuuden riskiä. Tämän lisäksi Suomessa on 1980 -luvun lopulta lähtien otettu käyttöön erityisesti asunnottomille tarkoitettu, julkisen vallan tuella rakennettu kohtuuhintaisten vuokra-asuntojen hankintajärjestelmä, johon on kytketty sosiaali- ja terveystieteiden ja kolmannen sektorin tuki- ja asumispalvelut. Tällaisia tukiasuntoja on tällä hetkellä noin 40 000.

Suomen universaalit, tasa-arvoon ja perusoikeuksien turvaamiseen tähtäävät sosiaali-, terveys-, kuntoutus- ja työllistämispalvelut ovat keskeisiä asunnottomuuden riskiä lieventäviä tekijöitä. On luotu useita työmuotoja, joita käytetään asunnottomien lisäksi muidenkin vaikeimmassa asemassa olevien tilanteen parantamiseksi. Tällaisia työmuotoja ovat mm. asumisneuvonta (häätöjen ehkäisy), talous- ja velkaneuvonta (vuokra- ja muiden velkojen hallinta), päihde- ja mielenterveystyö (riippuvuuden ja häiriötilanteiden hallinta), yksilöllisten polkujen rakentaminen (laitoksista arkielämään sopeutuminen), kriisitilanteiden hallinta ja sovittelutyö (miesten kriisikeskukset ja ensi- ja turvakodit). Tätä työtä tekevät kunnat, järjestöt ja säätiöt sekä lisääntyvässä määrin myös palveluyritykset. Edellä mainitun lisäksi suurimmat kaupungit organisoivat erityisiä asunnottomien palveluja kuten ensisuoajat, päiväkeskukset, tukiasunnot, tukikodit ja itsenäiseen asumiseen tarkoitettut pienasunnot.

Pienituloisuus ja köyhyys synnyttävät asunnottomuutta. Sen vuoksi kotitalouksien riittävä toimeentulo erilaisissa elämäntilanteissa on olennainen osa ennalta ehkäisevää työtä. Asumistuki, toimeentulotuki ja ennaltaehkäisevä toimeentulotuki ovat tärkeimpiä taloudellisia tukimuotoja.

Voidaan karkeasti arvioida, että yleiseen ja erityiseen asunnottomuutta ennalta ehkäisevään toimintaan käytetään vuodessa julkisia varoja noin 850 miljoonaa euroa. Se sisältää vuositasolla valtion tukemien pienten vuokra-asuntojen rakentamisen, korjaamisen ja hankinnan lainoitus- ja investointirahoituksen, RAY:n⁵ tuki- ja palveluasumiseen kohdistaman investointi-, toiminta- ja projektiavustukset sekä yksinäisille miehille ja naisille maksettavan asumistuki- ja toimeentulotuen. Siihen ei sisälly kuntien rahoitus sosiaali-, terveys- ja muihin ennaltaehkäiseviin palveluihin.

Vuokranantajan ja vuokralaisen väliset vuokraehdot perustuvat lakiin asuinhuoneiston vuokrauksesta (481/1995). Lisäksi Vuokralaisten keskusliitto, Suomen kiinteistöliitto ja Suomen vuokranantajat ovat julkaisseet yhteisen suosituksen hyvään vuokraustapaan sisältyvistä asioista kuten avoimuudesta, vuorovaikutuksesta ja reiluista menettelytavoista osapuolten välillä.

Lain mukaan vuokrasopimus on joko määräaikainen tai voimassa toistaiseksi. Vuokrasopimus ja sen muutos on tehtävä kirjallisesti, muuten sen katsotaan olevan voimassa toistaiseksi. Osapuolet voivat sopia kohtuullisen vakuuden asettamisesta (enintään 3 kk:n vuokran määrä) sen vahingon varalle, että sopijapuoli ei täytä velvoitteitaan. Huoneiston on vuokrasuhteen alkaessa ja sen aikana oltava sellaisessa kunnossa kuin vuokralainen huoneiston iän, alueen huoneistokannan ja muut paikalliset olosuhteet huomioon ottaen voi kohtuudella vaatia. Vuokranantaja ja vuokralainen voivat laissa määrätyin ehdoin sopia huoneistossa suoritettavista korjaus- tai muutostöistä taikka hoitotoimenpiteistä.

Vuokranantajan irtisanoessa sopimuksen irtisanomisaika on kuusi kuukautta, jos vuokrasuhde on kestänyt yhtäjaksoisesti vähintään yhden vuoden, muussa tapauksessa kolme kuukautta. Vuokralaisen irtisanoessa sopimuksen irtisanomisaika on yksi kuukausi. Ehto, jolla vuokranantajan irtisanomisaikaa lyhennetään tai vuokralaisen pidennetään, on mitätön. Sopijaosapuolten irtisanomisilmoitukset on annettava kirjallisina ja ne on toimitettava perille todistettavasti. Tuomioistuimien voi oikeuttaa vuokralaisen tai vuokranantajan irtisanomaan määräaikaisen vuokrasopimuksen erityisellä perusteella.

Tuomioistuimen on vuokralaisen vaatimuksesta julistettava vuokranantajan suorittama irtisanominen tehottomaksi, jos pyydettyä vuokraa tai vuokran määräytymistä koskevaa ehtoa on 30 §:n perusteella pidettävä kohtuuttomana; tai irtisanomista on vuokralaisen olosuhteet huomioon ottaen pidettävä muutoin kohtuuttomana eikä irtisanomiseen ole hyväksyttävää syytä. Oikeudenkäynnin aikana vuokrasuhde jatkuu entisin ehdoin. Jos vuokralaisen kanne irtisanomisen julistamisesta tehottomaksi hyväksytään, vuokrasuhde jatkuu entisin ehdoin, jollei tuomioistuimien vuokralaisen tai vuokranantajan vaatimuksesta toisin päättä. Jos kanne hylätään, tuomioistuimen on päätöksessään mainittava, milloin

⁵ RAY (Raha-automaattiyhdistys) perustettiin vuonna 1938 keräämään rahapelitoiminnalla varoja suomalaisten sosiaali- ja terveysjärjestöjen toiminnan tukemiseen.

vuokrasuhde irtisanomisen johdosta päättyy, ja velvoitettava vuokralainen muuttamaan vuokrasuhteen päättyttyä.

Vuokrasuhteen päättyessä vuokranantajan suorittaman sellaisen irtisanomisen perusteella, jota ei voida pitää vuokrasuhteissa noudatettavan hyvän tavan mukaisena, vuokralaisella on oikeus saada vuokranantajalta korvaus muuttokustannuksista ja uuden huoneiston hankkimisesta aiheutuneista kuluista sekä suorittamistaan, sopijaosapuolten sopimista huoneiston vuokra-arvoa nostaneista korjaus- ja muutostöistä niiden vuokrasuhteen päättymisajankohdan mukaisesta arvosta.

Vuokranantajalla on oikeus purkaa vuokrasopimus:

- 1) jos vuokralainen laiminlyö suorittaa vuokran säädetyssä tai sovitussa ajassa;
- 2) jos vuokraoikeus siirretään taikka huoneisto tai sen osa muutoin luovutetaan toisen käytettäväksi vastoin tämän lain säännöksiä;
- 3) jos huoneistoa käytetään muuhun tarkoitukseen tai muulla tavalla kuin vuokrasopimusta tehtäessä on edellytetty;
- 4) jos vuokralainen viettää tai sallii vietettävän huoneistossa häiritsevää elämää;
- 5) jos vuokralainen hoitaa huoneistoa huonosti; tai
- 6) jos vuokralainen huoneistossa rikkoo, mitä terveyden tai järjestyksen säilyttämiseksi on säädetty tai määrätty.

Jos purkamisperusteen aiheuttaneella menettelyllä on vähäinen merkitys, ei oikeutta vuokrasopimuksen purkamiseen kuitenkaan ole. Vuokranantajan on vedottava vuokrasopimuksen purkamisperusteeseen kohtuullisessa ajassa siitä, kun se on tullut vuokranantajan tietoon.

Vuokranantaja ei saa purkaa vuokrasopimusta, ellei vuokranantaja ole antanut vuokralaiselle kirjallista varoitusta. Jos vuokralainen varoituksen johdosta viivytyksettä täyttää velvollisuutensa tai oikaisu muutoin tapahtuu, vuokranantajalla ei ole oikeutta vuokrasopimuksen purkamiseen. Jos toistaiseksi voimassa olevassa vuokrasuhteessa vuokralaiselle aiheutuu huomattavia vaikeuksia saada toinen asunto muuttopäivään mennessä, tuomioistuimien voi vuokralaisen vaatimuksesta siirtää muuttopäivää enintään yhdellä vuodella.

Myös vuokralaisella on laissa mainituin perustein oikeus purkaa vuokrasopimus.

Uuden ulosottolain (679/2003) mukaan jos ulosottomiehen tiedossa on, että ulosottooperusteissa tarkoitetuissa tiloissa asuu lapsia, joiden asumisen järjestyminen on epäselvää, tai välittömän huolenpidon tarpeessa olevia henkilöitä, häätöasian vireille tulosta ja siinä ilmenneistä olosuhteista on salassapitosäännösten estämättä mahdollisimman pian ilmoitettava paikkakunnan asunto- ja sosiaaliviranomaisille.

Asunto-osakeyhtiölain (809/1991) mukaan yhtiökokous voi päättää, että osakkeenomistajan hallinnassa oleva huoneisto on enintään kolmen vuoden ajaksi otettava yhtiön hallintaan, jos:

- 1) osakkeenomistaja ei maksa erääntyntä yhtiövastiketta;
- 2) huoneistoa hoidetaan niin huonosti, että yhtiölle tai toiselle osakkeenomistajalle aiheutuu siitä haittaa;
- 3) huoneistoa käytetään oleellisesti muuhun tarkoitukseen kuin mihin se on aiottu tai muuten yhtiöjärjestyksen vastaisesti;
- 4) huoneistossa vietetään häiritsevää elämää; tai
- 5) osakkeenomistaja tai muu huoneistossa asuva ei noudata, mitä järjestyksen säilymiseksi yhtiön tiloissa on tarpeen.

Huoneistoa ei saa ottaa yhtiön hallintaan, jos rikkomuksella on vain vähäinen merkitys. Päätöksessä on mainittava hallintaan ottamisen peruste, kestoaika ja kohteena olevat tilat.

Päätöstä huoneiston ottamisesta yhtiön hallintaan ei saa tehdä, ellei hallitus ole antanut osakkeenomistajalle kirjallista varoitusta. Jos osakkeenomistaja on vuokrannut huoneiston tai sen osan taikka muutoin luovuttanut huoneiston toisen käytettäväksi, varoitus on annettava tiedoksi myös vuokralaiselle tai huoneistossa asuvalle muulle käyttöoikeuden saaneelle. Varoituksessa on ilmoitettava sen antamisen peruste sekä mainittava mahdollisuudesta ottaa huoneisto yhtiön hallintaan.

Kysymys C

Useat Suomen hallitukset ovat 1980-luvun puolesta välistä lähtien sisällyttäneet hallitusohjelmiinsa asunnottomuuden vähentämisen ja poistamisen. Yleisten asunto- ja sosiaalipoliittisten keinojen lisäksi 1980-luvun lopulta lähtien on käytetty erityistoimenpiteitä asunnottomuuden vähentämiseksi. Paljolti yleis- ja erityisohjelmien vaikutuksesta asunnottomien määrä on saatu supistumaan 1980-luvun lopun noin 20 000 tasosta nykyiseen noin 8 000 asunnottomaan.

Pääministeri Matti Vanhasen hallitusohjelmassa asetettiin tavoitteeksi poistaa asunnottomuus vähentämällä sitä toimeenpanemalla valtion sekä Helsingin, Espoon ja Vantaan välistä asunnottomuuden vähentämisen toimenpideohjelmaa (2002–2005). Tavoitteeksi asetettiin tuhannen uuden asunnon rakentaminen ja hankinta vuosittain ohjelmakaudella 2002–2005 sekä tarvittavien tuki- ja asumispalvelujen turvaaminen. Voidaan arvioida, että ohjelman käynnistymisen jälkeen lisäasuntoja on rakennettu ja hankittu ja vireillä on yhteensä runsas 3 000 asuntoa. Neljän tuhannen asunnon tavoitteen saavuttamiseksi tarvitaan siten vielä lisähankkeita noin 1 000 asunnon verran.

Keskeinen rooli vähentämishojelman toteuttamisessa on ollut Raha-automaattiyhdistyksellä, joka on osoittanut yleishyödyllisille säätiöille ja järjestöille toimenpideohjelman toteuttamiseen vuosina 2002–2005 yhteensä noin 37 miljoonaa euroa. Tästä on osoitettu noin 31.7 milj. euroa investointiavustuksina ja 5.3 milj. euroa toiminnallisina avustuksina. Investointiavustuksilla on voitu käynnistää noin 1 200 asunnon hankinta tai rakentaminen.

Pitkällä aikavälillä asunnottomuuden vähentäminen ja asteittainen poistaminen edellyttää useita samanaikaisia ja toisiaan tukevia toimenpiteitä.

Pääkaupunkiseudun kaupungit ovat laatineet asunnottomuuden vähentämistä koskevaa työtään varten seudullisen asunnottomien asumispalveluiden kehittämissuunnitelman vuosille 2005–2007 (ks. edellä). Suunnitelman mukaisesti seuduilla on käynnistetty yhteistyöverkosto, jonka keskeisiä toimijoita ovat kaupunkien lisäksi mm. pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus, asunnottomille asumis- ja tukipalveluita tarjoavat järjestöt ja yritykset. Valtiovallan puolelta verkoston työhön osallistuvat ympäristöministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö ja raha-automaattiyhdistys.

Yhteistyöverkoston keskeisenä tehtävänä on vaikeimmin asutettavien asunnottomien asumispalveluiden ja asumisen tuen, asunnottomuutta pysyvästi vähentävien toimintamallien sekä itsenäisen asumisen tuen ja neuvonnan kehittäminen. Seudullisessa kehittämissuunnitelmassa on kirjattu kiireellisimmin tarvittavat uudet, moniongelmaisille asunnottomille tarkoitetut asumispalveluyksiköt, joiden rahoitus pyritään turvaamaan kuntien, Asuntorahaston ja Raha-automaattiyhdistyksen kesken.

Vuoden 2006 loppuun mennessä tehdään selvitys vaikeimmin asutettavien asunnottomien tuki- ja asumispalveluiden käyttötalouden kustannusten rahoittamisvaihtoehdoista. Lisäksi osapuolet selvittävät kilpailusäädösten ja -käytäntöjen soveltamista palvelujen tuottamiseen, jotta ne eivät muodostaisi esteitä vaikeimpien sosiaalisten ongelmien ratkaisemiselle. Raha-automaattiyhdistys osoittaa kilpailusäädösten

puitteissa vuosina 2006–2007 investointi -, toiminta- ja projektiavustuksia asunnottomien tukiasumiseen mukaan lukien vuokra-asuntojen hankinta asunnottomille. Kaupungit laativat yhdessä Stakesin kanssa vuoden 2006 aikana pääkaupunkiseudun ensisuojiin, asuntoloiden ja yömajojen asuttavuutta ja asumispalveluja koskevat laatusuosituksen.

Ympäristöministeriö koordinoi asunnottomuuden vähentämistä koskevaa työtä valtakunnallisesti ja pääkaupunkiseudulla edistämällä erityisesti pienten vuokra-asuntojen tarjontaa, ohjaamalla erityisryhmien investointiavustuksia asunnottomien hankkeille sekä tukemalla hallituksen asuntopoliittisen ohjelman mukaisesti vaikeimmassa asemassa olevien erityisryhmien asumisen uusien toimintamallien kehittämistä.

Kuten aiemmin on todettu (ks. 31.1 kysymys A) kunnan on huolehdittava siitä, että toimenpiteet asunto-olojen kehittämiseksi suunnataan erityisesti asunnottomien ja puutteellisesti asuvien asumisolujen parantamiseen. Kunnan tulee kehittää asunto-oloja alueellaan siten, että sellaiselle asunnottomaksi joutuneelle kunnan jäsenelle, joka ei ilman kohtuuttomia vaikeuksia kykene asuntoa omatoimisesti hankkimaan, voidaan järjestää kohtuulliset asumisolot. Taustalla on perustuslaissa mainitut sosiaaliset perusoikeudet (ks. 31.1 kysymys A).

Eduskunnan apulaisoikeusasiamies totesi tarkastuskertomuksessaan (27.10.2000) erään Helsingin kaupungin alueella sijaitsevan asuntolan olevan kunnoltaan ala-arvoinen ja pyysi kaupunginhallitusta selvittämään, mitä suunnitelmia kaupungilla on tilojen parantamiseksi tai asuntolan korvaamiseksi asianmukaisilla tiloilla. Kaupunki on tarkastuskertomuksen jälkeen tehnyt asuntolassa peruskorjauksen ja rakentanut kiinteistöön asianmukaiset lisätilat.

Em. asunnottomuuden vähentämisohjelman toteuttamisessa on ollut mukana 16 yleishyödyllistä järjestöä ja säätiötä, jotka ovat kiinteistöjen rakennuttajia ja omistajia, mielenterveys-, päihde- ja vankeinhoiton palvelutuottajia sekä asunnottomien miesten ja naisten, prostituoitujen sekä vankilasta vapautuvien etujärjestöjä.

31 artiklan 3 kappale: Asumisen kustannukset

Kysymys A

Asumismenoja alennetaan myöntämällä tuotantotukea valtion aravalainoina ja maksamalla korkotukea, myöntämällä valtion takausta asunnon hankintaan, investointi- ja muita avustuksia sekä myöntämällä suoraa asumistukea ja alentamalla korkomenoja verovähennyksen kautta. Viime sijassa asumismenoja korvataan toimeentulotukena siihen oikeutetuille.

Asumismeno-osuus vuokra-asunnoissa asuvilla yleisen asumistuen saajilla prosenttia asumistukituloista

Vuosi	Ennen tukea	Tuen jälkeen
2001	56,1	28,1
2002	55,3	27,0
2003	55,5	28,0
2004	57,1	28,4
2005	60,2	29,2

Asumiseen maksettiin kokonaisuudessaan tukea kokonaisuudessaan 1 500 milj. euroa vuonna 2004. Tuesta 63 % muodostivat asumistuet, tuotantoon myönnetyt tuet ja avustukset 12 % ja verotuksen kautta annettava korkovähennys 25 %.

Asumisen tukien määrä milj. euroa vuosina 2001-2004				
Vuosi	Asumistuet	Tuotantotuet ja avustukset	Korkojen verovähennys	Yhteensä *)
2001	862	326	440	1639
2002	892	217	420	1532
2003	924	180	390	1495
2004	947	183	380	1511

*) Sisältää myös kulutustuet (asuntosäästöpalkkio ja ylivelkaisten tuet)

Asumistukea maksetaan kolmen eri asumistukijärjestelmän (yleinen asumistuki, eläkkeensaajien asumistuki ja opiskelijoiden asumislisä) kautta. Lisäksi sotilas- tai siviilipalveluksessa olevalle maksetaan sotilasavustuksenasumisavustusta.

Asumistukia maksettiin asumistukijärjestelmistä vuosina 2001–2004 seuraavasti:

Asumistuen saajien määrä ja tuen maksatus vuosina 2001-2004				
Tuensaajat vuoden lopussa				
Vuosi	Yleinen asumistuki	Eläkkeensaajien asumistuki	Opiskelijoiden asumislisä	Yhteensä
2001	158500	165200	151000	474700
2002	159600	166000	155100	480700
2003	159000	166400	157400	482800
2004	154800	170300	157000	482100
Tukea maksettu milj. euroa vuodessa				
Vuosi	Yleinen asumistuki	Eläkkeensaajien asumistuki	Opiskelijoiden asumislisä	Yhteensä
2001	407	246	209	862
2002	413	259	220	892
2003	430	270	225	924
2004	436	283	228	947

Kysymys B

Asumistuki on hakemusperusteinen järjestelmä, jossa asumistuen saamiseen vaikuttavat asumistuen hakijan ja hänen perheensä tulot, asumismenot ja omaisuus. Tukea myönnetään kaikille siihen oikeutetuille. Tuen määrään vaikuttavat myös asunnon sijainti, asunnon koko, varustetaso ja asunnon ikä.

Yleistä asumistukea sai vuosina 2001 - 2004 vuoden lopussa 154 000 - 159 000 ruokakuntaa. Uusia tukia myönnettiin vuosittain 79 000 - 82 000. Hakemuksia oli 26 000 - 31 000 enemmän. Tukihakemuksista hylättiin 24 - 28 % sen vuoksi, että tuensaajat eivät täyttäneet tuen saamisen taloudelliseen tarveharkintaan perustuvia edellytyksiä.

Asumistuet myöntää Kansaneläkelaitoksen paikallistoimisto. Asumistukipäätöksistä voidaan valittaa tarkastuslautakuntaan/opintotuen muutoksenhakulautakuntaan ja tämän päätöksestä edelleen vakuutusoihteeseen.

Mahdollisuus asumiseen turvataan viime sijassa toimeentulotuella, silloin kun omat tulot eivät riitä asumistuen jälkeenkään. Toimeentulotuella korvataan osittain myös niitä asumismenoja, joita ei ole otettu asumistuessa huomioon. Toimeentulotuen myöntää kunta ja sen päätöksestä valitetaan hallinto-oikeuteen ja hallinto-oikeuden päätöksestä edelleen korkeimpaan hallinto-oikeuteen.

Asumismenoihin annetun toimeen tulotuen määrästä ei ole erikseen tietoa. Asumismenot muodostavat kuitenkin huomattavan osan maksettavasta toimeentulotuesta.

Seuraavassa on esitetty toimeentulotuen saajien lukumäärä ja maksetun tuen määrä milj. euroa vuosilta 2001 - 2004.

Vuosi	Toimeentulotukea saavia kotitalouksia vuoden aikana	Toimeentulotuen maksatus milj. euroa vuodessa
2001	264 000	443
2002	263 000	430
2003	261 000	424
2004	251 000	401

Valtion tukemia asuntolainoja ja avustuksia myönnetään arava- ja korkotukilainsäädännön perusteella kunnille ja kuntien tosiasiallisesti omistamille yhtiöille sekä valtion asuntorahaston nimeämille yleishyödyllisille yhteisöille. Tuen ja avustuksen myöntämisen edellytyksenä on, että lainoitettavien asuntojen on oltava asuttavuudeltaan tarkoituksenmukaisia ja asuinympäristöltään toimivia sekä uudisrakentamis-, hankinta- tai perusparantamiskustannuksiltaan samoin kuin ylläpito- ja asumiskustannuksiltaan kohtuullisia. Tuettavat asunnot on pidettävä määrätyn ajan alkuperäisessä käytössä, esim. vuokra-asuntoina (40 vuotta).

Omistusasunnon rakentamiseen tai hankintaan voidaan myöntää valtioneuvoston päätös, joka on enintään 20 prosenttia lainasta, kuitenkin enintään 25 250 euroa asuntoa kohden. Takauksen voi saada jokainen, joka ottaa omistusasuntolainan.

Omistusasunnon hankkimiseen kohdistuvan velan korot ovat vähennyskelpoisia, jos asunto on omistajan tai hänen perheensä vakituinen asunto. Vuonna 2004 vähennyksen määrä oli 29 % tuloista ja enintään 1 400 euroa henkeä kohden. Puolisolla hyvityksen määrä oli enintään 2 800 euroa ja nelihenkisellä perheellä 3 500 euroa.

Ensiasunnon hankkimiseksi otetun asuntovelan korkovähennyksen määrä on 30 prosenttia ja se myönnetään enintään 10 vuoden ajaksi. Ensiasunnon hankinta on vapautettu varainsiirtoverosta, mikäli hakija omistaa vähintään puolet asunnosta. Nuori (18 - 30 -vuotias) ensiasunnon hankkija voi saada korkotukea ja pankin vastaantulolainan ostamaansa asuntoon.

Kysymys C

Opiskelijoilla ja eläkkeensaajilla on omat asumistukijärjestelmänsä (ks.31.3 kysymys A). Vuoden 2005 alusta on tullut voimaan laki erityisryhmien asunto-olojen kehittämiseksi, jonka mukaan mm. opiskelijoiden, asunnottomien, vammaisten ja ikääntyvien asuntohankkeet voivat saada tuen tarpeesta riippuen 5-35 prosentin investointiavustuksen hankkeen hyväksytyistä rakentamis-, korjaus- tai hankintakustannuksista (ks. 15.3 kysymys B).

Kysymys D

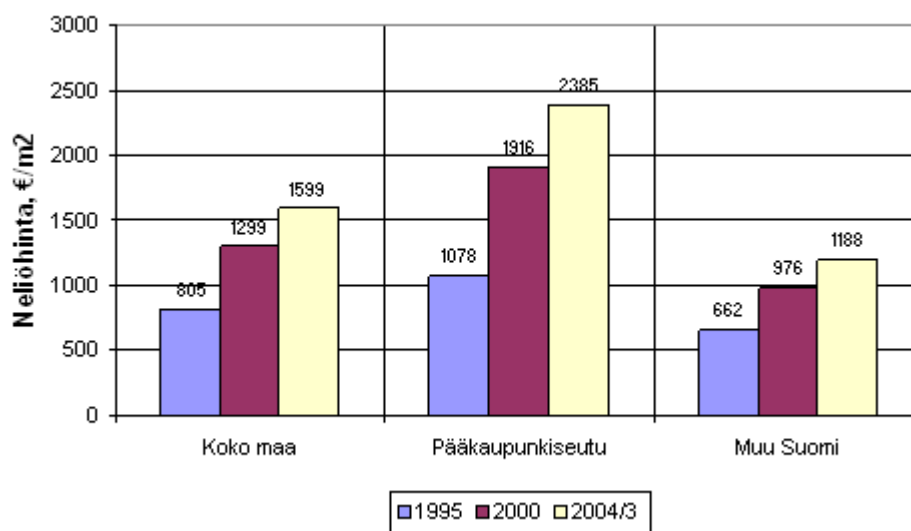
Kansalaisuudella, ei myöskään Suomen kansalaisuudella tai Suomessa asutulla ajalla ole merkitystä tuen saamiseen. Tuen saaminen edellyttää pysyvää asumista ja vakinaista asuntoa Suomessa.

Kysymys E

Omistusasunnot

Asuntojen keskineliöhintojen prosentuaalinen ero pääkaupunkiseudun ja muun Suomen välillä on kasvanut huomattavasti, kun verrataan ajankohtien 1995, 2000 ja 2004/3 tietoja. Vuonna 1995 pääkaupunkiseudun kerrostaloneliö oli noin 63 % arvokkaampi kuin muun Suomen kerrostaloneliö. Vuonna 2000 ero oli noussut noin 96 prosenttiin. Tämän jälkeen hintojen erkaantuminen on ollut maltillisempaa, mutta eroa on silti tullut lisää. Vuoden 2004 kolmannella neljänneksellä pääkaupunkiseudun keskineliöhinta (2 385 €/m²) oli hieman yli kaksinkertainen verrattuna muuhun Suomeen (1 188 €/m²).

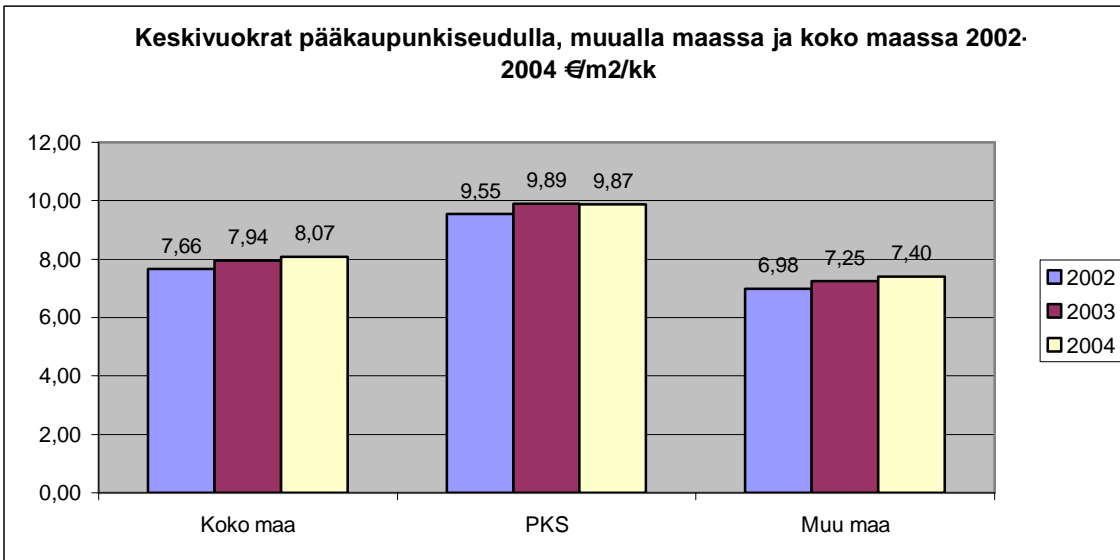
Kerrostaloasuntojen keskineliöhinnat alueittain

(Lähde: Tilastokeskus)

Vuokra-asunnot

Vuokrataso oli vuonna 2002 pääkaupunkiseudulla noin 37 % korkeampi kuin muualla maassa. Ero oli vuonna 2004 hieman kutistunut (noin 33 %) johtuen pääkaupunkiseudun vuokrien nousun hidastumisesta.

(Lähde: Tilastokeskus)

Liitteet:

- 1) Vuosilomalaki (162/2005)
- 2) Alle 18 -vuotiaat poliisivankiloissa olevat pidätetyt ja vangitut henkilöt sekä tutkintavangit vuosina 2002-2004
- 3) Laki yhteistoiminnasta yrityksissä (725/1978)
- 4) Työministeriön lehdistötiedote muutosturvasta irtisanomistilanteissa